АНАТОЛЬ БАРОЎСКІ

Замалі мой грэх

Анатоль Бароўскі

ЗАМАЛІ МОЙ ГРЭХ

аповесць

Замалі мой грэх

Вока за вока, зуб за зуб, руку за руку, нагу за нагу,
апёк за апёк, рану за рану, сіняк за сіняк...”
Выхад – раздз. 21 (24-25)
“Не забівай...”
Выхад – раздз. 20 (13)

Частка першая

Прынцэса

1.

За акном – цемрадзь.

За акном – цішыня...

Нават галінка ясакору, што настойліва церлася аб тоўстую шыбіну акна, напамінаючы пра сябе, аціхла, супакоілася...

А то на нейкі момант блісне ў шыбы зыркае святло ад фар легкавушак, што ўязджаюць у вароты бальніцы, ды зноў сутонніцца ноч у двары.

У акно кабінета загадчыцы рэанімацыйнага аддзялення Зінаіды Паўлаўны заглядвае цікаўна круглатварая поўня. Яна то ўсміхаецца даверліва, прымружыўшы вейкі, а то і зусім хавае вочы пад ледзь заўважнымі брыўмі... Месячык Зінаідзе сапраўды нагадвае чалавечы твар. І то ўжо ад унутранага стану ці настрою ён здаваўся жаночым ці мужчынскім, вясёлым ці сумным...

Глыбокая ноч.

Цяжкае выпала дзяжурства загадчыцы ў гэтую ноч. Такое выпадала і не так часта, – надаралася... Раз на

месяц. Яна заўважыла, а потым і пераканалася, і пісала ў сваёй справаздачы галоўнаму ўрачу, “што найбольшы рост захворванняў, асабліва рэзкіх праяўленняў іх, прыпадаў на перыяд поўнага месяца – поўні. І асабліва тое рэзка ўзрастала сярод той катэгорыі людзей, якія пакутвалі на сэрца ці артэрыяльны ціск”.

Цішэй ужо, спакайней рабілася хіба што пад раніцу – пасля трох гадзінаў. Во як і цяпер, калі памагла цяжкахворым набыць здаровую раўнавагу...

Думала, што ўдасца якую гадзіну паспаць у такі час, каб вярнуліся сілы, але сон уцёк ад яе. Не любіла яна такога стану, калі сон не перамагаў стому... І тут жа падумала, што вінаваты ў гэтым, мусіць, той жа месячык, яго поўная сіла...

Таму і павярнула яна мяккае крэсла да акна, села ў яго, падкурчыўшы ногі. Знарок не ўключала святло, каб адчуць цішыню...

Калі шчыра, то не любіла Зінаіда ноч. Не любіла з тае пары, а дакладней, з тае ночы, як вярталася ад сяброўак у свой інтэрнат. Адчувала, як і некалі, незразумелы страх у душы, і ад таго трымцела, заходзілася сэрца ад няўцямнай трывогі. Але, насуперак свайму страху, ныррала ў нетрыскі ночы, як у цёмную тоўшчу акіяна, – старалася пераадолець той страх, імкнулася пазбавіцца ад яго... Страх не адступаў, але і не непакоіў яе, – трымаўся ўстойлівай дыстанцыі, не напамінаючы пра сваё існаванне; але не знікаў сам па сабе, затойваўся. Як усё роўна хацеў, каб яна памятала пра яго, каб ведала, што ён селіцца ў чалавечай душы надоўга, і можа наведацца ў самы неспрыяльны момант...

Поўню схавала ўжо шэрая аблачына, што насунулася раптоўна з правага боку – з захаду. Нейкі момант воблака трымала ў сваіх абдымках зыркі круг, як усё роўна накінула на яго сваю нябачную сетку, але потым не хапіла моцы ўтрымаць, – і поўня зноў вырвалася на волю...

Звычка глядзець у зорную ноч засталася ў яе са школьных гадоў. Неба прыцягвала яе сваёй таямнічасцю і загадкавасцю. Бо там жылі зоркі. Там знаходзіўся неабдымны космас. Там жыў Бог.

У школе, дзе яна вучылася, Бенідзікт Селівестравіч, са смешным прозвішчам Зубок, выкладаў заалогію і астраномію. Біялогію ён выкладаў без асаблівага імпэту і запалу, – як быццам тым самым сцвярджаў – хіба можна знайсці што цікавае ў жывёльным свеце? Хаця ж і не адмаўляў, што ў кожнай ў кожнай навуцы і галіне існуе свая чароўнасць і ўзнёсласць. А вось у астраноміі...

Астраномію Бенідзікт абагаўляў.

Ён лічыў, што чалавек і космас – гэта адзінае цэлае, што яны знітаваны адной касмічнай энергіяй, неразрыўнай духоўнай сувяззю.

Настаўнік у вёсцы лічыўся за дзівака.

Кожную раніцу, няхай то зімой ці ўлетку, а пятай гадзіне, ён, з непакрытай галавой, з зажмуранымі вачыма, стаяў нерухома і прымаў, як ён казаў, з космаса энергетычныя праменні. Стаяў заўсёды босы. Калі ж зіма, калі снегу выпадала па калена, то ў яго для гэтага існавала і прыстасаванне – збітая з дошак квадратная скрыня з пяском, якая мела накрыўку на завесах. У гэтай скрыні, напоўненай жвірам, і стаяў настаўнік астраноміі ў адных плаўках...

Потым выліваў на сябе, падрыхтаванай загадзя для гэтага, вядро халоднай, са студні, вады, і тады толькі павольна ішоў дахаты...

А поўня раскашоўвалася на паўнеба, разагнаўшы воблакі; збірала вакол сябе зоркі, групавала з іх сузор‘і, кожнаму прысвоіўшы назву – Рак, Панначка, Шалі... Зінаіда ўглядалася ў гушчэчу зорак, выбірала з іх адну, найярчэйшую і прыкметную, і доўга не адрывала позірк, – як усё роўна старалася даслаць ёй усе свае трывогі і сумненні, падзяліцца імі...

І зорка, цяжка ў тое паверыць, пачула яе, адгукнулася, прыветна заўсміхалася, зрабілася зырчэйшай, чым поўня, – і тут жа нябачным рухам, трымаючы за адзін канец, шпурнула скрутак шпалеры, які пачаў тут жа раскручвацца і каціцца да яе, Зінаіды. Утварылася белажоўтая дарожка, яна пераліваласяблішчэла колерамі, – як запрашала ступіць на чароўную сцежку.

Дарожка прытачылася да акна, знерухомела.

Каб ступіць на яе, трэба расчыніць раму. Але ж на вуліцы, здаецца, халадэча, і таму распранутай не выйдзеш. Зінаіда сцепанулася ад холаду.

– Не бойся, расчыні акно, – прашаптала даверліва Зорка, і голас у яе, як зразумела Зінаіда, падобны да голасу матулі. – Я запрашаю цябе ў свае ўладанні...

– Мне страшна, – прызналася жанчына, – я ж ніколі не гуляла сярод зорак...

– Усе гуляюць, а чаму ж ты баішся? – здзіўлялася жыхарка неба з яе страху. – Ты ж з дзяцінства марыла пра тое, ці не так?

– Так, але ўсё ж... Пачакай, мне ж трэба асмеліцца.

Калі ж асмялела, то тут жа нейкая незямная сіла падняла яе лёгенька з крэсла, і яна стала каля акна. Крутанула ручку замка адной рамы, потым другой, – і расчыніла насцеж акно ... Светлая дарожка, па якой спрэс высыпалі блакітныя васількі, пасцялілася на падваконне...

Яна ж яшчэ нейкі момант вагалася, раздумвала. Асцерагалася, каб хто не ўбачыў яе дурноцтва – абсмяюць тады за бяздумнасць. Але рашылася, адважылася. Махнула рукой на перасцярогі і страхі, – як маладзёнка ўскочыла на крэсла, з крэсла на падваконнік, а там ступіла ўжо, на такую прыцягальную і таямнічую, дывановую дарожку, сатканую з рознакаляровых ці то кветак, ці то каштоўных камянёў... Яна паверыла, што дарожка моцная, што яна

не праваліцца, як некалі ў дзяцінстве, калі ступала на першы падманны лёд... Паверыла, і першы прасцярожлівы крок ступіла на цвёрдую і моцную паверхню зорнага шляху...

– Ну, цяпер не баішся?

– Не...

– Я ж казала табе, што ўсё будзе добра...

Другі крок ужо смялейшы. Трэцім і чацёртым яна ўжо асмялела зусім, крочыла далей, як па алеі парка, адчуваючы пад нагамі цвёрдае апірышча.

Дзіўна, але яна за некалькі крокаў дайшла да зорак. Ішла ўжо сярод іх. І яны знаходзіліся так блізка ад яе, што яна магла ўжо дакрануцца да бліжняй рукой...

Зорачкі розных памераў – маленькія, як яблыкі, а то як гарбузы, ці як каменні з агародаў, а вялікія знаходзіліся ўдалечы, і падобныя яны на высокія горы, на якіх раслі нізкарослыя дрэвы... А да “сваёй” Зоркі, якая запрашала да сябе, якая і высцяліла перад ёй дарожку, яшчэ далекавата – ісці ды ісці... Але затое не бачна поўні – яна ці то растварылася, ці схавалася, і было светла-светла... Тады Зінаіда зразумела, што гэта месяц стаў сонцам і высвечваў ёй шлях.

– Падабаецца? – пацікавілася Зорка.

– Ага. Вельмі. Ніколі не гуляла сярод зорак... Толькі марыла.

– Вось мара твая і здзейснілася...

Дарога раздалася ўшыркі, ужо здавалася белым заснежаным полем. Калі ж пільна прыгледзелася, то аказалася, што гэта спрэс раслі буйныя рамонкі. А пасля іх блакітным морам высцяліліся адны васількі ў нябесным лузе...

“Божа, як тут хораша і прыгожа! – радавалася Зінаіда... – Такое і ў сне прысніцца не можа... Нябесны рай, дзе

лёгка і мройна, хораша і спакойна… Як усё суладна і разумна стварыў Вышні ў нябёсах! Хвала Яму і падзяка!..”

У яе ўжо знікае здзіўленне, адно радасць і асалода селяцца ў душы, і адчуванне незямнога шчасця перапаўняе ўсю яе істоту. Яна толькі баялася азірнуцца назад, каб зірнуць на зямлю, бо хацелася ўбачыць яе з вышыні зорак… Не асмелілася, не хацела губляць таго ўзнёслага настрою і пачуцця, якія авалодалі ёю… Бо ці паўторыцца такое калі ў яе жыцці, ці пакліча зноў да сябе космас, яе зорка, – невядома…

– А як цябе завуць? – асмелілася запытацца нябесная госця.

– Хіба ж не ведаеш? – падзівілася тая.

– Не… – сарамліва прызналася зямлянка.

– Я – тваё імя, я – твой лёс, я – тваё жыццё… Зі-на-і-да!

– Не чула пра такую зорку.

– У кожнага чалавека ёсць свая зорка. А мы кіруем вашым жыццём, кіруем так, як прадвызначыў Бог, Які стварыў неба, зямлю, і ўсё жывое на ёй…

– Цяпер буду ведаць. І ты заўсёды знаходзішся ў маім сузор‘і?

– Заўсёды. Я – трэцяя зорка твайго сузор‘я. Калі на душы цяжка, заўсёды на мяне глядзі – я падкажу, як пазбавіцца ад журботы ці няўдач…

– А да цябе яшчэ далёка ісці?

– Ды не, усяго некалькі крокаў…

– Дык, выходзіць, ты мяне запрасіла да сябе ў госці?

– Так, бо ты яшчэ ніводнага разу не праведвала мяне. Чаму?

– Бо не ведала, што да сваіх зорак можна наведвацца ў

госці.

– А цяпер будзеш ведаць. І заўсёды будзеш жаданай госцяй. Нават не госцяй, а ўладаркай.

– Дзякую табе, мая Зорка!

– За гэта не дзякуюць. Мы ж з табой адно цэлае.

– А да мяне, калі я не існавала яшчэ, каго ты запрашала?

– Як каго? Зінаіду. І пасля цябе будзе Зінаіда, і пасля яе таксама будзе з тваім імем… Такая ўжо назва ў мяне.

Яна крыху паразважала, а потым папыталася:

– Тады мне скажы, Зорка Зінаіда, ці ведаеш ты імёны ўсіх зорак, што знаходзяцца тут?

– Ведаю.

– А ці далёка адсюль… зорка Леаніда?

– Леаніда? – перапытала прадстаўніца космасу, як бы ўспамінаючы, дзе яна знаходзіцца, і тут жа адказала з усмешкай: – Ды вось яна, побач… Планета паэтаў і летуценнікаў… Адтуль заўсёды даносіцца музыка, гучаць спевы…

– А для чаго ты пытаеш? На сэрцы Леанід ляжыць, так?

– Мг… Ляжыць. Пасяліўся. А я ў яго сэрца ўвайшла. Тады, выходзіць, што я магу і яго, з твайго дазволу, запрасіць сюды, да нас?

– Можаш. Як і ён цябе, дарэчы, можа запрасіць на сваю планету. Але для гэтага ўжо трэба атрымаць дазвол.

– Ад каго? – не ўтрымалася, спытала Зінаіда, але тут жа, зразумеўшы, паправілася: – А-а, ведаю, даруй, і даруй-выбачай, што закранула такое пытанне… Глупства ўсё гэта, даруй…

– Можа і глупства, а, можа, і не… Як паглядзець, і з

якога боку...

Дарога перад Зінаідай цубкая, цвёрдая, і таму ступалася лёгка і ўпэўнена. За полем віднеўся лес. Злева – наліваліся сілай каласы жыта, а ўзбоч яго густа высыпалі валошкі, прыветна ківалі блакітнымі галоўкамі. Справа, за канавай, спрэс пакрытай лістамі лотаці і белых кветак, жаўцела лубінавае поле. Удалечы чуўся зазыўны пераліў жаўрука. Прыпарвала. Мусіць, надоечы прайшоў дождж, бо ўсё чыста вымыта, і не паспела яшчэ асесці на зялёны дыван пылота...

– Зінаіда Паўлаўна! Зінаіда Паўлаўна!..

– Што, мая Зорка? Чаму такі трывожны голас у цябе?

– То не я... То...

– Зінаіда Паўлаўна, прачніцеся! Там хворая памірае... Прачніцеся!

Клікала медсястра Ірына Шчэрба, якая дзяжурыла па аддзяленні. Але да загадчыцы не даходзіў сэнс яе просьбы – яна ўсё яшчэ знаходзілася ў палоне свайго дзявочага дзіўнага сну, і таму не хацела вяртацца ў рэальнае жыццё...

– Што... што здарылася? – праз сілу папыталася доктарка, не расплюшчваючы вачэй, не адрываючы галавы ад спінкі крэсла...

Ірына ўжо трэсла загадчыцу за плячо.

– Хворая памірае... у пятай палаце, трэба тэрмінова вашая дапамога! – Пульс амаль не праслухоўваецца...

Толькі цяпер зразумела дзяжурны доктар, дзе яна знаходзіцца, і хто стаіць побач з ёю... Расплюшчыла вочы. Поўня свяціла ў твар. І далёкія зоркі, вакол яе, перамірґваліся між сабою.

– Уключы святло, Іра!

Зінаідзе ў вочы ўдарыла зыркае святло, і яна

прыжмурылася, уздыхнула, набраўшы ў грудзі паветра...

І тады ж знікла поўня, зніклі зоркі, – яна вярнулася ў рэальнасць.

Зірнуўшы на медсястру, прамовіла:

– Рыхтуй, Ірка, усё неабходнае... Бягу!..

2.

Рэзкі боль працяў усё цела, і Ева Прынцова прахапілася ад сну.

Прыслухалася да болю – кальнула зноў, але не так, каб і моцна, – і яна супакоілася, сцішылася. Усе, хто знаходзіўся з ёю ў палаце, спалі. А мо хто і не спаў, толькі стараўся заснуць, чапляючыся за дрымоту.

Зверху акна выглядвала поўня. Толькі ражком напачатку паказалася, а потым і ўся выпаўзла – стаілася між фіранак. Гэта нядобра, ведала Ева, калі месяц свеціць прама ў твар – для галавы кепска, дурной яна тады робіцца, незразумелае пачуццё ахоплівае чалавека, губляецца кантроль над думкамі і паводзінамі...

Але не адварочвалася ад акна і ад поўні, – глядзела, насуперак сваёй жа прасцярожлівасці, на круглы сланечнік, як бы знарок падстаўляла твар пад халодныя месячныя промні... Ды што ёй баяцца і асцерагацца цяпер, калі апусцілася яна на самае дно жыцця, упала з вышыні свайго прыдуманага шчаслівага палёту ў такі бруд, у такое пекла, што і дарогі назад няма, – і цяпер ужо ніхто не выбавіць яе з яго, нават і сам Бог... Бо найперш перад Богам яна правінавацілася, найбольш перад Ім...

“Божа, Божа, навошта Ты аддаў мяне на такі здзек і знявагу, на такія пакуты і паслаў мне такія

выпрабаванні? Для чаго? Ты ўсё адабраў ад мяне, пазбавіў усяго... З-за чаго? Не перашкодзіў, не абярог ад ганьбы, ад пакут... Ведаю, што Ты даў мне крылы, і неба, і шчасьце... Але ці то я сама ўсё адрынула ад сябе, забыўшыся на Тваю перасцярогу і папярэджанне, ці Ты перадумаў і вярнуў назад? Не ведаю, Божа, не ведаю... А цяпер ці то Ты караеш мяне, ці то я сама караю сябе, не разабраць...”

Не, яна не шкадавала сама сябе, але слёзы міжволі скатваліся на падушку. На душы холадна і абыякава, і таму слёзы не апякалі вочы, а цяклі самі па сабе, як капяжы вясной, калі прыходзіла цяпло...

Эх, Ева, Ева, прыгажуня Ева!

Якой ты была, а якой стала, якой прыйшла ты да свайго чарговага выпрабавання? Жах! Была прынцэсай, а стала кім? Бамжыхай? Чалавекам без душы і без жаданняў. І хто вінен у тым, з чыёй ласкі так усё сталася? Выпадак? Нешчаслівы збег абставінаў? Сатана ножку падставіў? Нікога не вінаваціць Ева, толькі самую сябе.

Эх, каб вярнуць усё, пачаць жыццё спачатку!.. Ды напісана, на вялікі жаль, частка кнігі яе жыцця, на чысты аркуш перапісана, а чарнавікі ўсе спалены ў печы бяздумнасці. А шкада, ой як шкада!.. Якім шчаслівым магло б наладзіцца жыццё, мог напаткаць яе шчаслівы лёс, мару магла ператварыць у казку і цуд, – і мела яна для таго ўсе магчымасці і ўмовы. Ды выпусціла з рук Еўка свой адзіны шанец, прагледзела яго, не сышла своечасова з поезда на патрэбнай станцыі, праехала яе. Хаця ж, перад гэтым, нешта ці нехта штурхаў яе пад бок, гаворачы: “Сыйдзі, дзяўчынка, сыйдзі... Далей ехаць небяспечна, пад адхон ідзе дарога, ды і рэйкі пад коламі крывыя, ды і шпалы пад імі гнілыя, хісткія...”

Не пачула таго слабога і ціхага покліччу, не ўздрыгнула сэрца, не ёкнула нават, наадварот, зажмурыўшы вочы, уздыхнула, сама сабе праказала з незразумелай абыякавасцю: “А, будзе, што будзе!..” І паплыла па

цячэнні, немаведама на што спадзеючыся, – нават і вясла ў рукі не ўзяла, каб сваю лодку да берага прыгнаць, ды і прывязаць ланцужком да бетоннага слупа, каб ніякі ўраган не занёс той човен на глыбіню і не раструшчыў важкімі хвалямі...

Цякуць слёзы ў Еўкі, не спыняюцца, а на душы ў яе пуста, маркотна і горка...І поўня, як і яна, стала маркотнай, і, каб не паказваць свайго твару, за шэрае воблака схавалася...

Вечары адпачынку ў медвучылішчы ладзілі як не кожную суботу.

Танчылі пад радыёлу, пад акардэон, на якім імпэтна іграў выкладчык фізкультуры Зміцер Драбук.На скокі прыходзілі і мясцовыя хлопцы – з Кармы. Заглядвалі ў вучылішча і халасцякі з міліцыі, нават са сваімі сябрамі пракурор раёна, чарнявы і ўвішны, з кучаравай чупрынай.

Аднойчы, калі ён зірнуў ёй у вочы, адчула, як яе абдало гарачынёй, – позірк пранізаў наскрозь. Еўка тады з некім танчыла, і ён, абдымаючы адну з прыгожых студэнтак, кружыўся ў цэнтры залы. Іх позіркі перакрыжаваліся выпадкова. Зірканулі адно на аднаго з-за спінаў нейкае імгненне, але і яго хапіла, каб апаліць свае крылы аб пякучае полымя яго позірку... Ева паспела заўважыць вочы пракурора – чорныя, агністыя, вясёлыя... Ён нават падміргнуў ёй, жартуючы, каб крануць яе ўвагу, зачапіць, прымусіць адрэагаваць на яго пагляд... А далей ужо Еўцы думаць – адказваць на яго зачэпку, ці не звярнуць на яе ўвагу.

А ён і сам, не падазраючы таго, крануўся яе душы... Пракурор тое зрабіў міжволі, сам таго не хочучы, пажартаваў, не патрабуючы нават ад яе ніякага адказу... Яна і сама яшчэ на пачатку не здагадвалася, што ён, як крапівой, апёк яе душу. Нарадзіўся амаль нячутны, па ўсім целе, сверб...

Яна не ведала яго прозвішча, як і не падазравала нават, што ён пракурор. Усе ведалі, што яны, самаўпэўненыя ў сабе, гарадскія юнакі, старэйшыя за іх па ўзросце, належалі ці то да раённага начальства, ці мелі нейкія пасады на нейкай працы...

Калі б яе жыццёвы вопыт налічваў хаця б з гадоў трыццаць, ды ў прыдачу да гэтага яе цнатлівасць і непасрэднасць школьніцы старэйшых класаў, ды яе прыгажосць, – то яна магла б зачараваць любое, нават самае халоднае сэрца. А разам з тым змагла б дабіцца ўсяго-усяго, пра што толькі марыць жанчына, дамаглася б самых высокіх вяршыняў, узнялася б самую высокую прыступку ці то кар'еры, ці то кахання... Ды, на вялікі жаль, не аказалася побач таго дарадчыка, добрага чараўніка, цудадзейцы, які б засцярог, адпрэчыў ад яе бяду. Не стаў той, нехта, абаронцам. Як, дарэчы, і для многіх, каго выправіў лёс на жыццёвую дарогу, выправіў без падтрымкі, без компаса, без устойлівых жыццёвых прынцыпаў... З аднымі хіба што школьнымі схаластычнымі паняццямі і ідэалагічнымі кірункамі, у якія не верылі нават самі школьныя настаўнікі... Бо ў падручніках напісана адно, а жыццё, на практыцы, патрабавала зусім іншага, калі не адваротнага...

От той позірк! Погляд незнаёмца, позірк сэрцасмока, перасмешніка, упэўненага ў самім сабе і ў сваіх дзеяннях чалавека... Сваім дзявочым сэрцам адчула, што ў яго, мусіць, не існавала ніколі сумненняў, разваг, пакут у выбары дзеянняў. Не пазбаўлены, напэўна, і рашучасці, смеласці, упартасці. Мусіць жа, не адна з прыгажунь здалася ў палон і вір кахання...

Адно, што ён мужчына. Яму прасцей. Ён вышэй над абставінамі і нечаканасцямі. Бо ён моцны, уладарны. Бо ён як драпежнік, – як той жа леў ці тыгр. У яго вострыя кіпці і зубы. І ён заўсёды пераможца. А яна – усяго толькі безабароннае зайчанё... І не дадзена ёй права ўладарыць, падпарадкоўваць усё сабе. Бо Бог даў жанчыне толькі адну магчымасць – падапарадкоўвацца. І тое, мусіць, пачалося яшчэ з тае даўняе біблейскай

пары, калі Ева парушыла запавет Бога. Калі Ён прасіў, каб яна і Адам не падыходзілі да дрэва спазнання ў раі і не каштавалі з яго пладоў...

Яна не падышла б, о не, ніколі ў жыцці не наблізілася б да яго,ды той, нябачны і настойлівы, нашаптаў ёй тыя салодкія словы, – і яна паверыла ім, здалася, амаль не змагаючыся, у палон... Растапілася яе сэрца як воск ад полымя свечкі.Як уберагчыся ёй, Еве-студэнтачцы, будучаму медыку ад такіх слоў, – што для гэтага трэба, каб не паслізнуцца і не ўпасці ў той роў, які падсцерагаў на кожным кроку? Хто падкажа?..

3.

Восень...

Залатая пара, медзяныя пятакі пад нагамі ляжаць, каштанавыя зжоўклыя, як промні сонца, лісты з доўгімі сцяблінамі, – шамацяць пад нагамі...

Любіла Ева восень. Любіла тую раннюю пару, калі толькі-толькі пачынала жаўцець лістота. Дзяўчына падняла некалькі, толькі што апалых на зямлю, лістоў. Адчула пальцамі іх цеплыню. Пашкадавала, што ў гэты час яна не ў сваім лесе, дзе восень глядзіцца зусім па-іншаму, чым тут, у горадзе.

У гарадскі сквер Ева Прынцова забегла на хвілінку, балазе вольны час надарыўся. Восенню любавалася. Хаця гэтага багацця ў іх лесе, дзе яна жыла, хоць адбаўляй, але і ў скверы ёсць свая адметнасць і прыгажосць...

– Добры дзень! – пачула яна каля сябе нечый голас – павярнулася на яго.

Перад ёю стаяў юнак у знаёмай форме – ці не ляснічы? Акурат такую форму носіць ляснік з яе вёскі – Язэп Кашэвіч, які працуе ў лесе. Памятала, што на лацкане яго летніка значылася жоўта-светлая выява лісцяў дуба

і жалудоў.

І яна пазнала таго, хто прыходзіў да іх на танцавальныя вечары. Гэта ж ён апёк яе поглядам, што і яшчэ забыць не можа, міргануў яшчэ, як даўняй знаёмай... У форме ніводнага разу яго не бачыла...

– Добры дзень! – адказала, вусны сціснула, ніжнюю губу прыкусіла. А потым усміхнулася, бліснуўшы часначынамі зубоў, зачырванелася.

– А я пазнаў вас, – прызнаўся ляснік. – Здалёк пазнаў...

– А я не адразу, – паціснула яна плечуком, – форма вашая збіла зпанталыку... Вы да нас на танцы прыходзілі са сваімі сябрамі... Але мяне ніводнага разу не запрасілі...

– Вінаваты, выпраўлю сваю памылку ці недахоп, – заўсміхаўся юнак. – Але ж я не ведаю, як вас завуць?

– Еўка. Ой, Ева. То так сяброўкі мяне называюць. А вас?

– Мяне – Адам. Адам Мяжэвіч.

Памаўчалі. Ішлі ўпобачкі, дакранаючыся плечукамі адно да аднаго.

– Харошы дзень сёння, – паглядзеў на яе букет з жоўталісця.

– Вельмі харошы. Я люблю восень, лічу яе лепшай парой года.

– А для мяне лепшая пара – лета.

– Выбачайце за цікавасць, а вы ляснічым працуеце? – паглядзела дзяўчына на яго пятліцы.

– Ляснічым, – кіўнуў ён галавой і рассмяяўся.

– Чаго вам смешна? – не зразумела спадарожніца, пільна прыгледзеўшыся да яго – што такога смешнага сказала?

На плячо яму ўпаў пажоўклы ліст. Ён паглядзеў на яго, як на жывую істоту. Узяў, пакруціў у руцэ, паглядзеў ёй у вочы:

– Ева, а хочаце анекдот на гэтую тэму?

– Хачу...

Яны паволі ішлі па асфальтавай дарожцы, спрэс укрытай зжаўцелым лісцем. Яно шамацела пад нагамі, чаплялася за падэшвы. Яго яшчэ не кранулі асеннія дажджы і слоты, не стапталі ногі людзей.

– Вы былі калі-небудзь на судзе?

– Не, – прызналася яна, – а што?

– Ды нічога... Ну, уявіце, што ідзе суд... Судзяць бацьку і сына за нейкае злачынства – укралі ў калгасе мяшок жыта. Сын пытаецца ў бацькі: “Адкажы мне, бацька, на такое пытанне. Вунь сядзіць суддзя, а вунь адвакат, міліцыянер, што склаў на нас пратакол... Але што тут робіць той, у форме ляснічага?..” Бацька ўздыхнуў і адказвае: “Сынок, гэты ляснічы, пра якога ты кажаш, можа адваліць нам з табой такую дзялянку ў лесе, што мы і за трыста гадоў не расчысцім яе... То, сыне мой, пракурор!..”

Ева нахмурыла броўкі, хацела засмяяцца, хаця б усміхнуцца, але ёй не ўдавалася тое зрабіць. З прасцярогай папыталася ў яго:

– Ды вы, Адам, мусіць, пракурор?

– Так... Вы ўгадалі.

Яна адвяла позірк, ужо глядзела перад сабой:

– Дык вас, выходзіць, трэба баяцца-асцерагацца?

– А вам чаго асцерагацца? Хай асцерагаюцца забойцы, гвалтаўнікі... А вас я аберагаць павінен.

– Аберагаць? Ад каго?

Яна стрэльнула у яго бок вокам, хітра прыжмурылася.

– Ад злых людзей.

– А іх шмат – злых людзей?

– Нават больш, чым вы думаеце.

Ева задумалася, прыставіўшы пальчык да носа. Спынілася, як быццам перад ёю вырасла нейкая нябачная перашкода.

– Як становяцца медыкамі, я ўжо ведаю... А як вучацца на пракурора?

Ён усміхнуўся:

– На пракурора, Ева, не вучацца, пракурораў прызначаюць. А так я чыгуначнік. Скончыў Гомельскае вучылішча чыгуначнікаў. Працаваў потым па накіраванні на Полацкай чыгунцы. Паступіў на завочнае ва ўніверсітэт – на юрыдычны... Прапанавалі работу ў пракуратуры. І вось мяне накіравалі сюды, у раён. Вось і ўвесь мой жыццёвы шлях...

– Цікава, – прамовіла дзяўчына, – ніколі не размаўляла з пракурорам.

– Ну, вось я перад вамі... А што вы можаце расказаць пра сябе? Гэта будзе лічыцца, што вы мне даеце свае паказанні...

Разумела, што жартаваў Мяжэвіч, стараўся выклікаць да сябе давер.

– Няхай будзе так, – заўсміхалася Ева, плашчык чырвоны балоневы захінула, каб затуліў калені, зашпілілася.

Яна адразу адчула прыхільнасць Адама. Ведала, што зачапіла і яго сэрца, і што ён, Адам, стараецца сам спадабацца ёй. Не магла забыць той позірк пад час суботняга вечара... Яна ўжо умела адрозніваць абыякавыя позіркі ад тых, што пранізвалі сэрца...

– Згодна, Адам... Мне хацелася шмат кім быць, але я выбрала дарогу медыка... Нас у сям‘і чацвёра дзяцей. Старэйшы з нас, Віцька, а з трох сясцёр я самая малодшая... Бацька – брыгадзір трактарнай брыгады. А сама я з Брагіншчыны...

– А я з Рэчыцы, – амаль землякі, – уставіў Адам свае словы, падтрымаўшы яе аповед.

– Вось і занесла сюды, у медвучылішча. Тут старэйшыя сяброўкі мае вучыліся, і мне падказалі сюды дарогу...

– Лёгка вучыцца? – паглядзеў на яе Адам, і то была шчырая зацікаўленасць, жаданне даведацца пра яе трохі больш, чым яна расказвала.

– Напачатку было цяжка, а потым нічога, уцягнулася.

Яны падышлі да аркі сквера, спыніліся.

– Час маёй прагулкі скончыўся, – паглядзеў ён на свой гадзіннік. – Абедзенны перапынак... А ў вас вольны час?

– Была практыка ў бальніцы, і рана скончылася.

– Ева, а мы яшчэ можам убачыцца?

Яна дзёрнула плечуком:

– Не ведаю... Мо калі-небудзь... Загружана я апошні час, прадыхнуць няма калі.

– Зразумеў. Але калі надарыцца вольны час і захочацца перакінуцца словам-другім, зазірніце да мяне. Пяты кабінет, дзяжурны пакажа...

– Добра, Адам, добра...

– Ева, а ў мяне да вас будзе просьба.

– Якая? – насцярожылася дзяўчына.

Усміхнуўся, адчуваючы сябе ніякавата пад яе позіркам, трохі памаўчаў, і нарэшце вымавіў:

– Не знікайце... Невядома, якія дарогі чакаюць нас наперадзе, і невядома, якая дарога перад намі выпадзе... Дамовіліся?

– Я буду думаць над вашымі словамі.

– А калі зайсці не выпадзе, ды пад рукамі будзе тэлефон, то пазваніце... Мой тэлефон лёгка запомніць – чатыры пяцёркі, а апошняя двойка...

– Добра, Адам. Вам пара? Да сустрэчы!

– Да сустрэчы. Я хацеў бы, каб мы сустрэліся яшчэ. А вы?

– Час пакажа. Я вельмі не люблю нешта абяцаць. А абяцанні заўжды трэба выконваць.

Ён хацеў пакінуць яе, павярнуўся ўжо, але перадумаў, узяў за локаць, пільна паглядзеў у вочы. Адзначыў пра сябе, што ў яе прыгожыя вочы – як спелыя жалуды. Асмялеўшы, спытаў:

– Ева, а чаму цябе называюць у вучылішчы Прынцэсай?

Яна засмяялася, не адводзячы позірк, бачыла ў яго зрэнках сваё аблічча, адказала абыякава:

– Не ведаю... Мо ад прозвішча – ад Прынцовай. Ды ўсім мянушкі даюць, далі яе і мне... У цябе няма больш да мяне пытанняў?

Ён моўчкі адмоўна пакруціў галавой.

Яны не заўважылі, як перайшлі на “ты”. Тое адбылося натуральна і незаўважна.

– Не знікай, Прынцэса!..

– Добра, слухаюся, мой пракурор!

Прыкусіла ніжнюю губу, вокам на яго стрэльнула, і першай пайшла з месца іх развітання.

Ніводнага разу не азірнулася, хаця адчувала на шыі яго

позірк. Ведала, што ён не скрануўся з месца, праводзіць яе позіркам...

Калі ж адышла на ладную адлегласць, азірнулася, – Адама Мяжэвіча каля аркі ўжо не было.

А ў вушшу чуліся яго словы: “Не знікай, Прынцэса!..”

Нікому з сяброваў не сказала, што пазнаёмілася з пракурорам, што ён чакае новай сустрэчы. А пра сябе падумала, што, мусіць, ён яшчэ не паспеў ажаніцца, калі навідавоку прахожых стаяў з ёю, прасіў сустрэцца зноў...

Не сказала, не пахвалілася, баючыся напалохаць чароўную птушку з магутнымі крыламі, спадзеючыся на нешта прыгожае і светлае, якое можа ўзняць яе на вяршыні шчасця і ўзнёсласці...

Тушыла ў сабе тое слабое і кволае жаданне, не верачы нават, што яно можа калі-небудзь здзейсніцца, не давала яму прарасці. Сама сябе супакойвала, што мара яе прывідная, і да яе здзяйснення шлях доўгі і пакутны. І ці здзейсніцца яно яшчэ, ніхто не ведаў. Казала сама сабе: “Не спадзявайся на вялікае, бо і расчараванне будзе вялікае. Навучыся трымаць сябе ў руках. Не выстаўляй напаказ свае пачуцці... Ну, папрасіў не знікаць, і што з таго? А куды ты знікнуць можа? Нікуды. Сцеражыся салодкіх слоў, бо не кожнае і мёд...”

А ноччу сніўся ёй “ляснік”... Быццам яны ідуць разам па іх дуброве, якую вяскоўцы назвалі “Дубнае”. Ён у руках трымае вялізны букет з жоўталісця, і ў нейкі момант кранаецца яе рукі. Дакрануўся – і яе як усё роўна працяло электрычным токам высокага напружання.

“Чаго, чаго ён увайшоў у маё жыццё? – пыталася яна ў сябе самой, лежачы на інтэрнацкім ложку, чуючы, як сяброўкі бестурботна пасопвалі, праваліўшыся ў сон... – Не да дабра тое, як казала бабуля Юзэфа, – альбо цукар, альбо соль...”

Не ведала, ці то радавацца, ці то асцерагацца, што

выпала на яе долю... Але на сэрцы пасялілася незразумелая трывога.

Нехта надакучлівы, бессаромны, як юрлівы змей, падпоўз да самага вуха, залез нават у вушную ракавіну, шыпеў, як выдзімаў з сябе паветра, вучыў-павучаў, невядома з якой мэты і з якога злога жадання: “Ева-Еўка! Ты ж Прынцэса! Ты ж валодаеш магутным дарам – незвычайнай прыгажосцю. Перад табой мужчыны павінны штабялямі класціся, мастом масціцца перад табою, услаўляць цябе, маліцца на цябе! І твой пракурор на цябе моліцца, ніякавее, калі глядзіць табе ў вочы. Ён апаліў тваё сэрца, але ж ты і яго таксама параніла. Сама ж заўважыла тое, праўда? Ён гатовы табе аддаць яго, толькі ты павінна мудра і ўмела распарадзіцца Божым дарункам... Табе не хапае чараў, паэтычнасці, настойлівасці, узнёсласці... Ты вельмі прыземленая, і вінавата ў тым тваё вясковае жыццё... Але ты адорана светласцю жывой прыроды, ты ўся аж свецішся дабрынёй і пяшчотай, цнатлівасцю вечароў і ранкаў; прырода навучыла цябе прыгажосці. А вось хто навучыць зберагчы, захаваць, утрымаць тое ўзнёслае пачуццё, аберагчы яго ад нападаў злоснасці і чорных сілаў?..”

“Стой-пастой, мой чароўны Голас-дарадчык, – просіць яго дзяўчына, просіць затрымацца, каб памог ёй разабрацца ў пачутых парадах, – дык што, выходзіць, атрымліваецца яно так, што я недасканалая, з хібамі?..”

“З хібамі, з хібамі... Калі Бог дае чалавеку талент, то Ён павінен даць яму і засцярогу, абарону, меч і шчыт, каб не страціць той дарунак...”

“А як узняцца мне над зямлёй, над самой сабой, адарвацца ад цяжару і неразумення, узляцець на вяршыні зразумеласці і ўсведамлення свайго прызначэння?..”

“Гэтаму, на жаль, я навучыць не магу. Бо мы не ў Эдэме, і няма таго забароненага дрэва Спазнання Самога сябе... І я не Змей-Спакушальнік, які хоча збіць цябе з той дарогі, якую прадвызначыў табе Усявышні. Я

– голас тваёй душы, голас тваёй добрай палавіны... Скажу па сакрэце, другая палавінка твайго голасу маўчыць, яна яшчэ не нарадзілася, бо нават яшчэ для таго і зачацця не было... І я не ведаю, калі тое будзе... Хачу, каб яго і зусім не было... Ты адзіная ў гэтым свеце, і ў цябе няма ні дарадцы, ні памочніка... Табе адной і прымаць рашэнні, і змагацца са сваімі сумненнямі... Табе патрабуецца шмат сілаў, каб выбаўляцца з лабірынтаў і пастак, якія будзе расстаўляць перад табою жыццё...”

“Мне страшна... Я не ведаю, як жыць, па якой сцяжыне ісці, каб не паслізнуцца... Дзе ўзяць сілы, каб выстаяць, дзе ўзяць мудрасць, каб абысці рыфы і не разбіцца сослепу аб іх... Хто мне паможа? Хто?”

“Найперш, мусіць, сама. Тут ніхто табе не паможа – ні бацька, ні маці... Знайдзі ў сабе сілы. Яны ў цябе ёсць, яны проста дрэмлюць, чакаюць свайго часу... І май спадзеў на Бога... Усё ў Яго руках...”

“Як доўга ты будзеш са мною?”

“ Хацеў бы ўсё жыццё. Але...”

“Якое усё хісткае ў маім жыцці, і якое няпэўнае... Няма духоўнага апірышча, пэўнасці, усведамлення правільнасці сваіх паводзін... Я як быццам заблудзілася ў глухім лесе з балотамі і дрыгвой, а выйсці з яго немагчыма, бо і компаса ў руках няма, і не ведаю, у які бок мне трэба кіравацца...”

“Так і павінна быць, урэшце рэшт... Бог кожнаму з нас Дае шанец... Бо кожны чалавек – Творца, бо кожны чалавек – Бог, бо і Вышні стварыў чалавека па сваім вобразе і падабенстве... Бабуля твая колькі разоў запрашала цябе, каб ты з ёю схадзіла ў царкву?”

“Так, запрашала. Але ж мне нельга было – я ж камсамолка, і таму нам забаранялася наведваць Божы храм... А я, тым больш, з‘яўлялася камсоргам класа... Тое мне памагала, каб я не адставала ў вучобе, каб характарыстыку добрую далі для паступлення...”

“Выгодаў шукала?”

“Чаму – выгодаў? Усе ішлі такім шляхам. Інакш нельга. Нас паставілі ў такія рамкі. Рамкі абмежаванасці, гатоўнасці да выканання любога загаду, які сыходзіў ад настаўнікаў ці камсамольскіх важакоў... І мы не маглі іх не паслухацца... Інакш мы не маглі атрымаць жаданага выратавальнага круга, бо маглі патануць у той жа багне хлусні і падману, чэрствасці і людской глухаты... Нас імкнуліся далучыць да агульнай масы, гурту з адным бяствaрным тварам...”

“Так, згодзен, і ты не магла вырвацца з абдымкаў таго монстра, абдымкаў д‘ябла. Бо ўсё, што ад д‘ябла, – усё ад сатаны... Але самае страшнае падпасці пад уладу таго ж сатаны. Яшчэ страшней, калі ў табе спаў і не прачынаўся дух супраціву. А жыццё – гэта ж змаганне. І праца над самім сабой. Праца па ўдасканальванні самога сябе. Па ачышчэнні душы ад бруду. А гэтаму навучыць можа толькі Вышні.”

“Я хачу прыйсці да Бога – як тое зрабіць?”

“Пераступі парог храма. Вывучы малітвы. А малітоўнік табе, здаецца, дала бабуля... Далей ты ўжо будзеш ведаць, як кіравацца ў жыцці.”

“А як мне...”

“Даруй, але табе пара спаць ужо... За адну ноч ты ўсе свае праблемы не вырашыш, і не трэба тое старацца рабіць...”

“Але я...”

“Спаць, Еўка-дзеўка, спаць трэба... Спаць, спаць, спаць...”

Пацяжэлі вейкі, цела стала неадчувальным і бязважкім...

Яна паслухалася загаду, – і ў той жа момант мройна паплыла ў чоўне, па спакойнай рацэ, да берага свайго прызначэння...

Яе ахутаў моцны і глыбокі сон...

4.

Не было Адама на вечары ў наступную суботу.

І праз суботу, і яшчэ праз тыдзень...

Вельмі хацелася Еве набраць тыя чароўныя чатыры пяцёркі і двойку, але не асмелілася, перамагла сама сябе ў душэўным змаганні. І зайсці ўжо хацела на працу, ужо і да пракуратуры падышла, за дзверы ўзялася, ды апяклі яны агнём яе даланю, як токам ударылі, – і яна адхапіла руку, у кішэню палітона схавала...

А потым і сама на танцы не хадзіла – некалькі выхадных запар ездзіла дадому, – па родных засумавала, ды і маці захварэла...

І выветрылася збольшага тое хваляванне з галавы, як нейкі прыемны і салодкі сон успаміналася знаёмства з “ляснічым”, яго словы і просьба “не знікай...” альбо “я вас берагаць павінен...” Аберагаць. Ад каго? Яна ж і сама за сябе пастаяць зможа...

Да Новага года заставаўся тыдзень. Апошняя субота выпадала, і, як заўсёды, наладзілі “цiскатэку”. Сябры Адама прыйшлі. Так і хацелася падысці да каторага і спытаць, куды падзеўся пракурор Мяжэвіч. Ды саромелася, баялася, каб не падумалі чаго кепскага... Нават калі яе запрасіў сяржант міліцыі Ігар Рабкоў, а яна яго ведала добра, не асмелілася нават і яго спытаць пра Адама...

Запрасіў танцаваць і Сяргей Стром, аднакурснік, прапанаваў:

– Ева, мы на Новы год збіраемся ў мяне. Запрашаю цябе. Будзе вясёлая кампанія. Дык як, прыдзеш?

– Не ведаю, – адказала няўцямна. – Не думала яшчэ пра тое...

За тыдзень да гэтага яна набрала з аўтамата нумар тэлефона Мяжэвіча – чуліся толькі доўгія гудкі, а яе сэрца аж разрывалася ад няпэўнасці і сораму. Разоў з дзесяць ішлі гудкі, і столькі ж разоў выскаквала з грудзей сэрца... Ніхто не адказваў. Ці з‘ехаў куды, ці ў адпачынку знаходзіўся...

І яшчэ раз паспрабавала пазваніць яму. Зноў – гудкі.

Толькі пасля гэтага адказала на просьбы Сяргея пра Новы год:

– Добра, буду.

Сяргею яна давярала. Вучыліся ў адной групе. Быў ён з-пад Мінску. Пасля разводу бацькоў бабуля ўзяла яго да сябе. Выдзяляўся сярод хлопцаў сваёй непасрэднасцю і ціхмянасцю. Як і ўсе хлопцы, быў закаханы ў яе...

У кіно колькі разоў хадзілі. У прыцемку залы цнатліва цалаваліся. Да большага ў іх не даходзіла, ды і не імкнуўся ён да большага...

– А хто там будзе, на той вечарынцы?

– Мае сябры, з райкама камсамола хлопец, ты яго ведаеш... Да нас у групу прыходзіў, падпіску праводзіў...

І тое яшчэ больш супакоіла яе.

І Новы год сустракалі ў Сяргея. Бабуля Марта ў бальніцы ляжала, на сэрца хварэла, – так што моладзі ніхто не замінаў.

Кампанія сабралася ніштаватая: чалавек з дзесяць. І верхаводзіў той жа Барыс Зайцаў, райкамавец. Тосты цікавыя і вясёлыя гаварыў. Усе смяяліся, развесяліліся.На сталах стаяла віно і гарэлка, шампанскае і каньяк.Дзяўчаты ўсе незнаёмыя, рагаталі са смешнага і не смешнага, пілі і пілі, колькі ім і налівалі. Зайцаў падліваў каньяку і Еве, але яна

адпіхнула яго руку, адпрэчыла:

– Не п‘ю я зусім нічога, Барыс, не навучылася...

– Не можа такога быць. Камсамольскія работнікі ўсе п‘ючыя. А ты ж – камсорг групы. А скончыш вучылішча, мы цябе ў райкам забярэм – у школьны аддзел. Будзеш камсамольскім сакратаром...

– Харошы з яе сакратар атрымаецца, – падняў сваю чарку рыжы, с высокай чупрынай, хлопец. – За тое і вып’ем!

Глыток, здаецца, і зрабіла Ева, не болей. Але і ад гэтага закружылася галава, перад ёю усё захісталася... Потым падліваў, падвесялелы ўжо, Сяргей. Язык развязаўся ў яго, асалавелымі вачыма глядзеў на Еўку, у каханні прызнаваўся.

– Прыгажэйшай, ёшкін кот, за цябе нікога і ў горадзе няма, – абдымаў ён яе, – ты – сапраўды Прынцэса, Каралева!

– У мяне галава, Сяргей, вельмі кружыцца, – вінавацілася яна, як прасіла прабачэння за сваю слабасць...– На паветра мне выйсці б... Кепска мне.

Ён не разумеў яе, як і не чуў, пра што яна гаварыла.

– У дэка хочам, у дэка! – прасіліся дзяўчаты. – На танцы. А потым зноў сюды прыдзем... А ты, Ева, як? З намі? – папыталіся ў яе, чакалі адказу.

Яна адмоўна пакруціла галавой:

– Кепска мне, галава баліць.

– Піла шмат?

– Ды не, сама не разумею, што са мной. Упершыню такое.

– Шкада. Ну а мы пабеглі, ногі скокаў просяць.

З Евай застаўся Сяргей.

Ева, хістаючыся, пайшла да дзвярэй, каб выйсці ў двор, асвяжыць галаву. Праклінала сябе, што паслухалася Зайцава, што зрабіла той першы глыток. А потым і Сяргей наліваў нейкага незразумелага, горка-церпкага, віна. Сам віно не піў, прыкладваўся да каньяку.

– Ты куды, Ева?

– На вуліцу. Паветра мне не хапае...

– Там холадна, прастудзішся, – узяў за руку, спыніў. – Прастудзіцца можаш... Ты лепей паляжы, адпачні, і ўсё пройдзе, вось пабачыш, ёшкін кот...

Ён падняў яе на рукі, аднёс у глухі і цёмны пакойчык, паклаў на ложак. Сядзеў побач, гладзіў рукі. Дакрануўся да ног, да каленяў. Потым уткнуўся галавой у грудзі. Расшпіліў верхні гузічак кофты, пасля другі... Пачаў распранаць.

– Ты што робіш? – насцярожылася яна, напруцілася, і з усяе сілы ўперлася рукамі яму ў грудзі.

– Нічога, Еўка, нічога... Ты толькі не хвалюйся, усё будзе добра...

– Сяргей, не трэба!

– Трэба, Еўка, трэба!

Яна супраціўлялася, упіралася, што было сілы, біла кулакамі па твары, – крычала, плакала, выварочвалася з яго абдымкаў... Умольвала, каб не рабіў над ёю гвалт, твар яму падрапала, крывавыя пісягі пакінула, кроў капала ёй на твар. А ён як азвярэў, як усё роўна страціў чалавечае аблічча, – і перад ёю аказаўся ўжо зусім іншы чалавек, якога яна ведала перад гэтым...

Ён распаляўся, як звер, не звяртаючы на яе ўмольванні і надрыўны плач аніякай увагі. Калі ж яна з усіх сілаў сціснулася ў нябачную пружыну, і ён зразумеў, што не даможацца яе, ударыў кулаком па галаве. І яна абвяла, стала як мёртвая, яна памерла, – і ніводнай жылкі ў яе не засталося жывой...

– Ёшкін кот, сама ж хацела, каб я… А цяпер перадумала?

Ён соп, абліваючыся потам, і на яе капалі салёныя кроплі…

Ева ўскрыкнула ад болю, не ведаючы, ад чаго ён нарадзіўся. Зноў да яе вярнулася свядомасць і ўжо запознена пачала зноў адбівацца ад гвалтаўніка. А ён ужо не звяртаў увагі на яе ўдары, стагнаў ад напругі , задавольваючы свой шал… Потым ускрыкнуў, уздрыгнуўшы ўсім целам:

– Ёшкін кот!..

Агіда і сорам авалодалі ёю, прыкрасць і шкадаванне, што так усё выйшла… Яна, не перастаючы, плакала і плакала, хітаючы галавой, праклінаючы і гэтую навагоднюю ноч, і сябе, што паддалася на ўгаворы Сяргея далучыцца да іх кампаніі…

Сяргей пайшоў да стала, знайшоў бутэльку мінеральнай вады і са смагай прыклаўся да гарла. Выпіў усю, да дна. Наліў у фужэр з другой бутэлькі, прынёс у пакойчык да Евы.

– Мінералкі вып’еш, Еўка?

– Ды пайшоў ты са сваёй мінералкай! – злосна адказала, укладваючы ў свой адказ нянавісць і агіду да яго.

Яна паспрабавала ўстаць, апрануцца і пакінуць гэтае страшнае месца, але ён зноў прыціснуў яе да ложка, лёг на яе…

Прыйшлі ўжо з Палаца культуры хлопцы. Прыйшлі адны, дзяўчаты недзе затрымаліся, – а мо і зусім рашылі ўжо не вяртацца больш да навагодняга стала.

Зазірнулі ў пакойчык, здзівіліся, убачыўшы такую сцэну – Прынцэса ляжала на ложку, а ён, голы, стаяў каля яе…

– Вы рана, хлопцы, прыйшлі, ёшкін кот… Але я ўжо

здаволіўся. Хто яшчэ Прынцэсу не спытаў? Налятай... Яна цяпер усім дае...

– Я хачу Прынцэсу, – пачаў распранацца Зайцаў. – Даўно хачу праверыць, ці здасць яна экзамен на званне камсамольскага работніка...

Падняцца і адпіхнуць ад сябе райкамаўца ў яе не ставала ўжо сілаў...

Зайцаў лёг побач з ёю. Загарэўся, засоп...

Яна ўскрыкнула ад болю, голасна заплакала...

– Божа, што вы са мной робіце! Вы ж заманілі мяне сюды, каб згвалціць!.. Вы пашкадуеце пра гэта, пашкадуеце...

Потым, пасля ўсіх, падкаціўся да яе той, высокі, рыжы. Ён даўжэй за ўсіх не адпускаў яе.

Яе пачало ванітаваць, а потым яна страціла прытомнасць...

5.

Калі прачнулася, здзівілася цішыні. Не адразу дайшло да яе свядомасці, дзе яна і што з ёю здарылася. Побач, на ложку, спаў, гучна храпучы, рыжы хлопец.

Паднялася з ложка. Перамагаючы боль, павольнымі крокамі выйшла з пакоя. Астатнія хлопцы спалі хто дзе. Зайцаў з Сяргеем на ложку, а двое на падлозе...

Ева падышла да крана з вадой, спаласнула твар халоднай вадой. Потым адшукала сваё паліто, накінула на сябе. Агледзела яшчэ раз тое відовішча, скаланулася ад успамінаў. Нарадзілася жаданне ўзяць нож, ды кожнаму з іх перарэзаць горла за той здзек, што яны ўчынілі над ёй, але страшна стала ад адной толькі думкі, – і яна сцепанулася, як ад холаду.

Ледзьве дайшла да інтэрната. Цяжкім і пакутлівым, горычным і балючым стала для яе тая дарога.

Трое сутак не ўставала Ева з ложка.

Зрэдку з грудзей вырываўся цяжкі ўздых, глыбокі боль працінаў усё яе цела. Але не стагнала, не паказвала нікому свой фізічны боль. А душэўны боль і так праглядваўся на яе твары. Да яды не дакраналася, нават не піла нічога.

Сяброўка і суседка па ложку, Маргарыта, старэйшая за ўсіх студэнтак, адчула нядобрае. Выгнала ўсіх з пакоя, выклікала “хуткую”, з-за чаго вельмі ўзлавалася на яе Ева.

Маргарыта і сама выйшла з пакоя, каб не замінаць дакторцы і не прысутнічаць пры размове.

Еву адразу ж забралі ў бальніцу.

Яна спала некалькі сутак, не прачыналася. Прачнуўшыся, плакала і не магла ніяк суняцца...

Ні з кім не хацелася гаварыць, хацелася накласці на сябе рукі...

Жанчына-гінеколаг, сярэдніх гадоў жанчына, паклікала да сябе Еву.

– Ну, як ты? Адышла трохі?

У адказ толькі няўцямны поціск плячыма. У вачах боль і абыякавасць.

– Мала таго, што яны згвалцілі цябе, дык занеслі яшчэ і ганарэю... Падонкі...

Толькі тады падняла на дакторку вочы – доўга не магла даўмецца, пра што яна сказала. А калі зразумела, зноў апусціла вочы долу, усхліпнула.

– У міліцыю будзеш заяўляць?

Яна адмоўна пакруціла галавой.

– Чаму? Гэта ж падсудная справа, і гвалтаўнікі павінны быць пакараны... Мы можам усё пацвердзіць дакументальна. Яны не адкруцяцца ад свайго злачынства.

– Не, Інэса Пятроўна, не буду заяўляць у міліцыю. І судоў ніякіх не трэба. Я іх сама пакараю.

– Як? Як ты тое зробіш, дзяўчынка мая? – падзівілася дакторка.

– Зраблю, – адказала пацыентка раённай бальніцы, уздыхнула, выдзімаючы цяжар са сваіх грудзей, – і мой суд будзе страшнейшы... Толькі вялікая просьба ёсць да вас, Інэса Пятроўна.

– Якая?

– Ці можна пазбавіцца ад тых сведчанняў, што я ганарэйная? Я вылечуся, слова даю...

Дакторка задумалася. Паглядзела на пацярпелую, уздыхнула. Не хацелася ёй ісці супраць правілаў. За такое трэба несці адказнасць, рызыкаваць. Але, уздыхнуўшы, адказала:

– Я падумаю. Ну, а так глядзі сама, табе, як кажуць, відней.

Ева паднялася, каб ісці, зрабіла крок, другі, а потым павярнулася да дакторкі, спытала:

– А ці можна ад вас пазваніць, Інэса Пятроўна?

– Чаму ж не? Звані...

Ева набрала чатыры пяцёркі і двойку. Яна не збіралася прасіць нейкай дапамогі, парады, проста сама не ведала, чаму намерылася пазваніць яму. Проста захацелася праверыць, ці на месцы Адам... Пачуліся доўгія гудкі – Мяжэвіч не адгукваўся.

“Можа, што здарылася з ім, калі такі доўгі час няма на месцы? А мо з‘ехаў у якую доўгую камандзіроўку... А мо

захварэў, ды адлежваецца дзе дома, прымаючы лекі... А мо і зусім перамяніў месца працы – маглі ж яго перавесці ў іншы раён, ці забраць у вобласць на павышэнне...”

Яна паклала слухаўку, задумліва глядзела на тэлефон.

Толькі цяпер да яе, з узмоцненай сілай, падступілася горычнае шкадаванне, што не асмелілася тады, пад канец года, завітаць да яго на працу. Тады б і даведалася, што з ім, і чаго не на працы... Тады, можа, і жыццё яе пайшло б па іншым кірунку, мо і не напаткала б яе такое гора...

– Не адказваюць? – пацікавілася дактарка.

– Маўчаць...

– Калі цябе, Ева, выпісаць – заўтра, паслязаўтра?

– А якая ўжо розніца? Хоць сёння...

– Не, сёння яшчэ рана. А заўтра – пабачым...

... Праз чатыры дні Еву Прынцову выпісалі з бальніцы.

Не ведала яна, што з акна бальніцы, з другога паверха, глядзеў у яе бок хворы з дванаццатай палаты – пазнаваў і не пазнаваў, праводзячы яе позіркам, разважаў:

“Прынцэса? Не, здаецца, не яна. Чаго ж ёй тут быць? Не, не яна... У Прынцэсы гордая асанка, а гэтая дзяўчына нейкая прыгнутая, згорбленая, і нашмат старэйшая...”

Каля акна, апіраючыся на мыліцы, стаяў пракурор раёна Адам Мяжэвіч...

Стрыечны брат Маргарыты, Віктар, працаваў следчым у міліцыі. Маргарыта папрасіла яго, каб ён дапамог пакараць крыўдзіцеляў Евы.

Ён і сустрэў яе аднойчы пры выхадзе з вучэбнага

корпуса, папрасіў спыніцца і адысці з ім ўбок. Прыйшоў без формы, каб не кідацца ў вочы.

На яго здзіўлена паглядзела Ева, не разумела, чым абавязана невядомаму чалавеку.

– Даруйце, што запыніў вас, – вінаваціўся Віктар Кавалюк, хлопец гадоў за трыццаць, ён таксама зніякавеў, як і іншыя, зірнуўшы ёй у вочы, адчуў, як апякла прыемна яе прыгажосць, – выдзеліце мне хвілінку...

– Хоць тры, – усміхнулася дзяўчына, – хоць пяць...

Яны адышлі ўбок, саступілі з дарогі.

– Я з міліцыі, – не адрываў ад яе позірку міліцыянт, і тут жа пастараўся супакоіць яе: – Вы толькі нічога кепскага не думайце... То я сам праявіў ініцыятыву пабачыцца з вамі... Я даведаўся, што сталася з вамі... Ці не хацелі б вы пакараць падонкаў? Адправіць за краты...

Яна спачатку нахмурылася, прыкусіла верхнюю пульхную губу, пранізліва, і нават з нейкім унутраным зломам, зірканула на яго, а пасля нечакана разрагаталася:

– Са мной нічога не сталася! Вам наплялі! Глупства нейкае. Не верыце? Дык у бальніцы, дзе я ляжала, пацвердзяць тое... У мяне запаленне было... Выдумаюць жа...

Следчы быў прысаромлены. Не разумеў, чаму так адказала Прынцова.

– Пытанні да мяне яшчэ ёсць? Няма пытанняў. Тады, выбачайце, мне няма калі...

Усміхнулася бесклапотнай усмешкай і, горда ўзняўшы галаву, пайшла па шэрым снезе. Не ведаў следчы раённага аддзела міліцыі, не здагадваўся нават, што за тую ганьбу, якую ўчынілі над ёю гвалтаўнікі, за тое, што яна за адну ноч прайшла праз тое пекла, выпэцкалася ў бруд і абразу, –ганарліўка сама рашыла і пакараць, і

адпомсціць...

Прынцэса зрабілася ранейшай, яшчэ больш весялейшай, – у вачах калючыя, як і да гэтага, агеньчыкі, і ружовыя шчокі сведчылі аб маладой сіле, аб бесклапотнасці і весялосці. І калі б хто ведаў пра тую трагічную ноч, то ніколі не паверыў бы ў тое, што яна выкінула крыўду з галавы, што не надала вялікага значэння таму здарэнню, – як усё роўна не з ёю адбылася душэўная трагедыя і траўма...

Ды толькі ніхто ў свеце не ведаў, не здагадваўся, што тварылася ў душы Прынцэсы.

Сяргей напачатку баяўся і падыходзіць да Евы, думаў, што дзяўчына кінецца на яго, і ўжо не кіпцюрамі ўвап'ецца ў твар, а і вочы павымае яму... За такое не даруюць. А яшчэ горш, калі настрачыла заяву ў міліцыю, што з-за яго здарылася ўсё...

Назаўтра, прачнуўшыся, зразумеўшы ўсё, што адбылося, хапіўся за галаву: “Што нарабіў? Што ўтварыў? Навошта? Яна ж магла быць маёй жонкай, а я...”

Ён не чуў, як яна пайшла. Убачыў, што ўвесь ложак у крыві, жахнуўся: “Няма мне даравання... Я ж – забойца!..” Прачнуўшыся раніцай, не глядзелі адзін аднаму ў вочы. А каб прыглушыць трывогу, выпілі па шклянцы гарэлкі – і разбегліся.

Яго спальвала віна, і ён намерыўся сам ісці ў міліцыю, прызнацца ва ўсім. Але тады прыйшлося б называць прозвішчы і астатніх. А гэта ўжо... Каб жа адзін, то і адказваў бы за сябе, а так... Перажываў, шкадаваў, што так адбылося: “Я ж зверам аказаўся, а не чалавекам... Ды яшчэ на здзек аддаў яе іншым...”

Найшла на яго нейкая памарака, абвалакла яго, і сам сябе ненавідзеў за такі ўчынак, злачынны ўчынак...

Не ведаў, як выкупіць сваю віну, як і не ведаў, ці

ўвогуле можна адкупіцца ці замаліць такі грэх…

”Гэта, мусіць, ад бацькі, – думаў ён, – у турме ж сядзеў за гвалтаванне… І маці разышлася з ім, даведаўшыся, што ён не кідаў такі гнюсны занятак – вечарам выходзіў за горад, і ў цемры цікаваў дзяўчат… Біў па галаве, адцягваў у кусты, а потым, беспрытомную, гвалціў… Ды адна з іх аказалася самбісткай – скруціла гвалтаўніка ў бараноў рог, міліцыі здала, наручнікі на яго перад гэтым надзеўшы… Няўжо і я па бацькавай дарозе пайду?! Не дай Бог…”

Але на танцавальным вечары, куды Сяргей не асмельваўся заходзіць, Прынцэса сама падышла да яго. За руку ўзяла, заўсміхалася ветла, пяшчотна паглядзела яму ў вочы:

– Чаго ж ты пазбягаеш мяне, Сержык? Мо перастала падабацца табе, мо прыгажэйшую за мяне пакахаў, га? Прызнавайся!..

У хлопца акругліліся вочы.

Чаго-чаго, ды толькі не такога чакаў ён пачуць ад яе. І слова не мог вымавіць ад нечаканасці, што яна сама падышла да яго, ды падышла не з папрокам і крыўдай, а з вясёлым настроем, паказваючы, што нічога страшнага і не адбылося… Сэрца соладка тарганулася, цеплыня па ўсім целе разлілася, пачырванеў, не ведаў, што і адказаць у такім выпадку...

– Ды не… я, разумееш… Сам хацеў даўно падысці да цябе, папрасіць прабачэння за… Няма мне даравання. Я – самы апошні асталоп і боўдзіла… я… ну, сам, не ведаю, ёшкін кот, як усё адбылося… Я ніколі не піў гарэлкі, а тут як адурэў. Я… я ажанюся з табой, Прынцэса! Стань маёй жонкай! Жыць будзем у бабулінай хаце… Яна на мяне хату адпісала.

Ева, задраўшы галаву, голасна разрагаталася. Многія павярнуліся ў іх бок, не зразумеўшы, чым выклікаданы такі смех.

– Ого, як ты заспяваў, мой Сержык! Ды выкінь ты ўсё з галавы! З кім не бывае. Сама вінавата, што так атрымалася... Я ж не ведала, што вы дурману ў каньяк падмяшалі...

– То не я, то Зайцаў, я сам бачыў...

– Ды няважна тое. Я і сама аддалася б табе ў той вечар, але хацела зрабіць тое прыгожа, пад музыку... Каб радасць у маёй душы пасялілася, каб песня ў душы звінела...

Ён зноў утаропіўся ў яе – жартуе? Здзекваецца? Ці праўду гаворыць? Не разумеў Сяргей яе паводзін, яе настрою.

– Здзіўляешся з мяне? А я і сама з сябе здзіўляюся. Ды выкінь усё з галавы. Даўно трэба было так са мною, а то корчыла з сябе недатыкальніцу. А то ж нават і крыўдна – усе дзяўчаты з хлопцамі па ложках, весела, аж гай шуміць, так мілуюцца, а я, як белая варона, заімшэлая і несучасная... Так што дзякуй табе, Сярожка, што адкаркаваў бутэльку шампанскага...

Здзіўленне яго ніяк не праходзіла. Агарошаны ад пачутага, ён прытуліў яе пяшчотна да сябе, прыціснуў моцна, адчуваючы напятасць яе маладых грудзей, удакладніў радасна:

– Ты напраўду так думаеш, Еўка? Не хлусіш? Я ж ужо рыхтаваўся за краты адправіцца...

– Яшчэ паспееш туды, – жартавала-пацяшалася з яго Прынцэса, – туды – ніколі не позна... Тут уволю нагуляйся, пацешся з асалодай жыццём... І я разам з табою...

– Ну ты і класная дзяўчына! – радасна ўсклікнуў хлопец, тулячы яшчэ мацней да сябе, пацалаваў за вухам пахкія косы. – Ты і праўда так думаеш?

– А чаму няпраўда, мой любы? – яна ўжо цішэй прамовіла словы, як патаемнае жаданне адкрыла яму. – Цяпер і я хачу адчуць слодыч яднання з хлопцам... І

прама сёння хачу аддацца табе. Жаданне ў мяне нясцерпнае такое... Як ты – згодзен?

Пільна паглядзела яму ў вочы. Пранізвала яго позіркам, стараючыся нарадзіць у ім жаданне авалодаць ёю, зняволіць яе сэрца і душу.

Сяргей акругліў вочы, часта задыхаў, наліваючыся свербам шалу.

– Я заўсёды хачу цябе.. Ты мне снілася начамі... І раней, і цяпер... Хачу, хачу, хачу...

У той вечар яны праводзіліся. Прынцэса выпраменьвала адно пяшчоту, абяцаючы незвычайную начную асалоду, і шэпт яе ліўся на хлопца знекуль з вышыні, з нябёсаў. І ён сапраўды ўзляцеў на сёмае неба ад шчасця, – і ўсё ніяк не мог паверыць, што самае страшнае, што магло адбыцца ў яго жыцці, адступіла... Ён цяпер зможа скончыць медвучылішча, і яго не выключаць ні з камсамола, ні з вучылішча...

Сяргей адчуў сябе шчаслівым і вольным чалавекам.

– Пойдзем да мяне? – удакладніў ён.

– Да цябе... На той ложак, дзе я страціла дзявочасць. Сам казаў, што можаш ажаніцца на мне. Ты ў мяне першы... Значыць, я твая жонка, так?

– Так, жонка, Прынцэса! Я шчаслівы чалавек сёння!

Бабуля спала ў сваім закутку, і яны нячутна прашмыгнулі ў пакойчык, дзе жыў Сяргей.

– Каханая мая, прынцэса мая, прыгажуня з прыгажунь, – шаптаў хлопец прачула словы, патанаючы ў яе абдымках, у яе пяшчоце і слодычы, – я цябе нікому не аддам, ты будзеш толькі маёй...

– Але ж ты аддаў мяне іншым, – вясёла папікнула яна яго.

– Тое было няпраўда. Ты мая цяпер, назаўсёды мая!

– Не веру!.. – смяялася яна, раскінуўшы рукі, круцячы гарэзліва галавой. – Не веру, мой каханы... Не паспее і трэці певень праспяваць, як ты ад мяне адрачэшся...

Не зразумеў яе слоў Сяргей, мо і не чуў іх, заняты сваім, а калі і пачуў бы, то не надаў бы ім ніякага значэння: пры чым тут пеўні, пры чым тут чубаткі, абы душа спявала ад шчасця, абы ён трымаў яе ў сваіх руках і адчуваў яе пяшчотнасць...

– Не адракуся, не адракуся!.. Я кахаю цябе, Прынцэса!

– І я цябе... Моцна-моцна...

Прынцэса ў гэты момант не адчувала нічога-нічога, хіба толькі агіду, якая перапаўняла яе. Адно толькі жорсткая помста жыла ў душы: “А цяпер і ты атрымаеш тое, што падаравалі мне твае сябручкі... Яшчэ не пахваліліся табе? Пахваляцца... Ганарэяй пахваляцца. І ты будзеш такім жа... Гэта за здраду, за той вечар, за гвалтаванне, за тое, што збіў мяне з майго шляху...”

Яна рэзка адпіхнула хлопца ад сябе.

– Ты што, ёшкін кот, я ж яшчэ... – здзівіўся ён ад таго, што яна перапыніла ўсё, ў самым разгары асалоды адпрэчыла яго ад сябе... – Што з табою, Ева?

– Што? – злосна перапытала яна. – Групавуху наладзіў, а цяпер пытаешся, што... Ды не зажыло ў мяне яшчэ усё, крывяніць, вы ж вельмі ўсе пастараліся...

– А-а, – зразумеў Сяргей, – шкада...

– Мяне шкада, ці шкада, што свой шал не здаволіў, га?

– Ну... я...

– Нуя, ні х... – перайшла дзяўчына на грубасць і мацюкі, – хопіць з цябе, і гэтага будзе даволі... Можа нават і залішне... Ты – мне, а я – табе... Мне пара, – пачала апранацца Прынцэса.

– І не заначуеш?

– Яшчэ чаго не хапала.

Такога павароту падзей ён не чакаў. Не разумеў, што адбывалася з дзяўчынай, чаму такі рэзкі паварот ад пяшчоты да грубасці і злосці…

У весніках, развітваючыся, хацеў прытуліць і пацалаваць дзяўчыну.

Яна ж груба адпіхнула яго ад сябе, са злосцю прамовіла:

– Ты… Вырадак бацькі свайго і маці! Каб аббягаў мяне за тысячу кіламетраў, і не падыходзіў блізка. Нават і не глядзеў у мой бок. А праз тры дні, калі раптам выступяць слёзы на вачах і ўспомніш мяне, то не вельмі крыўдуй на мяне, – мы ўсе ахвяры сляпога кахання…

– Ева, што з табой? Жартуеш? – не пазнаваў ён Прынцэсу. – Я ж…

– Яж, яж – соплі размаж, – зноў адзёрнула яна яго, і ад яе ў гэты момант сыходзіў такі холад і непрыступнасць, што хлопец сцепануўся, – соплі – табе мая падзяка…

Крутанулася – і пайшла прэч. Пайшла назаўсёды, не ўвайшоўшы ў яго сэрца, не ўпусціўшы яго ў сваё.

Наколькі высока Сяргей Стром у гэты вечар узляцеў на крылах на высокую гару шчасця і асалоды, настолькі ж нізка апусціўся, тварам бразнуўся ў брудную калюжыну, што аж пырскі, разам з акуркамі і харкамі, разляцеліся ў розныя бакі…

Ён яшчэ доўга глядзеў у шэрань ночы, у той бок, куды пакіравала і знікла Прынцэса, – усё яшчэ спадзеючыся, верачы, што яна толькі пажартавала з ім, што вось-вось вернецца і, смеючыся, папытаецца ў яго: “Ну, як я пад‘южыла цябе? Някепская з мяне артыстка атрымалася б, ці не так?”

Але яна не вярталася.

Не чуваць цокату абцасікаў.

І на вуліцы, і ў яго душы распаўзалася цемра.

І ў хату ісці не хацелася, але і на вуліцы стаяць не выпадала ўжо, – зуб на зуб не пападаў.

Нічога не зразумеў Стром, адно горкае шкадаванне ахапіла яго.

6.

У райкам камсамола Ева Прынцова прыйшла пад канец дня.

Барыс Зайцаў, загадчык арганізацыйнага аддзела, раніцай яшчэ пазваніў і папрасіў, каб яна прынесла ў райкам план мерапрыемстваў групы да канца вучэбнага года.

Перад гэтым сустрэў яе ў раймагазіне.

Яна першай заўважыла яго, падышла, заўсміхалася, павіталася. А ён і не здзівіўся, убачыўшы яе, адказаў на вітанне. Убачыўшы яе вясёлы і бесклапотны твар, адкінуў ад сябе трывогі, павесялеў.

– Як жыццё, Прынцэса?

– Ды нармальна, Барыс, усё ў парадку, дзякую.

– Хутка заканчваеш ужо вучобу?

– Так. Засталося ўжо мала.

– Не передумала да нас ісці? Сакратар працуе да лета, а потым ідзе ў дэкрэтны адпачынак. Будзем трымаць для цябе месца.

– Я гатова, – Ева адкінула з твару кудзерку косаў. – Калі запрашаеш, пайду…

Пра Навагоднюю ноч не ўспаміналі. Як і не было яе – ні ў яе, ні ў яго жыцці.

“Значыць, не ён ганарэйны, – падумала, адчуўшы. што ён не страціў да яе цікавасць, – значыць, гэта той, з кінафікацыі, ці малады міліцыянерчык, Коля...”

Яна пастукалася, прачыніла дзверы, пераступіла парог кабінета. Зайцаў борздзенька ўскочыў з крэсла, абрадавана паглядзеў на наведвальніцу, прамовіў:

– Ты файна выглядаеш, прыгажосці ад цябе не адняць...

– Стараюся, – заўсміхалася яна, дастаючы з папкі тыя паперы, якія прасіў загадчык аддзела.

– Сядай, я прагледжу іх.

Ева агледзелася. Ніводнага разу не была яна ў кабінеце Зайцава. На сцяне партрэт Брэжнева і Леніна, на стале – чорны бюсцік правадыра.

Сталы старыя, пашарпаныя. Яна ўспомніла, як яе прымалі ў камсамол. Прымалі агулам, аднаго за адным. Яе спыталі, кім працуюць бацькі, і як яна вучыцца. І потым дзяжурнае слова: “Ты прынята ў члены ВЛКСМ!” Наступны!..”

– Ну, што, Ева, паперы ў цябе напісаны правільна, з выдумкай. Адразу відаць, што ты – будучы камсамольскі работнік.

Ён падышоў да яе, шэптам спытаў:

– Час маеш?

– Маю...

Зайцаў падышоў да дзвярэй, нячутна павярнуў ключ у замку, зачыніў іх. Чуліся яшчэ нейкія галасы на калідоры, размовы. Потым і зусім стала ціха.

Святло не ўключалі.

Загадчык аргаддзела засцяліў белую паперчыну на стале, паставіў пляшку “шампанскага”, каўбасу, карабок цукерак...

Ева маўчала. Яна ведала, як яно ўсё пачынаецца, і чым заканчваецца, – чакала развязкі...

– Ты даруй за Навагоднюю ноч, – паўшэптам сказаў Барыс. – Памарака нейкая найшла... Ды падзадорыў Сяргей сваім воклічам: “Хлопцы, хто яшчэ Прынцэсу не...” Мне трэба было спыніць усё, ды набіць яму морду. А я... Даруй... Будзеш у нас працаваць, пра ўсё забудзеш...

– Ды кінь ты, – супакоіла яго дзяўчына, – не будзем пра глупства... Налівай лепш, выпіць хочацца...

– Во, гэта па-нашаму, па-камсамольску! – абрадваўся камраб, – а што табе наліць?

– Шампанскага...

Цукеркі смачныя, якія і падабаліся ёй – “Грыльяж”. Іншым разам яна трэслася б ад страху, прадчуваючы непазбежнасць моманту, але тут іншае, вядомае загадзя... Зайцаў чакаў ўцехі, хацеў задаволіць сваю юрлівасць, не ведаючы, не падазраючы нічога...

– Я захмялела, – прызналася дзяўчына.

Ён абняў яе, прытуліў. Павярнуў галаву да сябе, моцна ўклеіўся губамі ў яе вусны. Гарачы шал падкаціўся да яго, што ён ужо не мог трываць... Рука пашылася пад бюстгалтар, сціснула грудзі...

Вось і ўсе гузікі расшпілены, і бюстгалтар пстрыкнуў на спіне, і кофтачка акуратна павешана на спінку крэсла... Барыс скінуў з сябе адзенне, паклаў Прынцэсу на стол, паспеўшы адначасова зрабіць некалькі глыткоў шампанскага з гранёнай шклянкі...

– Ты хочаш мяне, Ева?

– Вельмі.

– І я хачу цябе, Прынцэса!

Столь закружылася, сплыла некуды ўбок, і яна

ўскрыкнула, учапілася пазаногцямі ў яго бакі – аж скура залезла пад пазаногці... Зачапіла рукой статуэтку правадыра і ён упаў на падлогу, пакаціўся недзе да дзвярэй...

– Што з табой? – спалохаўся ён.

– Мне баліць... І кроў, мусіць, пайшла, – хлусіла Прынцэса, спыніўшы ўсё, на самым цікавым для Зайцава, месцы. – Пасля той ночы не гоіцца...

Не паказваючы сваю незадаволенасць, Барыс пачаў неахвотна апранацца. Прымяняць сілу ў кабінеце ён не асмеліўся.

Моўчкі апраналася і яна.

– Ева, у нас праз месяц камсамольскі злёт у лесе, будуць сакратары з Мінска і Масквы, – зашаптаў камраб, – ці ёсць у цябе ахвота павесяліцца, патанцаваць? Ніхто да цябе прыставаць не будзе, толькі са мной будзеш. Выклікаць цябе на злёт?

– Пакліч, – згадзілася яна. – Але калі будуць прыставаць да мяне маскоўскія сакратары, няўжо ты не ўступіш мяне ім... Страх як хачу узнагародзіць сваім каханнем маскоўскага госця...

Ён здзіўлена глядзеў у цемры ў яе зрэначкі вачэй, перапытаў:

– І не будзеш крыўдаваць?

– А чаго крыўдаваць? Я ж буду здаваць экзамен на званне сакратара райкама камсамола, ці не так? Правільна я зразумела?

– Так... Але...

– Не хвалюйся, і з цябе хопіць. Я ж не скнарная...

Ён прытуліў яе да сябе:

– Добра, што ты ўсё разумееш...

– Так што чакаю выкліку. А за месяц, я думаю, у мяне ўсё загоіцца... А цяпер выпусці мяне са сваёй клеткі. У інтэрнат мне трэба. Маргарыце паабяцала, што прыду к сямі...

Ён пацалаваў яе на развітанне. Нячутна павярнуў ключ, выпусціў на калідор.

Потым чуў, як яна ішла, цокаючы абцасамі па бетоннай падлозе, як дайшла да агульных дзвярэй і адчыніла іх... Ідучы паўз вокны, на вуліцы ўжо, павярнулася да яго, кіўнула галавой. Ён прыставіў да шкла растапыраную даланю, спадзеючыся, што яна ўбачыць яе ў цемры.

Запознена пашкадаваў, што не ўсунуў ёй у сумку карабок з цукеркамі.

Наліў сабе поўную шклянку гарэлкі і набгом выпіў да дна.

Скрывіўся, ухапіў цукерчыну, укінуў у рот.

У ім жыла незадаволенасць, – як быццам бег на доўгай дыстанцыі да фінішу, і не змог дабегчы. Не ведаў, куды падзець сябе, як пазбавіцца ад той злосці, што запаўзла ў яго...

“А мо дачакацца прыбіральшчыцу Серафіму, ды з ёю закончыць тое, што не ўдалося з Евай? – падумаў ён. – А што?”

Прыбіральшчыца павінна была прыйсці праз паўгадзіны.

7.

“Спаць пара, спаць пара”, – недзе ў зарасніках вербалозу сцвярджалі шэрыя перапёлкі, ёй, Еўцы, загадвалі, каб заснула...

А яе не браў сон.

То вада з крана так капала, а ёй здавалася, што яна ў лузе з бацькам. Кроплі падалі адмыслова – адна ўпадзе з меднага крана, а за ёй дзве, як бы дапаўняючы мелодыю, даганяючы адна адну: ка-ап, кап-кап… І атрымлівался – “спаць пара-ааа, спаць па-ра…”

За акном светла, месяц раскашоўваецца ў небе, ролю начнога сонца іграе, Еўчыны думкі і ўспаміны перабірае… Сумныя ўспаміны ў яе, горычныя, не з кожным і падзеліцца, адкрые сваё сэрца…

Не разлічыла свае сілы і магчымасці, не зразумела, не ўбачыла той мяжы, дзе заканчвалася помста і дзе злачынства пачыналася, – сама сябе ў чорны вір зацягнула, у багну, ды так глыбока яе засмактала, што вышэй горла патанула, вось-вось захліпнецца…

У палаце такія ж, як і яна, “отбросы общества”. Людзі самага апошняга гатунку, калі яны яшчэ людзі, калі яны яшчэ маюць нейкі гатунак… Усе яны тут “узнагароджаныя”, і тыя, якія “узнагароджваюць”, але, як казала прыбіральшчыца, цётка Вальжына, не зоркамі Героя Савецкага Саюза.

Кожная з іх магла б панарасказваць пра сябе такога, што і Мапасану разам з Дзюма не адужаць… А маглі б пранікнуцца іх жыццём, іх узлётам і падзеннем, шчасцем і горам… Тут такое спляценне чалавечых эмоцый, што нікому, мусіць, і не пад сілу перадаць глыбіню і трагізм чалавечай душы…

Бог церпіць да апошняга. Ён дае і дае шанец чалавеку выпаўзці са сваёй жа багны. Выплыць. Ён і кідае ім круг выратавання, круг спадзеву і веры ў лепшыя перамены…

Ужо два тыдні Ева Прынцова ў венералагічнай бальніцы. Не сама, не па сваёй волі апынулася тут, а па прымусе… Трэба было ёй, дурніцы, раней спыніцца, азірнуцца, пакаяцца перад Богам за свой грэх, – мо і выплыла б з тае багны, мо і стала б чалавекам, роўнай сярод людзей…

Пакацілася, паслізнулася на слізкім лёдзе, ды яшчэ з гары, Прынцэса, упала некуды ў цемрадзь яе залатая карона, якую ўздзеў на яе Гасподзь, – насіла кароткі час, ды не скарыстала па прызначэнні, выпусціла з рук жар-птушку шчасця...

То яе запрашалі, а то яна і сама пачала набівацца на спатканні і сустрэчы. На яе кідаліся хлопцы і мужчыны, як мухі на мёд.

Прыходзіла вечарам у рэстаран, хаця грошай у яе не было на такую раскошу, сядала дзе-небудзь у закутку, спіной да залы, заказвала сабе бутэльку піва, і цадзіла з асалодай бурштынавы напой.

Піла да тае пары, пакуль хто-небудзь не падсаджваўся да яе і не пытаўся:

– Дазвольце каля вас прысесці?

Яна дазваляла.А далей падзеі разгортваліся так, як і павінны былі разгортвацца, – так, як і жадалася, так, як і хацелася...

Той, хто падсядаў, заказваў выпіўку і закусь, спадзеючыся, што ў яго баляванні прыме ўдзел і незнаёмка.

– Паможаце мне раздзяліць мой стол? – пытаўся сусед па стале.

– Ну, калі вы ўжо так настойваеце...

Піла і адну чарку, і другую, не адмаўлялася і ад трэцяй... І, здаецца, не хмялела, толькі весела ўжо глядзела на свайго субяседніка, чакала, калі пачнуцца галоўныя падзеі...

– Хочаш пракатацца на машыне? – пытаўся захмялелы гуляка, ікаў ужо ад выпітага і з‘едзенага, чакаў адказу.

– Ну, калі ты так настойваеш, ёшкін кот...

Яна ўяўляла ўжо, што перад ёю яе аднакурснік, якому

яна ўжо адпомсціла, а цяпер будзе помсціць іншым – за кампанію...

– Настойваю...

– На машыне? – рагатнула яна, як абрадвалася ўсё роўна, што вечар яна і далей праўдзе цікава. – Страшэнна люблю катацца на машыне...

Прынцэса ўжо ківала галавой, згаджаючыся на прапанову мужчыны...

І яе радавала, калі ў машыне аказваўся не ён адзін, а некалькі чалавек. Тады ўжо лік тых мужчынскіх асобаў, якім яна помсціла, павялічваўся, хаця тую лічбу, якую яна намеціла, перакрыла ўжо...

І яна цярпела боль і знявагу, калі да яе ў ложак запаўзаў адзін, а то і двое адразу, смяялася, рагатала, як усё роўна атрымлівала асалоду ад таго, што яны рабілі з ёю...

Адна толькі помслівая думка свідравала і ўзбуджала яе свядомасць: “Радуйцеся, радуйцеся, але потым жа шкадаваць будзеце... Але не вас я змушала да гэтага, то вы мяне змусілі... Бярыце, бярыце напоўніцу, і мяне потым успомніце... А якім словам – тое і няважна...”

Спачатку яна сама сябе ненавідзела за гэта, праклінала і таго, з-за якога ўсё тое адбылося, а потым усё прытупілася, набыло нейкую незразумелую агрэсіўную афарбоўку і форму – помста, помста, помста...

Ужо і “ляснічы” сплыў з яе памяці, успамінаўся, як эпізод з нейкае дзіцячае казкі, і твар яго ўжо сцёрся з памяці, і сустракацца з ім ужо асцерагалася і баялася...

Ва ўнівермазе ненарокам сустрэла. Амаль твар у твар. Ён быў задумлівы нейкі, стомлены. Ды во, накульгваў на правую нагу. Падумала тады, што можа што здарылася з ім тады, пад Новы год, раз не быў так доўга на працы...

Ева рэзка нахіліла галаву, як што шукала пад нагамі, і

прашмыгнула паўз яго. Не ўбачыў, не адчуў яе блізкасці, што яе нават і абрадвала – навошта яму яе клопаты і трывогі... Ды і саромелася глядзець яму ў вочы, бо яна была ўжо не тая, што стрэлася некалі яму ў парку – няйначай дзівоснай птушкай з лёгкімі крыламі... А цяпер... А цяпер яна згубіла тыя чароўныя крылы. Можа і не згубіла, а абламалі іх, абсеклі, груба і жорстка, не звяртаючы ўвагу на яе нязгоду і пратэст, на яе боль і пакуты... Як усё роўна змей укусіў яе за пяту, падкраўшыся з гушчарняку, – так як і абяцаў Вышні...

Меў, мусіць, на ўвазе Бог, што жанчыну будуць падсцерагаць усё жыццё ўкусы Гада – на кожным кроку...

У “ляснічага” пачалася паласа няўдач.

На ўсе справы і вырашэнне пракурорскіх праблемаў катастрафічна не хапала часу. Работнікаў мала, а здарэнняў, што тычыліся пракуратуры, – хоць адбаўляй.

А часу на адпачынак, хаця б перадых, ніхто не даваў. Круцілася і круцілася тое працоўнае кола круглыя суткі, ні на хвіліну не перапыняючыся.

Лазар Шульман, чалавек у гадах, спакойны і разважлівы, які, здаецца, ніколі і не спяшаўся нікуды, – яго памочнік, – не раз накідваў на яго цуглі:

– Браце Адаме! Спыніся, не рвіся так... На твой век працы хопіць, і ўсю не пераробіш... Прывялі да цябе, голубе мой шызы, злачынцу? Злым падаўся табе, кругом вінаватым? А ты, голубе мой шызы, не ў гэты момант прымай рашэнне, а праз дзень, а яшчэ лепей, калі праз тры... Пабачыш, што твая думка павернецца-развернецца на ўсе сто восемдзесят градусаў...

І, дзіўна, па яго і выходзіла. Мудры, значыць, быў стары габрэй, наколькі ж і добры.

Прысвоіў грошы начальнік райспажыўсаюза Селіванаў. Некалькі тысяч. На бюро райкама партыі разбіралі

персанальную справу.

– За такі крадзёж – толькі за краты, – вынес адразу прысуд Мяжэвіч.

Першы сакратар райкама заступіўся, сказаў:

– Чалавек і так зразумеў сваю віну, нашто ж пазбаўляць яго яшчэ і партбілета?

Ну, тут пракурор не вытрымаў, сказануў, не ацаніўшы абстаноўку:

– Як баба Ганна ўкрадзе паўмеха бульбы ў калгасе, дык мы яе за краты, а як чыноўнік з партбілетам у дзяржаўную кішэню залезе, то ім і слова супраць не скажы... Яны пад прыкрыццём партыі, і таго ж білета, робяцца злачынцамі...

– Ну, вы, таварыш пракурор не загаворвайцеся – “пад прыкрыццём партыі”, – перадражніў пракурора сакратар. –Можа, скажаце, што і я пакрываю яго...

Нешта хацеў і яшчэ сказануць Мяжэвіч, ды яго ззаду за крысо пінжака адзёрнуў Шульман – раз, другі і трэці...

– Іван Мінавіч, – падняўся Шульман з месца і стаў паперадзе свайго начальніка. – Мы абдумаем гэтае пытанне асобна, нам трэба выйсці ў калідор...

Ужо каля вялікага акна файе, прыпёршы да сцяны Мяжэвіча, памочнік акругліў здзіўлена вочы, дапытваўся:

– Ты што, голуб мой шызы, зусім не валодаеш сітуацыяй? Ты што, пуп зямлі ў гэтым раёне? Ён жа бярэ ў яго пыжыкавыя шапкі і абутак, ды яшчэ за паўцаны, спісваючы іх на моль і на мышэй... Ён жа апранае усіх сакратарскіх жонак, а ты “злачынцамі”, “за краты”... Астынь, голубе мой шызы, апусціся на грэшную зямлю...

– Дык я ж з пункту гледжання закону, – слаба пратэставаў недаўмена пракурор раёна.

– Закону, закону... Закон, як дышла, як партыя скіруе, так яно і выйшла... Будзеш ісці супраць сакратара, сёння ж “першы” пазвоніць абласному сакратару, і з заўтрашняга дня ты не будзеш працаваць...

– Дык як жа быць, Лазар Самсонавіч?

– Ты паслухай сюды, голуб мой шызы, паслухай мяне, старога габрэя, умудронага вопытам пракурорскай работы. Ты Біблію чытаў – мудрыя выслоўі Саламона? Не? Атэіст, у Бога не верыш...

– Не, чаму, Бога я не адмаўляю, але папы...

– І то добра, што не адмаўляеш, – як зліатаваўся над ім Шульман. – Супакоіў. А я веру. У Адзінага Бога, бо іўдэі не прызнаюць Ісуса Хрыста, – ды я не пра тое. Абавязкова прачытай выслоўі Саламонавы, там мудрасці – на тысячы і тысячы год... Дык вось, голубе мой шызы, Бог вучыць нас, што мы павінны быць мудрымі, як змяя, хітрымі, як ліс. І хто адступіць дзеля добрай справы на тры крокі назад, акажацца на дзесяць наперадзе...

Пасля “ідэалагічна-выхаваўчай работы” Шульмана Мяжэвіч па-іншаму пачаў глядзець на канкрэтную сітуацыю, і ўвогуле на само жыццё...

– Ты ж самы малады пракурор рэспублікі, – падсумоўваў размову нашчадак Саламона. – Не псуй сабе кар‘еру з-за якогасьці аднаго падонка... Іх у цябе яшчэ будзе і будзе...

– Дзякуй вам, Лазар Самсонавіч! – шчыра прамовіў “ляснічы”. – Буду мудрым, як змей...

– Ну, то і добра, ідзі, а я ўжо туды, даруй, не пайду. На работу пайду, шмат клопатаў падваліла, – і паглядзеў малодшаму таварышу цёпла і прыхільна ў вочы, як падбадзёрыў, і адначасова прасіў даравання, што штурхнуў яго на хаўрус са сваім сумленнем... Тут ён, відаць, адышоў ад выслоўяў Саламонавых, хаця і гэтаму ў іх можна было знайсці апраўданне...

Але сакратарскі “наезд” ні ў якай меры не паўплываў на яго прынцыповасць. З цягам часу ён навучыўся абыходзіць вострыя і рызыкоўныя вуглы, не сутыкацца з падводнымі айсбергамі, – не змагаўся з млынамі з адкрытым забралам, а праяўляў тактыку і разважлівасць...

Да ад‘езду ў калгас заставалася яшчэ паўгадзіны. За гэты час рашыў перагледзець пошту, якая назбіралася, даць ёй, як кажуць, ход.

Як пракурор ён распачынаў і заканчваў за год да пятнаццаці крымінальных спраў.

У той вечар ён сядзеў позна ў кабінеце, і збіраўся адскочыць на “газіку” ў бліжэйшую вёску Махнавічы – старшыня калгаса папрасіў правесці з калгаснікамі гутарку на прававыя тэмы.

Ды яшчэ адно здарэнне выпала.

Ехалі ў дальнюю вёску за Сож, дзе абрабавалі вясковую краму – у Сьміжным... Насустрач ім ехаў “Маз”. Зачапіў іх машыну... “Газон” – у кювет, перавярнуліся дагары нагамі...

Вадзіцелю галаву разбіла, а яму, Мяжэвічу, таксама не меней дасталося – пералом правай нагі...

Адляжаў у бальніцы каля двух месяцаў.

Лежачы ў ложку, не раз успамінаў Прынцэсу, – вельмі ж хацеў, каб прыйшла праведаць яго... Штодня перад вачыма стаяла, усміхалася з букетам кляновых лісцяў ў руцэ.

А потым, як пачаў хадзіць, з вакна ўбачыў дзяўчыну, вельмі падобную на Еву. Соладка ёкнула сэрца, пашкадаваў, што “паранены”, абавязкова дагнаў бы, каб пераканацца, то яна ці не...

Так і знікла за паваротказй, пакінуўшы яму на душы неспакой. Тады ж цвёрда вырашыў: “Вось выпішуся з бальніцы, аклімаюся, і пайду прама ў інтэрнат да яе,

выцягну на прагулку, скажу, што сумна жыць без яе...”

Тая думка і супакоіла яго, на нейкі час дазволіла забыцца аб Прынцэсе.

А калі прыступіў да працы, то нырнуў у такі кругазварот падзей, што і забыўся пра ўсё на свеце... Адзін клопат падганяў другі, а трэці за чацвёрты чапляўся...

Нехта пастукаў у дзверы – нясмела, прасцярожліва.

– Заходзьце! – прамовіў Мяжэвіч.

Зноў постук, такі ж нясмелы, як бы баязлівы.

– Заходзьце! – крыкнуў ужо пракурор, адарваўшыся ад папер, прыўзняўся, хацеў ужо і сам да дзвярэй падысці – мо якая бабулька ці дзядок глухаватыя хочуць да яго, ды не чуюць запрашэння.

Але як толькі памкнуўся да дзвярэй, яны прачыніліся, і ў кабінет зайшла... Прынцэса.

– Ты?! – як не выгукнуў радасна пракурор, падышоў да яе, за руку ўзяў, шчасліва паглядзеў на яе, не ведаў, куды пасадзіць. – Як я хацеў, каб ты зайшла да мяне... І сам збіраўся да цябе прыйсці ў інтэрнат, ды з-за гэтай працы...

Ён як усё роўна апраўдваўся, выказваючы сваю радасць ад сустрэчы з ёю.

– Адам Паўлавіч, я... І я даўно збіралася, ды не выпадала... Званіла колькі разоў перад Новым годам, ды твой тэлефон маўчаў...

– Маўчаў, Ева, маўчаў... Я ж у аварыю папаў, пакалечыла трохі, з нагой праблемы...

Яна здзіўлена і горычна глядзела на яго:

– Я і не ведала, даруй...

– Марыў, каб ты прыйшла да мяне, праведала... Амаль два месяцы адлежаў, пакуль зраслася...

Дзяўчына глядзела на яго ўжо з сумам, не ведала, што сказаць: ці то сорам апякаў шчокі, ці расчырванелася ад хуткай хады.

– А ты толькі цяпер да мяне ў адведкі прыйшла...

– Ды не, Адам Паўлавіч, мой мілы пракурор, мой ляснічы, на вялікі жаль, не ў адведкі... Не па сваёй волі я прыйшла да цябе, ой не па сваёй...

Ён насцярожыўся:

– Чаму – не па сваёй? Нічога не разумею...

Яна моўчкі дастала з сумкі паперчыну, падала яму. Апусціла галаву, ціха заплакала. Слёзы закапалі на рукі.

Пракурор узяў аркушык паперы, – то быў выклік у пракуратуру. “Грамадзянка Прынцова Е.А., якая ўхіляецца ад прымусовага лячэння з прычыны венерычнага захворвання...”

– Прынцова – гэта ты? Ева, якая Прынцэса?

– Я, мой пракурор!.. Я ж казала, што мянушку мне далі з-за майго прозвішча. Была, Адам Паўлавіч, Прынцэса, ды ўся выйшла... На вялікі жаль...

Мяжэвіч з жахам і са шкадаваннем глядзеў на яе, не могучы ніяк уцяміць, зразумець, – яна, Прынцэса, прыгажуня Прынцэса, у якую ён, як і іншыя, закахаўся, – з венерычным захворваннем?! Ён жа лічыў яе незямной, Афрадзітай, багіняй кахання, а яна...

– Ева, як мы сустрэліся ў парку, ты была ўжо і тады?..

– Не, не, і тысячу разоў не, – яна не падымала, хліпаючы, галавы... – Тады я была чыстая, як шкельца, да мяне не дакранаўся ніводзін мужчына, і ніводзін не ўвайшоў у маё сэрца...

– Тады ж што адбылося, Ева, за гэты час?

– Глупства адбылося і вялікае гора. Я колькі разоў званіла табе, хацела сустрэцца, параіцца па шмат якіх пытаннях. Перад Новым годам званіла, думала, мо разам сустрэнем яго...

– Чаму ж не зайшла, не папыталася, дзе я, калі мяне не было на рабочым месцы?

– Саромелася нечага, не асмельвалася пераступіць парог пракуратуры... Каб жа асмелілася, каб жа наважылася, то, можа, і жыццё маё пайшло б па-іншаму...

– Дык што ж здарылася? Расказвай, без утайкі расказвай...

Яна падняла вочы, поўныя слёз, паглядзела на яго.

– На Новы год здарылася ўсё... Пасля таго, як не адказваў твой тэлефон, я дала згоду на тое, каб правесці навагодні вечар у майго аднакурсніка. Яго бабуля ў бальніцы на той час была. Я ні пра што не падазравала, бо ўпэўнена была ў ім, і ў Зайцаве, з райкама камсамола...

– І Барыс там быў?

– Быў, Адам...

– Усе пайшлі ў дэка, а я засталася з Сяргеем дома. Засталася з-за таго, што не магла ісці, – у мяне вельмі балела галава. Як прызнаўся Сяргей, то Барыс падсыпаў нечага ў віно... Я думала, што ён мне паможа суцішыць боль, а ён занёс мяне, амаль беспрытомную, на ложак... Я доўга супраціўлялася, пазаногцямі абдрапала яму ўвесь твар, але...

Мяжэвіч сашчапіў рукі на стале, слухаў споведзь дзяўчыны. Крыўда і горыч пасяліліся ў яго сэрцы, шкадаванне, што так адбылося ўсё з Прынцэсай. Сябе дакараў, што не праявіў настойлівасць, што выпусціў жар-птушку са сваіх рук...

– Ну і... Твае дзеянні ў гэтай сітуацыі? Да нас прыйшла,

у міліцыю? Злачынства заўсёды павінна быць пакарана... Што ты зрабіла для гэтага, Ева?

– Я? А што я магла зрабіць... Я рашыла ім адпомсціць па-свойму.

– Гэта ж як?

Дзяўчына ўздыхнула, выцерла насоўкай слёзы, шмарганула носам, і ўжо спакойным голасам прамовіла:

– Калі яны прыйшлі з танцаў, і зайшлі ў пакой, то ўбачылі, што на мне ляжаў Сяргей, і што ўсё было ў крыві... Ён, Сяргей Стром, і крыкнуў: “Хто яшчэ Прынцэсу не спрабаваў?” І тады Зайцаў сказаў, што трэба праверыць мяне, ці падыходжу я на пасаду камсамольскага работніка... Мне ён прапаноўваў пасаду школьнага сакратара, ды я і не верыла ў тое...

Адам чакаў, калі яна прадоўжыць сваю споведзь, глядзеў на яе.

– З пяці, што гвалтавалі мяне, апошні аказаўся з ганарэяй. Ён у міліцыі працуе – Сівакоў.

– Сівакоў? – перапытаў пракурор. – Нядаўна жонка пакінула яго. Ніхто не ведаў, па якой прычыне... Звольнілі яго. З‘ехаў некуды ў Расію...

– Дык маё пакаранне было такім – сплаціць доўг папярэднікам, і першаму – Сяргею. Зайцаву я аддалася ў яго ж кабінеце – папрасіў, каб я прынесла яму план мерапрыемстваў групы...

Мяжэвіч кісла ўсміхнуўся, крутануў галавой.

– Ну, адпомсціла Барысу Зайцаву...

– Потым – кінафікатару Паўлаву...

– І Паўлаву?

– І Паўлаву... Але ж на тым мая помста не скончылася.

Я рашыла помсціць усім мужчынам, якія імкнуліся авалодаць мною... На тых жа танцах, дзе мы з табою бачыліся, калі хто запрашаў куды-небудзь – я ішла. Ды што гэта... Зайцаў, не падазраючы, што гэта ён ад мяне схапіў ну... ганарэю, запрасіў на камсамольскі злёт... Мяне зажадалі работнікі цэка Мінска і Масквы... І ішла я насустрач, не працівілася...

Пракурор уздыхнуў, нахмурыўся:

– Страшныя і жудасныя ты рэчы расказваеш, Ева!

– Страшныя. Вельмі страшныя, мой пракурор! Як і страшна тое, што за адну жудасную ноч я з цнатлівага дзіцёнка ператварылася ў невядома якое стварэнне – і не жанчыну, і не д‘ябла... Калі б я сказала пра гвалт свайму брацiку, ніхто з іх не застаўся б у жывых... Я і сама хацела ім усім перарэзаць горлы. калі яны спалі покатам пасля гвалтавання... П’яныя дужа былі. А колькі да тае начы было ў мяне светлых нараў, звязаных з табой! Ты для мяне стаў тым адзіным, тым Богам, на якога я малілася, і яшчэ доўга буду маліцца... Ведаю, табе гідко, так кажуць у маёй вёсцы, не толькі чуць такія словы, але і глядзець нават на мяне, “такую”, даруй за гэта...

Ён памкнуўся нешта запярэчыць, але яна не дала яму магчымасць уставіць хаця б слова, працягвала дагаворваць, бо ведала, што ніколі і ніхто ад яе болей не даб‘ецца шчырасці і адкрытасці, бо ўсё яе жыццё складалася цяпер з хлусні і падману, і таму ўжо не зразумець – ці то яна шчырая ў падмане, ці падманная ў шчырасці...

Мяжэвіч ужо ўстаў, прайшоўся па кабінеце, ніяк не могучы ачомацца ад таго душэўнага выбуху, які прынесла з сабою Прынцэса... Вялікая шчырая радасць ад яе прыходу ператварылася ў неймаверны боль, боль страты, краху спадзяванняў... Ён слухаў і слухаў, пра што яна гаварыла, – і не знаходзіў апраўдання ні сабе, ні ёй...

Адам ведаў, што ёй, Еве, неабходна ў гэты момант

выгаварыцца, скінуць са сваіх плячэй хоць частку непасільнага грузу... Потым, успомніўшы, што яму трэба ехаць, перабіў усё ж наведвальніцу:

– Даруй, Ева... Мне пазваніць трэба.

Ён пакруціў тэлефонны дыск, дачакаўся, калі адкажуць на другім канцы, удакладніў:

– Селівестр Калінікавіч! Вечар добры. У мяне скlаліся так абставіны, што я не змагу прыехаць. Можна перанесці на заўтра? Цудоўна! Заўтра буду абавязкова.

Пракурор паклаў слухаўку, зноў сеў насупраць Прынцэсы.

– Слухаю, Ева! То я пазваніў старшыні калгаса, адмяніў сённяшняе выступленне ў калгасе...

– З-за мяне? – падзівілася яна, удзячна гледзячы на яго. – Клопаты з-за мяне...

– Там пачакаюць, а з табой пераносіць нельга. У цябе трагедыя. У нас трагедыя з табой. Цяпер я ўжо буду з табой гаварыць, як пракурор. І таму першае пытанне да цябе – ці хочаш ты пакараць сваіх гвалтаўнікоў?

Яна сумна пакруціла галавой:

– Пакараць? Здаецца, я пакарала іх, і іх потым пакарае Бог. Хіба толькі для пацвярджэння ісціны, што так яно было і сапраўды... Дык у тым пры першай сустрэчы са следчым прызнаецца Сяргей... Ён і сам потым, адумаўшыся, збіраўся прыйсці ў міліцыю... Зайцаў – не ведаю. Ды, можа, тое і няважна для вас...

Ева перайшла ўжо на “вы”, адчуўшы, зразумеўшы, што яна назаўсёды страціла права называць яго на “ты”...

Адам, у адрозненні ад яе, не мог сказаць ёй “вы”, сам не ведаў, чаму. Не хацеў, мусіць, мяняць сваіх адносін да яе... І тое выглядала не непавагай да яе, а, хутчэй за ўсё, шкадаваннем. Ён заставаўся для яе тым, кім быў і да сустрэчы. І не больш, і не менш...

“Няма ў маёй душы агіды да яе, хаця гэтае пачуццё павінна выплысці найперш... Няйначай, д‘ябал умяшаўся ў нашае быццё, падсеў у наш карабель, які меў магутныя ветразі... Ды вецер, не вецер нават, а буран ударыў з супрацьлеглага боку... І сны нейкія ж трывожныя сніліся, што быццам я капітан, а на вільчыку мачты сядзела Прынцэса і ўказвала курс... А потым буран уз‘ярыўся, абламаў мачту, і Ева зрынулася некуды ўніз, у высокія і пагрозлівыя хвалі акіяна... Я перажываў за яе, хваляваўся, гукаў у цемры, хацеў сам кінуцца ў абдымкі акіяна, у халодныя ільды, ды не ведаў, у якім баку яе шукаць...”

Сніліся сны яму тады, калі ляжаў на бальнічным ложку, задраўшы пераламаную, загіпсаваную, нагу ўверх, не могучы паварушыць ёю. Тады ён перабраў усё сваё жыццё да драбніц. Прааналізаваў і падвергнуў сумненню свае ўчынкі, прыйшоўшы да вываду: душа яго пакутавала ў клетцы і прасілася на волю...

Жыў ён з дзяцінства пад строгім наглядам маці, памагаючы ёй па гаспадарцы, з цямна да цямна робячы нешта, як і бацька, як і старэйшыя браты і сёстры. І ўсё з-за таго, каб пракарміцца, каб сям’і не памерці з голаду...

Потым вучоба ў вучылішчы. Потым праца на чыгунцы... У райкаме камсамола. Пасля – у райкаме партыі. Потым запрасілі на работу ў пракуратуру. Увесь час належаў некаму, але толькі не самому сабе. Ведаў, што існавала і другое жыццё, якое не замінала, а, наадварот, дапаўняла асноўнае, стварала добры настрой, давала сілы і натхненне... І калі ў гэтай шэрані бліснуў праменьчык цнатлівага позірку студэнткі медычнага вучылішча, ён абрадаваўся таму пачуццю і сустрэчы, – палічыў тое за Божы дарунак, за шчасце, якое нечакана ўпала з нябёсаў...

Як яму хацелася вярнуць гэтыя паўгода назад! Вярнуцца да таго моманту, калі яны сустрэліся ў парку, калі яна трымала ў руках букет клянова-каштанавых лісцяў, і ніякавела перад ім, думаючы, што ён ляснік ці ляснічы...

Не надаў значэння сустрэчы, адсунуў некуды надалей тыя шчаслівыя імгненні, што ім паслаў Бог, спаслаўшыся на неадкладныя клопаты... Каб жа падзяліўся з Шульманам, той, мусіць. і сказаў бы: “Клопаты клопатамі, але і аб сваёй душы не грэх падумаць... Ідзі, хлопча, хутчэй да яе, не выпусці з рук сваё шчасце!..” І Шульману не даверыўся, І Еву адпрэчыў ад сябе, – на здзек яе кінуў, безабаронную, слабую, даверлівую, нявопытную ў жорсткіх вятрах жыцця... Сам вінаваты ва ўсім... Бог за тое цябе і кінуў у тую аварыю, як пакараў за няўважлівасць да роднай душы, якая імкнулася да яднання...

І таму яго словы, якія ён вымавіў для Евы, былі нечаканымі для яе:

– Ева, даруй, што я аддаў цябе гэтым нелюдзям!.. Я павінен быў пасля той сустрэчы ў парку прыйсці да цябе з кветкамі, павіншаваць з днём нараджэння, падарыць табе светлыя дні і ўсё жыццё...

– Адкуль ты ведаў, што ў мяне быў дзень народзінаў? – зноў не заўважыла, як перайшла на “ты”, страціўшы пачуццё рэальнасці, здзіўляючыся з яго дасведчанасці...

– Я не толькі пра тое ведаў. Я ведаў, Ева, усё пра тваіх бацькоў і сясцёр, пра брата... Ты ўсё правільна сказала.. І нават калі б ты прыйшла на наступны дзень пасля той трагічнай ночы, мы змаглі б усё вярнуць, паставіць на месца... Ты вылечылася б, забылася б пра ўсё, але ў цябе нарадзілася помста... Адкуль гэта?

– Вока за вока, знявагу за знявагу...

– То Стары Запавет... Ён дзейнічаў тады, тысячы год назад, калі не было судоў і права... Сёння ўсё вызначае закон. Усім кіруе закон і заўсёды...

– Ці заўсёды, мой пракурор?..

– Заўсёды, Ева, хаця і бываюць рэдкія выключэнні...

– Значыць, я і ёсць тое, рэдкае, выключэнне... На вялікі жаль...

– Ты гаворыш, як дарослая жанчына. А была ж тады, як мне задавалася. птушаняткам, у якога пачалі вырастаць крылы.

– Так, сапраўды так... Але я бразнулася вобзем, узляцела да высокіх вяршыняў, потым зноў бразнулася, пляснулася ў калюжынку нашага быцця... Я цяпер зусім іншая, мой пракурор, ляснічы, мой дарагі Адам Паўлавіч!.. І, мусіць, я не Ева-Прынцэса, а тая грахоўная Ева... Ave Eva? – калі чытаць наадварот... Ave – Eva! Смешна гучыць, праўда? Толькі я, мусіць, не тая Ева, якая сустракалася з Богам. Я ж сустрэлася з дяблам, і сама дʻяблам стала... Але ты мяне, мой Адам, не шкадуй, не шкадуй, але ж і не карай строга...

Пракурор не пазнаваў яе. І голас ужо не яе, і думкі, і паводзіны... Як і сапраўды дʻябал усяліўся ў яе, – і ў вачах невядома які агонь, і як рукамі ўзмахвае, як ад некага бароніцца... Хто ж яна цяпер, кім стала? Няйнакш, парушана псіхіка, мусіць, тая ноч для яе прайшла не бясследна... Як на міне падарвалася.

– Што караць цябе, калі ты сама сябе пакарала?

– Памажы мне, таварыш пракурор, калі засталося ў тваёй душы хоць кропелька шкадавання да мяне...

Голас стаў ранейшы, пяшчотны і ўмольны, ціхі і просячы.

– Як і чым памагчы, скажы?

– Я спынілася ўжо, я перайшла той рубеж, які намеціла... Адпомсціла больш, чым трэба было...

– Колькі ж на тваім рахунку помстаў?

– Прызнавацца?

– Прызнавайся...

– А не ўзненавідзіш мяне?

– Я не маю права нават да забойцаў адносіцца

прадузята... Для мяне ўсе роўныя, хто пераступае закон...

– Зразумела. Нікому не скажу, а табе прызнаюся. Кожнаму, з пяці, што згвалцілі мяне, яшчэ па тры дадала... Вось хто перад табой сядзіць, мой пракурор!

Ён нічога не сказаў. Не здзівіўся, не папракнуў, не з‘яхіднічаў... У ім ужо загаварыў пракурор, і таму яе прызнанне прагучэла як шчырыя паказанні чалавека, які быў для яго неабыякавы...

– Не мне судзіць, Ева, цябе... Ты сама пра сябе ўсё выдатна ведаеш...

– Ведаю. Як ніхто больш. І табе ні ў чым не схлусіла. Таму і просьба да цябе – не аддавай мяне ў рукі суддзям... Тады я зусім загіну. Ці скончу жыццё самагубствам. Я хацела б, каб мы больш ніколі не ўбачыліся. У тым сэнсе, што мяне болей не паклічуць да цябе. Таму я даю слова, што вылечуся, што стану няхай не ранейшай, гэта, канечне, смешна, а стану, як усе, прыстойнай, ідэйнай, добразычлівай і нават пяшчотнай, можа нават і замуж выйду, дзяцей нараджу, выдатнай медсястрой стану, калі, канечне, на працу возьмуць...

– Возьмуць, Ева, тут перашкод не будзе. І ў гэтым я памагу. Але толькі пасля таго, як медыкі да цябе не будуць мець прэтэнзій...

– Не будуць, мой пракурор, не будуць, слова даю. Я ў царкву пайду, пакаюся, як Магдалена, перад Богам. Бог, як і ёй, даруе мой грэх, і ўсё астатняе ўжо будзе залежаць толькі ад мяне... Ад цябе толькі, Адам Паўлавіч, залежыць мой дальнейшы лёс...

– Добра, – пагадзіўся “ляснічы”, – усё будзе так, як ты просіш... І з працай усё ўладкуецца. Калі што напаткае нечаканае, звяртайся да мяне, памагу...

Яна ўсміхнулася:

– Ды што ўжо ў маім жыцці можа здарыцца нечаканае і горкае? Самае страшнае ўжо адбылося, а за гэта больш

страшней нічога не бывае. А калі і здарыцца, то не прыду я, мой дарагі пракурор, не буду агіднае пускаць у тваю душу. Выкраслі мяне са свайго жыцця, не заслужыла я памяць аб сабе...

Яна паднялася.

Ён узяў паперчыну, якая і прывяла яе да яго, паклаў на стол, прыціснуў пячатку – наклаў адмоўную рэзалюцыю.

Падаў ёй, сказаў:

– Як хочаш, Ева... Тваю просьбу я выканаў. Але ўсё роўна ты ў маёй памяці застанешся той, ранейшай, прыгожай Прынцэсай, таямнічай зоркай у сусвеце...

– Вось за гэта дзякуй. І не ўспамінай мяне кепскім словам.

Ева ўзяла са стала паперку, зірнула на яго, горка ўсміхнулася, сказала ціха “дзякуй” – і заспяшалася да дзвярэй.

Калі на калідоры сціхлі крокі, калі з акна пачуў, як яна выйшла на вуліцу, падышоў да шафы, наліў паўшклянкі каньяку.

Перад тым, як выпіць, прамовіў:

– Бывай, Прынцэса!..

8.

... Горка на душы ў Евы.

Так горка і пагана, што і жыць не хацелася.

Праз колькі дзён, тады, як выйшла ад пракурора, як развіталася з ім назаўсёды, пахаваўшы ў душы светлыя праменьчыкі, што яшчэ цьмяна ззялі наперадзе, – пайшла ў царкву.

Ніколі, як уступіла ў камсамол, не наведвалася ў храм. Некалькі бабулька Юля вучыла яе маліцца, хадзіла з ёю на вялікія святы на богаслужэнне, ставілі свечкі за памерлых і жадалі доўгіх год жывым. Бабуля хадзіла на споведзь і прычасце, трымаўшы перад гэтым пост... Вучыла і яе лучыць следам.

З самай раніцы, у нядзельку, накінуўшы на галаву цёмную касынку, прыйшла ў храм. Паставіла свечку бабулі, каб Бог спамянуў яе ў царстве сваім, стала за жанчынамі, чакала сваёй чаргі, каб падысці да святара...

Бабулька, што была перад ёю, доўга расказвала пажылому святару пра свае грахі. А за гэты час яна падумала пра сябе, што святар падобны нечым на вясковага каваля – дзядзьку Нікадыма, – і на душы стала адразу спакойна, ранейшае хваляванне і ўнутраны страх адразу некуды зніклі...

Яна падышла да айца Уладзімера, перахрысцілася, нахілілася і пацалавала срэбны крыж і Біблію. І калі на галаву ён паклаў плат, прамовіла першыя словы:

– Грэшная я, святы айцец! І хачу пакаяцца перад Госпадам за свае грахі...

– У чым ваш грэх?

І голас быў акурат, як у каваля. І яна ўбачыла перад сабою Нікадыма, і яшчэ больш асмялела.

– Мне доўга расказваць...

– І гаварыце доўга, раз камень ляжыць на душы...

Яна расказвала і плакала, плакала і расказвала. Не бачыла, як святар паказаў жанчыне, якая стаяла наступнай, каб ішла да другога спавядальніка, – слухаў, не перабіваў, пра што расказвала аve Ева, супакойваючыся толькі тады, калі захліпвалася яна ў сваёй шчырасці і праўдзе…

Ёй здавалася, што яна гаварыла цэлую вечнасць. А калі

скончыла, то наіўна папыталася:

– Ці не стаміла я вас сваім доўгім аповедам?

– Шмат у вас накапілася ў душы, таму пра ўсё і хацелі расказаць...

Святар яшчэ і яшчэ распытваў у яе, удакладняў, не падрабязнасці, а яе душэўны стан на той момант. Пытаўся і пра іншыя грахі, якія былі ў яе... Аказалася, што іх накапілася шмат. Яна і сама не здагадвалася пра тое...

– Як зваць вас?

– Ева я, айцец Уладзімер...

– Імя прарадзіцельніцы... Ці просіце вы, Ева, даравання сваіх грахоў у Госпада?

– Прашу! Прашу, Божа, даруй, калі можаш, грахі мае!

Святар паклаў даланю на галаву, наклаў крыж, прамовіў:

– Даруюцца грахі рабе Божай Еве. Ідзіце – і болей не грашыце. З Богам!

Ева выйшла з храма, павярнулася да яго, тройчы наклала на сябе крыж. Выйшаўшы за вароты, далей ісці ўжо не магла. Села на лаўку, і доўга асэнсоўвала тое, што з ёю адбылося.

І не магла зразумець, адкуль у яе душы з‘явілася такая лёгкасць і ўзнёсласць. Навакольны свет адкрыўся перад яе вачамі па-іншаму, думкі яе скіраваліся на светлае і добрае... Ёй нават захацелася ўсміхнуцца, парадавацца сонечнаму дню, людзям, якія ішлі паўз яе, пра нешта гамонячы, ветрыку, які дакрануўся да твару...

Радасць пасялілася ў яе сэрцы.

Сама сабе прашаптала, звяртаючыся да Вышняга:

– Госпадзе, Божа мой! Дай мне сілы выстаяць і не сысці

з абранай дарогі. Памажы не ўпасці ў ранейшы грэх!

З-за дрэва выглянула напоўніцу сонца, як блаславіла, пачуўшы яе словы...

А горыч не праходзіла.

Як рабіны з голаду наелася – і не выплюнуць горкія ягады, ні пракаўтнуць.

Нешта гаварыла ёй поўня, усміхалася.

Нехта іншы ўжо кіраваў яе дзеяннямі, не яна. Бо не помніла, як паднялася з ложка, як адчыніла тумбачку і згрэбла ўсе таблеткі, якія складвала, хаваючы ад дактароў, – набрала поўную жменю. Ды і гэтага ёй падалося мала – у Веркі Шымбалёвай, суседкі, узяла такую ж жменю...

Напоўніцу, аж у роце не ўмяшчаліся, хрумстала іх, вадой – прама з графіна – запіваючы...

Пасядзела з якую хвіліну на ложку, чакаючы, што ж далей будзе...

Акно зрушылася са свайго месца, пачало пераварочвацца... Страціла прытомнасць, – і ўпала на падлогу... Не чула, як ускрыкнула, спужаўшыся, Верка, пачуўшы, а потым і ўбачыўшы, што Ева ляжыць на зямлі, закрычала на ўсю палату, – на пост, спалоханая, пабегла...

Калі прыйшла дзяжурны доктар і нахілілася над ёю, у палаце прачнуліся ўсе, і назіралі за ўсім, што адбывалася... І адбівалася яна ад некага ці нечага, праклінаючы нейкага Сяргея, плакала...

– У рэанімацыю! – загадала некаму дзяжурны доктар Зінаіда Сіліч. – Тэрмінова!

У руцэ Ева трымала рэшткі таблетак...

За яе жыццё змагаліся доўга і настойліва. Ачысцілі страўнік, яе званітавала, але доўга яшчэ не ачуньвала.

Дактары радаваліся, што вярнулі яе да жыцця. Але тое не радавала Еву – не хацела яна вяртацца да свайго болю і крыўды, знявагі і граху...

Аднойчы раніцай, калі ўключылі святло, убачылі, што ложак Евы пуставаў. І быў ён акуратна засцелены.

– Збегла нашая Ева, – уздыхнула Верка, і са шкадаваннем дадала: – Сабе ж горш зрабіла...

З самае раніцы, як толькі Адам Мяжэвіч пераступіў парог свайго кабінета гарадской пракуратуры Гомеля, як распрануўся і павесіў у шафу паліто, але не паспеў яшчэ сесці за стол, як у дзверы нехта пастукаў, просячы дазволу зайсці.

Прачыніўшы дзверы, у кабінет зазірнуў міліцыянер Алесь Зінчукоў.

– Можна, Адам Паўлавіч?

– Чаму ж не? Заходзь...

Старшы лейтэнант міліцыі Зінчукоў паклаў перад ім на стол паперчыну.

– Вось... Прывёў... Злоснае ўхіленне ад лячэння венерычнага захворвання. Трэба, каб далі ход.

– Пакліч.

У кабінет зайшла жанчына гадоў пад пяцьдзесят, стала ў парозе. Глядзела пад ногі, старалася не сустракацца позіркам з пракурорам.

Мяжэвіч прабегся вачыма па паперцы, вывучыў хутка дакумент, даведаўся пра прозвішча, прамовіў:

– Ева Антонаўна Кароль. Скажыце, чаму вы ўхіляецеся ад лячэння? Вы ж парушаеце закон. Чаму ж вас павінна лавіць міліцыя, і прымусова вяртаць у бальніцу?

Жанчына маўчала, не падымаючы галавы...

– Не чую адказу, Кароль!..

– А што мне гаварыць? Збегла... Абрыдла там быць. Невыносна... Лепш на той свет, чым на гэтым заставацца...

Нешта тарганулася ў душы пракурора. Голас жанчыны напомніў пра нешта...

Ён падышоў да яе, стаў побач, як усё роўна загадаў, каб паглядзела на яго, здзіўлена спытаў:

– Ты?! Прынцэса?!?

Яна ўздыхнула, кіўнуўшы галавой:

– Так, гэта я, мой пракурор!..

Крыўда і горыч захліснулі яго. І – недаўменне.

Здзіўлена і роспачна папытаўся ў яе:

– Ева, ты ж тады, пятнаццаць гадоў назад, дала слова, і я паверыў табе. Тады ж ты была з трыхаманілёзам, а цяпер не лечыш сіфіліс... І наркаманкай стала?

– Вінаватая, не стрымала дадзенае слова, мой пракурор. І перад табой, і перад Госпадам я вінавата...

Мяжэвіч дастаў з сейфа штэмпель, прыклаў яго да паперкі. То быў прысуд. Тое азначала, што Еву адпраўляюць за краты...

Яна зразумела ўсё. Але ёй было ўсё роўна – ні крыўды, ні горычы яна не адчувала. Пайшла да дзвярэй, але, дакрануўшыся да дзвярной ручкі, азірнулася:

– Дзякуй, мой пракурор!

Мяжэвіч ужо не глядзеў у яе бок, праглядваў ранішнюю пошту.

Частка другая

“Ёшкін кот”

1.

Зінаіда Сіліч у бальніцы хімічнага завода працуе ўжо трэці год.

Накіравалі яе туды пасля сканчэння медычнага вучылішча ў Гомелі.

Стройны стан, гнуткая, з доўгай касой за плячыма, – не адарваць вачэй ад дзяўчыны. Кідалі на яе позіркі не толькі аднакурснікі, а і выкладчыкі.

У кожнага, хто сустракаўся з яе позіркам, “ёкала” і трымцела сэрца, бо пранізвала яна стрэчнага наскрозь сваім позіркам, прасвечала, бы рэнтгенам, душу хлапчыны ці жанаціка, – прымушала ўнутрана ўздрыгнуць соладка-патаемным жаданнем сустрэчы...

Валодала яна, няначай, ці то чароўнай сілай, ці то гіпнозам; ёй не схлусіш, не падманіш, бо бачыла, здавалася, кожнага наскрозь...

Зіна прыехала паступаць у вучылішча з далёкай паляшуцкай вёскі, з-пад Лельчыц, якая нідзе і на мапе не абазначана, і згубілася ў той мясціне, дзе певень, як казалі, на тры краіны спявае...

Вучылася добра, з ахвотаю, і атэстат атрымала без троек, – магла смела падаваць свае дакументы ў прэстыжны эканамічны, а то нават і тэатральны інстытут... У тэатральны таму, што ў школе ў драмгуртку займалася, а ў раённым аглядзе школьных талентаў іх “Паўлінку” вылучылі на рэспубліканскі агляд-конкурс... І ў Мінску занялі першае месца. Да яе падыходзілі невядомыя для яе людзі, слынныя ў сталіцы артысты, раілі паступаць у тэатральны, абяцалі сваю падтрымку... Нават у трупу пасля сканчэння школы абяцалі залічыць, і ад іх паступаць ужо...

Не спакусілася, не забілася соладка сэрца ад такіх прапаноў, – каб адчапіліся, паабяцала падумаць, і

потым ужо даць адказ…

На сваёй мэце дзяўчына мела зусім іншае.

З дзяцінства запомнілася… Захварэла маці, ангіна скавала горла, што і шаптаць не магла. Кожны амаль год падчэплівала недзе тую ангіну, і сама не ведала, дзе… Ды калі хварэла? У самы разгар лета, калі спякота на вуліцы, калі і ноччу зямля не паспявала холадам набрыняць…

– Самая небяспечная хвароба, каварная, – тлумачыла вясковая доктарка з фельчарска-акушэрскага пункта – Рая Валошына, – калі не вылячыць яе, то можа “стрэліць” на іншыя органы…

“Стрэліла” ангіна, ды ў самае сэрца маці. І каля яе сядзела штоноч Рая, – у белым халаце, у накрахмаленай шапачцы…

Маці і жанчына ў белым халаце…

Вось той малюнак і застаўся ў яе памяці на ўсё жыццё.

“Буду і я, як Рая, медыкам, – чамусьці нарадзілася ў яе жаданне. – Няважна, якім медыкам, якім доктарам, але паслядоўнікам Гіпакрата…”

Гнуткая, як танклявая бяроза пад напорыстым ветрам, чуйная і ўважлівая… Што пачуе, ніколі са сваёй памяці не згубіць, не любіла, каб ёй паўтаралі просьбу двойчы…

У рэанімацыйным аддзяленні – самым адказным у бальніцы – Зіна працуе трэці год. Мо яе і сам Бог прызначыў для такой працы.

Да рукі хворага дакранецца – боль у таго знікае, цеплыня да сэрца падгортваецца, настрой добры вяртаецца… І тады чуе ад хворага словы падзякі і ўдзячнасці. А яна адмахнецца, усміхаючыся, адказвае, што не яна памагла, а Вышні, і далей па сваіх клопатах заспяшаецца, перакінуўшы ўжо сваю ўвагу і душэўную цеплыню на іншага, які знаходзіўся яшчэ больш у

горшым стане...

– І дактары добра лечаць, але ты ім выдатны памочнік, – кажуць ёй услед жанчыны, радуючыся, што адступае ад іх нямогласць, – сэрца ў цябе, галуба, залатое, а тое і не кожнаму дадзена...

Але не чуе тых слоў медсястра, іншымі клопатамі занялася.

Чараўніца Зінаіда, няначай...

І – прыгажуня.

У вучылішчы косы насіла да пояса. Сядзе расчэсваць у пакоі інтэрната, перад люстэркам, – па падлозе сцелюцца. Сяброўкі газеты падсцілаюць, каб не забрудзіліся, хаця перад гэтым шаравалі маснічыны дзеркачом...

– Ніколі такіх не бачылі, – дзівіліся аднакурсніцы-сяброўкі, гледзячы на косы, дзіваваліся, і па-добраму зайздросцілі ёй. – Русалка ты, Зінка... Цябе хоць у кіно здымай...

Косы ў дзяўчыны і не чорныя, і не светлыя, – ці то колеру спелай пшаніцы ці жыта ў полі, а мо і перасушанай атавы з пахкіх лугоў. І косы пахкія, як той луг. Бо Зіна ніколі іх мылам не мыла, а прыгатаваным экстрактам, які рыхтавала ёй маці з лугавой травы і кветак... І дадавала туды святаяннік і арніку, корань адоніса... Ды бруснічнік, ды палын... І пах яе косаў нагадваў сунічную паляну.

Свайго шчасця і адметнасці Зіна не заўважала. Яна і не задумвалася над тым, чаму часцей за ўсіх яна прыцягвае да сябе позіркі хлопцаў, а то і жанчын... Адныя глядзелі на яе з замілаванасцю і пяшчотай, радуючыся, што Бог надзяліў дзяўчыну такой незямной прыгажосцю, а другія – з унутранай чорнай зайздрасцю...

Але яе не кранала ні першыя, ні другія, – глухая яна і да пахвалы, і да людской зайздрасці. Не па гадах

сур‘ёзная, адказная ў сваёй справе.

Загадчыца рэанімацыйнага аддзялення Лілія Ўласаўна нарадавацца не магла ўвішнасцю сваёй работніцы... Калі складалася цяжкая сітуацыя, то заўжды прасіла застацца Зіну і ў другую змену, а то і выклікала яе з інтэрната...

2.

Яго прывезлі па абедзе.

Пасля агляду адразу адправілі ў рэанімацыю. Калі перакладвалі з качалкі на ложак, зморшчыўся, але не застагнаў...

– Зіна, тэрмінова кропельніцу! – падаў ёй доктар Літошын гісторыю хваробы з усімі прызначэннямі, – падазрэнне на панкрыятыт ці гепатыт, цяжкая форма...

– Зразумела, Ігар, – адказвае медсястра, яшчэ раз зірнуўшы ў гісторыю хваробы...

Спешна атрымала ў старшай медсястры раствор, перавярнула бутэльку, папрасіла хворага – маладога мужчыну – даць ёй руку. Перад гэтым у вочы зірнула. Твар маладжы, гожы... На шчоках шчэцце перарастала ў бараду.

– Як у вас з венамі?

– Паглядзіце...

Намацала вену адразу, папрасіла:

– Сцісніце руку ў кулак, і потым расправіце.

Вены харошыя, цвёрдыя. Увяла іголку, прымацавала лейкапластырам, падставіла падкладку пад локаць. Адрэгулявала хуткасць падання кропель, пацікавілася:

– Як пачуваеце сябе? Не кружыцца галава?

– Здаецца, нічога, дзякую.

Голас у хворага ціхі, нейкі працяжны. Такога голасу яна ніколі не чула. Такім голасам не валодалі ні ў дыктары радыё, ні акторы, але ён, голас, меў адмысловую мембраму, тэмбр, – пачуўшы яго, адчуваеш адразу душэўны дадатны ўплыў...

Зінаіда адчувала людскія душы. Але душа гэтага юнака была для яе загадкай, прыемнай загадкай. І ёй захацелася разгадаць яе. Але найперш адчула, што сустрэлася з нечым таямнічым і глыбінным, і, каб разгадаць яе, адчуць, далучыцца да яго поля, ёй неабходна спачатку “настроіцца” на яго хвалю, на яго дыяпазон... Сэрцам адчувала, яе чакае цікавае адкрыццё, цікавая нечаканка... Бо ад чалавека, які мае такі голас, такое выпраменьванне дабрыні і лагоднасці, не можа сыходзіць нічога лядайкага і благога...

– А цяпер будзем знаёміцца, – яна села на табурэцік, які паставіла перад гэтым, каб сесці і пагаварыць з ім, – мяне завуць Зінаіда, дзяжурная медсястра...

– А мяне – айцец Уладзімер.

– Як?

– Айцец Уладзімер. Протаіярэй Пятра-Паўлаўскага храма...

Яна ўзняла бровы ўверх, паглядзела яму ў вочы:

– Вось яно што... У нас яшчэ ніколі не было святароў. Праўда, за час маёй працы. Я думала, што людзі ад Бога ніколі не хварэюць...

– Чаму ж? – ён зірнуў на яе, і голас яго ліўся быццам раўчук з гары. – Мы ж усе пад Богам ходзім. І ўсё залежыць ад Госпада. І таму Ён пасылае кожнаму з нас выпрабаванне і спакушэнне. Бог не насылае хваробы, гэта ўсё ад д‘ябла...

– Дык тады, выходзіць, што д‘ябал мацней, чым Бог?

– Бог – Непераможны. А д‘ябал заўсёды хоча ўмяшацца ў Боскую міласэрнасць, і то ўжо ад чалавека залежыць, наколькі тыя мацкі пранікаюць у чалавечую душу...

– І ў вашую душу пранік той д‘ябал?

– Ды не, проста на мяне найшло спакушэнне, і мяне правярае Гасподзь, наколькі я моцны ў сваім служэнні Яму...

Зінаіда паправіла прыклейку, паглядзела, як цякуць кроплі, зноў паглядзела на яго.

– Цікава вы гаворыце, айцец Уладзімер. Мы зможам з вамі пазней прадоўжыць гутарку на гэтыя тэмы? Бо вам цяпер адпачываць трэба, набірацца сіл...

– Добра, прадоўжым. І нам будзе пра што пагаварыць. Ведаю, што ў вас шмат пытанняў будзе да мяне, ці не так?

– Так, айцец Уладзімер. Адпачывайце...

Ён прымружыў вочы, як усё роўна паслухаўся яе загаду, павярнуўся да блакітнай сцяны.

Праз дзве гадзіны яна зноў паставіла новую бутэльку – з іншым растворам.

– Так добра?

Ён кіўнуў галавой. Яна не адыходзіла ад яго ўсю ноч. Бачыла, што адчуваў сябе блага, але не гаварыў пра тое.

Больш не гаварылі ні пра што, толькі позіркам перакідваліся, каб не пабудзіць астатніх – яшчэ восем ложкаў стаялі па ўсім пакоі...

Калі ж святар заснуў, прылегла на канапу. Але драмала чуйна, пільна рэагуючы на кожны падазроны гук...

Ранічкай, ставячы чарговую кропельніцу, прамовіла, гледзячы яму ў вочы:

– Мая змена скончылася, айцец Уладзімер. Прыду толькі на трэція суткі. Хай у вас усё будзе добра.

– Хай беражэ вас Бог, Зінаіда!

– І вас!

І лёгкай птушкай паляцела да шафаў з адзеннем, абцасікі яе туфляў выбівалі нейкую адмысловую мелодыю. На душы – радасць, добры настрой. Добра прайшла змена, без здарэнняў. Удалося хоць на гадзінку звесці вокам – дужа цяжкіх хворых не было... Айцец Уладзімер... Падумала пра яго – і светла стала на душы. Непрыкметна ён унёс у яе душу цёплы подых духоўнасці, прымусіў задумацца, па-новаму асэнсаваць сваё жыццё... Хаця ж і не было нейкай глыбокай і духоўнай размовы, але святар крануў у яе душы нябачныя струны, як зрабіў масток ці кладку праклаў да будучай, такой неабходнай для яе, размовы.

Ніколі не гаварыла са святаром вось так, адзін на адзін, нават і не ўяўляла, як і пра што можна у такім выпадку гаварыць... А тут атрымалася натуральна і непрымусова, лёгка і проста. Аж дзіўна...

3.

Вечарам у інтэрнат пазваніў Ігар Літошын.

Вахцёрка, пажылая жанчына – Ганна Львоўна, паклікала яе да тэлефона.

– Хто? – пацікавілася ў яе Зіна.

– Не ведаю, хлапец нейкі...

– Ало, слухаю.

– Зіна, гэта я – Ігар... Мо адарваў ад якіх клопатаў, то выбачай...

– Ды не, ляжала, адпачывала...

– Слухай, такое пытанне: заўтра, у нядзельку, чым думаеш заняцца? Дадому, у вёску, не едзеш?

– Не. Ездзіла на мінулым тыдні… А што ты прапаноўваеш?

– Цудоўная пара стаіць цяпер. Ці не маглі б мы з табою заўтра выбрацца на прыроду? Я вазьму фотаапарат, пейзажаў наздымаем… Доўга не будзем – гадзінкі дзве.

Яна задумалася, асэнсоўвала Ігараву прапанову.

– На лыжах?

– Ды не, рукзак на плечы, ды пешшу. Тралейбусам даедзем да канечнай, а там пройдземся з кіламетр.

Зінаіда, крыху падумаўшы, згадзілася:

– Добра, Ігар. Толькі давай да абеда, бо вечарам у сяброўкі дзень нараджэння. Паабяцала, што прыеду да яе. У колькі мы ўбачымся?

– Тады ў дзесяць на канечнай – у Навабеліцы. І да абеда вернешся назад.

– Расклад падыходзіць.

… За ноч мароз развесіў карункі на бярозах, выбеліў ствалы дрэваў. Ігар ішоў першы, пракладваючы дарогу, па цаліку, позіркам выбіраў мясціну, дзе б маглі атабарыцца, пасядзець…

– Ігар, глянь, як цудоўна! – спынілася яна і паказала рукой. – Пад елкай – як у шалашы… І зацішна.

– Згодзен, мясціны лепшай і не знайсці.

Звярнулі туды, куды і паказала Зіна. Ігар скінуў з сябе рэчмяшок, паклаў каля кораня елкі.

– Не змерзла?

– Не паспела, – засмяялася Зінаіда.

– Хутка будзе цёпла, – паабяцаў Ігар, – айн мамент…

Ён выцягнуў з рэчмяшка тоўсты нож, пакрочыў з ім у гушчарняк… Праз колькі хвілінаў вяртаўся з абярэмкам сасновых галінак… Потым настругаў трэсак, паламаў тонкія галінкі, склаў гэта ўсё адно на адно…

– А цяпер табе трэба запаліць сярнічку і паднесці да галінак… Праверым, як ты хадзіла ў школьныя паходы…

– Я не хадзіла. Бацька мяне навучыў распальваць кастры…

– Хто ў цябе бацька?

– Ляснік.

– А-а… Ды ты, выходзіць, ляснікоўна? Тады пакажы, чаму ты навучылася?

Зіна чырканула першую запалку, прыкрыла яе далонькай, паднесла агеньчык пад спод, дзе Ігар паклаў сухую ігліцу… Спачатку пачуўся слабы трэск, пачаў уздымацца дым, а потым і само полымя вырвалася з галінаў, узнялося ўверх…

– Выдатна! – адобрыў Ігар. – Добры ў цябе настаўнік. З першай запалкі не заўсёды ўдаецца запаліць нават і вопытным…

– Гледзячы калі. Цяпер жа ні ветру, ні дажджу.

Калі разгарэлася шыгалле, Ігар паклаў паверх тоўстыя рэшткі галінаў, папярэдне паламаўшы іх на кароткія, – як для грубкі ці печы.

Заскакала, ажыло полымя, кідаючы іскры ўверх, у густое голле ялюгі…

– Ну, падабаецца табе тут? – спытаў Ігар, выцягваючы з руксака маленькае, з алюміневымі ножкамі, складанае крэсельца. Расклаў яго, змацаваў, паставіў каля

дзяўчыны, прапанаваў:

– Сядай, Зінка! Падабаецца тут?

– Вельмі падабаецца! Дзякуй, што прывёў мяне ў гэтую казку.

Недзе побач, у вільчыку сухой сасны, падаў голас дзяцел, часта і гучна затахкаў па ствале – аж пошчак паляцеў па бары.

Зінаідзе і сапраўды спадабалася вось так сядзець на прыродзе, дыхаць лясным марозным паветрам. Ёй падабалася гэтая лясная цішыня з пошчакам дзятла, абвіслыя ад снежнага цяжару галіны елак і сасонак, белыя гурбы, па якіх яшчэ не прайшоў ні лыжнік, ні лясны звер...

Хораша на душы ў Зінаіды, спакойна.

Спакойна і надзейна з ім, Ігарам, з якім наладзілі сяброўскія адносіны... Менавіта сяброўскія, а ніякія іншыя. Ігар праводзіць яе да інтэрната, але не лезе з пацалункамі, не абдымаецца з ёю, як адчувае тую мяжу, за якую пераступаць нельга... А развітваецца, дык прытуліць, ды толькі ў шчаку і пацалуе – як сястру. І ёй падабаліся такія адносіны.

Ігар адрэзаў ад кусмана па скрыліку тоўстага сала, нанізаў на бярозавы дубчык – сабе і ёй, – пачалі смажыць на кастры. Пачне капаць тук на касцёр, да хлеба Зіна нясе, аб яго выцірае...

– Дзяцінства мне гэта напамінае. Любілі ў лес з сябрамі збегчы, – гаворыць доктар, жмурыцца ад дыму, які выядае вочы.

Яна задумліва глядзіць у касцёр, сваё ўспамінае. З бацькам лаўжы палілі, і бацька гэтак жа смажыў на кастры сала, частаваў яе.

Прыляцела аднекуль сінічка, заціўкала, пералятаючы з куста на куст, як прасіла пачастунку.

Дзяўчына паднялася з крэсельца, пайшла да куста, на якім сядзела сінічка, накалола на сучок свой хлеб.

– Частуйся, сінічка! Зімой цяжка здабываць табе корм...

Не адрывае вачэй ад яе Ігар, яе спадарожнік, – Зіна, няначай, Снягуркай выглядае ў гэтым лесе... У кароценькім кажушку, у светла-карычневай шапцы, у боціках. Кажушок Зінаідзе бацька пашыў у Моталі, – разам з ёю туды ездзіў, каб запісалі ўсе памеры, каб арнаментам аздобілі, ды такім, каб ні ў кога не было такога...

А шапку... У куратнік панадзіўся тхор, амаль палову курэй перарэзаў. Бацька лову зрабіў – паставіў на тхароў. Ноччу адзін ускочыў, затым другі... І яшчэ трое ўляцела. Цэлую сям‘ю вылавіў. А з тхароў паздзіраў скуры, вырабіў іх у жытнёвым цесце, і яны сталі, як шаўковыя, лёгкія і мяккія... Шапку шылі ў камбінаце бытавога абслугоўвання.

– Стой там, Зіна, калі ласка! – усклікнуў Ігар, за фотаапарат хапіўся, – раз клацнуў, потым другі, трэці... – Хвілінку, яшчэ пастой!..

Потым да яе падышоў, скалануў з галіны елкі снег на галаву, і яна сапраўды Снягурачкай стала, войкнула – снег за каўнер папаў, засмяялася голасна – на ўвесь лес:

– Гэта ўжо хуліганства! Ты мяне ў снезе хочаш утапіць? Я скардзіцца буду галоўнаму ўрачу...

– А дзеду Марозу?

– Яму не.

– Чаму?

– Ён адпачывае цяпер, і яго нельга турбаваць... Нават і Снягурцы

А сам не адрываецца ад дзяўчыны, раз за разам клацае затворам “Зеніта”, радуецца, што знаходзіць патрэбныя

ракурсы, што Зінаіда згадзілася пазіраваць...

Ёй і самой падабаецца падстаўляць пад аб’ектыў твар, і таму дурэе, жартуе, язык рэпарцёру паказвае, усмешку белазубую дэманструе, а то хітрым позіркам зіркае на яго, то злой прыкідваецца...

– У цябе ж і плёнкі ў фотаапараце няма, і аб‘ектыў зашторany...

– Ну і няхай, і без плёнкі добра атрымаецца...

Здаволіўся, наталіў свой азарт фотарэпарцёра, на шыю за вочапку павесіў. Падышоў да яе, атрос снег з шапкі, з плячэй...

– Пайшлі да агню, а то змерзнеш, – клапатліва прамовіў, прапусціў паперад сябе, каб выйшла на сцежку.

– Сапраўды стала холадна, – сцепанулася яна, – бярэцца на марозік...

З рукзака дастаў пляшку сухога віна – “Алігатэ” – разліў па пластмасавых шкаліках.

– Гэта як ганарар за пазіраванне, – патлумачыў ён, падаючы віно, – і вып‘ем за сённяшні цудоўны дзень...

Зінаіда адпіла колькі глыткоў, аддала яму рэшту назад. Ён падаў ёй бутэрброд з сырам і каўбасой.

Ён усё рабіў спакваля і грунтоўна, разважліва і спакойна, як быццам быў нашмат старэйшы за яе.

Прыехаў хлопец у Гомель з Віцебшчыны. Бацькі яго працавалі медыкамі. У бальніцы – маці, а бацька выкладаў у інстытуце. Пра гэта ён і расказаў ёй пад час першых сустрэч...

Сінічка зноў напомніла пра сябе. Яна пераскоквала з галінкі на галінку, неспакойна пырхала крыльцамі, да Зінаіды блізка падлятала, цiлiўкала ёй пра нешта...

– Што хочаш сказаць мне, сінічка? – папыталася ў яе

дзяўчына. – Радаснае ці сумнае? Пра нешта сумнае... Мне бабуля казала, калі птушачка прылятае блізка да чалавека, то сказаць яму пра нешта хоча. Але сказ яе сумны, а то і трагічны...

– Ну, выдумаеш, – не падтрымаў яе Ігар. – Ці мала сінічак па лесе лётае...

– Лётае шмат, але вось адна з іх толькі хвалюецца.

Ён пацісnуў плячыма, не стаў больш гаварыць на гэтую тэму.

– Ці не пара нам ужо збірацца? – спытаў клопатна.

Зірнула на гадзіннічак, адказала:

– Не. Яшчэ ў нас паўгадзінкі ёсць.

– То і добра.

Зноў падстаўлялі пад агеньчык сала, елі з хлебам, запівалі віном. Агонь разгарэўся яшчэ большы, і ад яго зыходзіла цеплыня.

Зінаіда адсунулася далей, у яе заружовіліся шчокі...

– А да каго ты едзеш на імяніны?

– Да сяброўкі – разам вучыліся. Яна ў абласной бальніцы працуе, у кардыялогіі.

– Далёка ехаць?

– Ды не, куды і мы прыехалі. І прайсці з сотню метраў...

– Дапазна не гуляй. А мо сустрэць цябе прыехаць, скажы ў колькі?

– Навошта? Я доўга не буду.

– Ну, глядзі, а то сустрэў бы...

– Дзякую, не трэба.

Дажавалі хлеб, дапілі віно.

Пачалі збірацца. Ігар затушыў кастрышча, засыпаў снегам. Нічога не пакінулі пасля сябе.

Як ішлі да аўтобуснага прыпынку, сінічка не адставала ад іх, цiлiўкала, пералятаючы з галінкі на галінку, уздрыгвала, як быццам атрасала з сябе мароз.

А яшчэ праз нейкі час падышоў аўтобус.

З добрым настроем ехала Зінаіда ў інтэрнат.

На развітанне шапнула Ігару на вуха:

– Дзякую табе за лес.

– І табе дзякую, Зіна. Пастараюся зрабіць фоткі да наступнага дзяжурства.

Яна кіўнула галавой, усміхнулася на развітанне.

4.

Інтэрнат для маладых спецыялістаў абласной бальніцы пабудавалі на ўскраіне горада, за апошнім прыпынкам. Бальніца ў адным канцы, а інтэрнат на процілеглым. З хімзаводам усё наадварот: бальніца знаходзіцца за горадам, у лесе, у так званым медгарадку, а інтэрнат – у цэнтры горада. Няхай не новы, стары, але да яго зручна дабірацца з любога канца горада...

Трошкі прыпазнілася Зінаіда з выездам да сяброўкі. Прылегла адпачыць пасля лясной прагулкі, надыхалася свежага паветра, а як прытуліла галаву да падушкі, у сон правалілася...

Сказаць, каб і доўга драмала, дык не, з гадзіну, але час прыспешваў збірацца. Ларыса Кандратава, з якой вучылася ў адной групе, лічылася за лепшую сяброўку. З імі і Кацярына Кур‘яновіч. Вось такім неразлучным трыа і правучыліся тры гады...

Яны абодва і жылі ў інтэрнаце, у пакойчыку на траіх.

Цяпер жа жыллё ў сяброўак на сёмым паверсе, вуглавое, з відарысам на сасновы бор... І ціхі раён, машын не чуваць, аўтобусы не вуркочуць, куродыму не наганяюць...

Падышла да дзвярэй, націснула гузік званка.

– Во, і Зінка наша прыйшла! – усклікнула радасна, адчыніўшы дзверы, яе лепшая сяброўка – прыкасцюмленая, з высокай прычоскай; ад яе патыхала дарагімі французскімі духамі. – Як добра, што ты прыехала!

– Даруй, трошкі прыпазнілася, – абняла сваю сяброўку Зінаіда, пакуначак ёй перадала – набор парфумы, пацалавала тройчы ў шчокі, як і трэба, па-хрысціянску...

– Ды не, акурат, ты не апошняя...

Выйшла сустрэць і Кацярына, больш сціпла апранутая, але таксама па-святочнаму выглядала, абняла госцю, расцалаваліся.

Гасцей было няшмат – пяць дзяўчат, чатыры хлопцы. Павіталася з усімі..

– Гэта наша сяброўка Зінаіда, – пазнаёміла ўсіх прысутных Кацярына, – разам вучыліся...

Зінаідзе назвала ўсіх, хто сядзеў за сталом. Адна дзяўчына падалася знаёмай, але не стала ўдакладняць, дзе бачыліся. Хлопцы ўсе незнаёмыя, ні з кім не сустракалася на жыццёвых скрыжаваннях.

Села між сваіх сябровак, радавалася. што зноў разам сабраліся.

– Ну, што, сямёра аднаго не чакаюць? – падняўся хударлявы высокі хлопец, з валасамі да плячэй. – Час ляціць, а мы не птушкі!

– Пачнем! – дала згоду імянінніца. – Табе, Лёнік, слова!..

– Тады бяру кіраўніцтва ў свае рукі, – працягваў Леанід, беручы пляшку “шампанскага”. Роўна праз дзве хвіліны павінна нарадзіцца нашая імянінніца. Таму прашу падрыхтаваць фужэры, а я выстралю з гарматы...

Ён глядзеў на гадзіннік, адлічваў секунды:

– Засталося сорак секунд, трыццаць, дваццаць, увага!..

Корак паляцеў у столь, палілася белая пена... Ён наліў першай Ларысе, а потым і ўсім астатнім...

– А цяпер, шаноўная і дарагая Ларыса, слухай мой тост...

Ён прачытаў ёй верш, потым гаварыў, які яна цудоўны чалавек і медык, і што яе прыгажосць прыцягвае да сябе ўвагу закаханых у яе хлопцаў...

– За цябе, Лора-Ларыса! – падняў фужэр, і першы дзынкнуўся з ёю.

– Дзякуй, Лёня, за добрыя словы! За ўсіх вас, за маіх сяброўак і сяброў! Без вас было б сумнае маё жыццё!

Зінаіда адразу адчула сябе сваёй у гэтай кампаніі, і на душы паспакайнела, трывога некуды знікла – яна заўсёды ніякавела, калі пападала да незнаёмых людзей, гублялася, калі да яе прыставалі з роспытамі і пытаннямі...

Потым Леанід спяваў, акампануючы сабе на гітары, песні, прысвечаныя Ларысе.

Ты адзіная ў цэлым сусвеце,
прыгажэйшай не сустрэў я нідзе, –
імя тваё лашчыць цёплы вецер,
чоўнам плыве па зіхоткай вадзе...

Зразумела Зінаіда, што Ларыса пасялілася ў сэрцы Леаніда, бо не раз пераймала іх закаханыя позіркі. Радавалася за сваю сяброўку.Зірнула на гадзіннік – хутка праляцеў вясёлы час. Мінуў незаўважна, як некалькі хвілінаў праляцела...

– Лорка, позна ўжо, мне ў інтэрнат дабірацца яшчэ.

– Зінка, хоць хвілінку яшчэ пабудзь, – умольна паглядзела на яе сяброўка. – Хутка і ўсе разыдуцца...

Пагаварыць не выпадала. Хаця ж і не захмялелыя, але ўзбуджаныя, хлопцы гаварылі, перабіваючы адзін аднаго, спрачаліся... Да іх далучаліся дзяўчаты, – і падышла ўжо тая пара, калі гасцям збірацца пара дахаты...

Ужо ні слова не гаворачы, улучыўшы момант, калі Лора адышла ад яе, пайшла ў калідор. Апранулася...

– Ой, і нам пара ўжо! – усклікнулі дзяўчаты. – Хлопцы, вы з намі?

– З вамі, з вамі! – выгукнуў нехта з іх... – Мы яшчэ аглабельную – і выходзім да вас... Вы не далучыцеся?

– Не, мы не коні, каб нас у аглоблі... Самі ўжо як-небудзь.

Да іх выйшла Кацярына.

– Мо правесці вас?

– Ды не, не трэба, – адмовілася Зінаіда. – Што тут ісці да прыпынку – два крокі... Вам жа яшчэ шмат працы з посудам...

Абняліся. Яшчэ раз Зіна павіншавала сяброўку, пажадала словамі айца Уладзімера:

– Хай беражэ цябе Бог, Ларыса! Кахання і згоды!

Не паспелі дзяўчаты апрануцца, як і хлопцы засабіраліся, і ўжо ў калідорчыку ўсім месца мала. Таму і выйшлі дзяўчаты на пляцоўку, каб пачакаць іх.

А потым і яны далучыліся, і вясёлай гурбой выкаціліся на вуліцу.

На небе цьмяна свяціўся маладзічок, рыпеў пад нагамі снег, іскрыўся. Хлопцы дурэлі, дзяўчат абдымалі. Яны ж

вішчэлі, адбіваліся ад іх, таксама дурэлі... Зіну яны не чапалі, як ведалі, што ёй тое не да спадобы.

– Табе куды, Зінка? – пацікавіліся дзяўчаты, калі падышоў аўтобус і пачаў разварочвацца, пад'язджаць да прыпынку.

– Я не на гэтым, мая “дванаццатка” прама каля інтэрната спыняецца... Пачакаю.

Адышоўшы ад усіх, да яе наблізіўся Леанід, крануўся пляча, да вуха нахіліўся:

– Вам ніхто не казаў, што вы вельмі прыгожая?

Голас не лавеласа, голас шчыры і добразычлівы, але Зінка не адгукнулася на яго словы, зусім іншае праказала:

– Да сустрэчы! Да пабачэння!

Ён заўсміхаўся, разумеючы яе, прапанаваў:

– Чаму вы адна? Можна я вас да інтэрната правяду?

Зінаіда адмоўна пакруціла галавой.

Дзверы аўтобуса з рыпеннем адчыніліся, і вясёлая кампанія ўскочыла ў заднія дзверы.Леанід стаяў каля задняга акна і, не адрываючы позірк, глядзеў на яе. Памахаў рукой. Яна не адказала, хаця і не адрывала позірк ад яго.

На прыпынку засталося некалькі чалавек – мужчын і жанчын. Нехта сядзеў на лаўцы, схаваўшыся ў прыцемак прыбудоўкі.На зямлю слаліся іскрыстыя, ад святла ліхтара, сняжынкі.

Бралася на марозік, апякала шчокі. Але кажушок грэў, трымаў цяпло.

Бліснуў фарамі ўдалечы аўтобус, і яна абрадвалася, што доўга не прыйшлося чакаць. Але то быў не “яе” аўтобус – ён паварочваў на першай перакрыжоўцы направа, за

Сож... Усе, хто быў на прыпынку, рушылі да расчыненых дзвярэй.

Калі ж дзверы зачыніліся, яна азірнулася: нікога не было побач. Ужо і пашкадавала: “Дурная, трэба было ехаць хоць гэтым, а там, на вуліцы, дзе людна, перасесці...” Ёй стала вусцішна, страх апанаваў яе істотай. Падалося, што ў цёмным закутку аўтобуснай паветкі нехта стаіўся, – як усё роўна чакаў некага ці нечага. Не варушыўся.

Успомнілася чамусьці сінічка, яе зазыўны і папераджальны вокліч.

“Божа, уратуй і памілуй, – прашаптала, адыходзячы ад прыпынку, – і навошта я толькі адмовілася ад дапамогі Ігара, а во цяпер і ад Леаніда?..”

Постаць ажыла, заварушылася.

“А, можа, гэта проста п‘яны чалавек, які заснуў ды ачомаўся, праспаўся, – пачала супакойваць сябе дзяўчына, адганяючы страх, – ці мала такіх па горадзе швэндаецца...”

Зінаіда не зводзіла з яго вачэй – напруцілася ўся, здранцвела.

Калі ён выйшаў з цемры на святло, яна ўбачыла, што быў незнаёмы ў вязанай спартыўнай шапачцы, у кароценькай куртачцы... Пакруціў галавой, глянуўшы ўздоўж вуліцы, уперыўся позіркам у яе, Зінаіду. Маўчаў. Кашлянуў толькі, як быццам збіраўся загаварыць да яе.Потым і зусім адвярнуўся ад яе, як быццам яна яго перастала і цікавіць, – зрабіў убок крок-другі. Трымаў рукі ў кішэнях курткі.І ў нейкі момант, калі Зінаіда амаль супакоілася, паверыла ў шчаслівы зыход нечаканай сітуацыі, ён, рэзка павярнуўшыся, пружыністым крокам, як тыгр, наскочыў на яе... З усяго размаху нешта тупое і важкае апусціў на яе галаву...

– Ой, – войкнула ад болю і нечаканасці, падаючы на халодную змерзлую зямлю...

– Цс-ссс... – супакойваў ён пяшчотна яе, падхапіўшы на рукі, – цс-ссс, мая харошая... Не можаш абняць мяне, дык я цябе абдыму...

Яна не чула яго слоў. Як і не чула, што ён, падхапіўшы яе падпашкі, пацягнуў у цемру, у хмызняк – далей ад прыпынку...

Калі ж паклаў на снег, калі пачаў распранаць, разарваўшы кофту, Зінаіда ачнулася, пачала крычаць, вырывацца з яго ўчэпістых рук... Але ён закрыў ёй даланёю рот, прашыпеў:

– Цс-ссс!.. А то...

Прыставіў да горла халоднае і вострае лязо фінкі.

– Цс-ссс...

Разарваў кофту... Яна, амаль голая, ляжала на марозе. Маліла, прасіла Вышняга, каб выбавіў яе з бяды...

Ён расшпільваў папругу і штаны, лёг на яе, прыціснуў да зямлі ўсім сваім цяжарам, доўга валаводзіўся, а потым застагнаў, завыў, як воўк, задраўшы галаву да неба, да маладзіка...

– Ёшкін кот!.. – завыў ён, б‘ючы яе па твары, па грудзях, вымяшчаючы на ёй і сваю злосць, і крыўду, і паразу...

А потым, устаючы, з усяго размаху ўдарыў яе кулаком...

Не чула ўжо і не бачыла, як ён зняў з яе боцікі, выкуліў з кажушка, падабраў з зямлі шапку, якая адляцела некуды ўбок, – і нырнуў у цемру, у адваротны бок ад прыпынку, дзе яго ніхто не мог убачыць пад прыкрыццём шэрай ночы...

Ачнулася тады, як пачаў даймаць холад.

Але яна не разумела, што ляжала на змерзлай і снежнай зямлі... Як і не разумела, што з ёю адбылося, чаму баліць-раскалваецца галава, чаму яна босая, чаму апынулася, голая, сярод снежнай зімы ў цемры ночы...

Але Нехта загадаў ёй падняцца, устаць і ісці туды, дзе святло, дзе людзі... Хістаючыся, пакіравала да прыпынку. Паслізнулася, упала... Зноў паднялася, і з апошніх сіл амаль ужо дапаўзла да асветленага ліхтара... Абхапіла бетонны слуп, хацела ўтрымацца, але рукі саслізнулі ўніз...

Яе нехта падхапіў на рукі, накрыў нечым цёплым.

– Ты, Ігар? – прашаптала нячутна, адчуваючы дужыя рукі, верачы ўжо, што тое страшнае, што выпала на яе долю, скончылася...

– Не, Леанід, – чамусьці плакаў хлопец, трымаючы яе ў сваіх руках. – Што ж з табою адбылося, ты ўся ў крыві?

Яна нічога не чула. Не ўсведамляла, што з ёю і дзе знаходзіцца. Правалілася ў беспамятства, – нічога перад сабою не бачыла, не чула, не адчувала...

5.

Загадчыца аддзялення Зінаіда Паўлаўна зайшла ў свой кабінет, стомлена апусцілася ў крэсла. Поўня ўжо спаўзла з акна, падалася некуды ўправа, у густое голле сасны, схавалася ў воблаках.

“Чаго яна ўцякла? – падумала жанчына. – Ад чаго хацела скончыць жыццё самагубствам? Няўжо не хапіла сіл выстаяць?..”

Успомніла сябе, тую, голую, з марозу, і дрыжыкі пабеглі па целе. Тады ёй таксама не хацелася жыць, думала, што пасля таго, што адбылося, яна не знойдзе сіл выстаяць, перамагчы самую сябе...

Усё тады здавалася вакол шэрым і безаблічным, людзі выглядалі без твараў і без душы, неба без сонца і месяца, дні без гадзінаў і часу, – а яна сама без сэрца і пачуццяў...

– Ты хто? Тваё прозвішча? – схілілася над ёю жанчына, дакраналася да яе цела, рабіла балюча.

Яна маўчала, не ведаючы, хто ў яе пытаецца, хто хоча даведацца яе прозвішча.

– Пташка мая, дзяўчынка, адказвай, не прападай...

Голас ці то бабулі, ці то маці, а то і зусім іх суседкі, цёткі Зосі... Чаму яны прыйшлі да яе, што хочуць?

– Зі... на... іда... – шэпчуць скрывянелыя вусны, стараецца гаварыць, каб пачулі.

– Сцепаніда, так? Адкажы...

– Зі... на...

– Во, пачула, – абрадавана прамовіла жанчына, – малайчына, Зіна! А прозвішча? Прозвішча скажы...

Губы акамянелі, язык прыліп да нёба. Зыркае святло б‘е ў вочы. Як сонца слепіць, не адвярнуцца ад яго, не схавацца ні пад якае дрэва.

Дзе яна? На пляжы? Каля возера, ляжыць разам з сяброўкамі? Лета... Чмялі гудуць, звініць нешта ўдалечы – самалёты?

Нехта злёгку б‘е па шчацэ, зноў пра нешта пытаецца. Як уцячы ад яе, папрасіць, каб пакінула ў спакоі?..

– Зінка, а Зінка, прозвішча назаві, так трэба...

Зноў усё цела кусаюць пчолы. Гэта яна на пасецы ў дзеда Міколіка. Але ж яе ніколі не кусалі пчолы, чаму цяпер неўзлюбілі... І дзед дабіваецца ад яе прозвішча, быццам не ведае, – дзедава ў яе прозвішча, як і ў бацькі – Сілічы яны...

– Сі... і... – шэпча скрозь сілу дзяўчына.

– Ну, во, хай паспіць цяпер, – той жа голас пакінуў у спакоі, і адагнаў ад яе пчол... – Дасталося, беднай... Вялікі стрэс у яе... Хай паспіць, сіл набярэцца...

О, як добра, калі ніхто не турбуе! Хораша!

І ёй удалося, урэшце рэшт, запаўзці пад дрэва і схавацца ад зыркага сонца, прымружыць вочы і адчуваць асалоду адарванасці ад свету, ад навакольнага жыцця...Захацелася спаць. Сонца і цяпло зямлі размарылі яе. І тады ўжо нехта падказваў ёй, раіў, вучыў, прымушаў нават: “Спаць, Зіна, спаць трэба...”

Паслухалася – і правалілася ў сон...

Прачнулася яна днём.

Ёй перад гэтым увялі снатворнае, каб выбіць з таго стану, у якім яна знаходзілася.

Адкрыла вочы, недаўменна паглядзела перад сабою.

– Дзе я? – прамовіла без асаблівай трывогі, вачыма шукаючы апірышча.

– Усё ўжо добра, не хвалюйся.

Яна адразу пазнала голас Ларысы.

І Лёня сядзеў побач з ёю, глядзеў на Зіну, чакаў, калі апрытомнее.

– Ларыска? Ты чаго тут? Чаго Лёня тут?

Агледзелася, з трывогай спытала:

– А дзе я? У бальніцы? Што са мною?

І – заплакала. Галавой пахітала, усведамляючы, успамінаючы, што з ёю здарылася.

– Так. Ты ў бальніцы. У маім аддзяленні. Лёня цябе сюды прывёз.

– Лёня? Адкуль прывёз? Хто такі Лёня?

Вочы шырака раскрыты, не хапае паветра, не хапае

сілы, каб усё ўсвядоміць і зразумець. Пах ёду і карболкі, як і ў яе на працы... Што ж такое здарылася з ёю, што яна нічога не памятае?

Ларыса трымала яе за руку, не ведала, што сказаць. Яна адчувала сваю віну, што не правялі з Кацярынай Зіну да прыпынку, паспадзяваліся на ўдачу...

– Даруй, Зінка, даруй... То з-за мяне ўсё.

– Чаму з-за цябе, Ларыса?

– З-за майго дня нараджэння. Што пакінулі цябе адну. Я ж думала, што ты разам з усімі паедзеш дадому...

Зінаіда нахмурылася, зморшчыла лоб, сілячыся нешта ўспомніць...

– Я засталася адна, і на мяне, з цемры, наляцеў нехта, збіў з ног... Здушыў за шыю, і пацягнуў у цемру...

Яна заплюшчыла вочы, сцяла вусны:

– Божа, гэта здарылася са мною! Са мною!..

– Лёня даехаў амаль да свайго прыпынку, а потым вярнуўся, адчуўшы, што няправільна паступілі, пакінуўшы цябе адну.

– То ты мяне падтрымаў, калі я прыйшла на прыпынак?

– Я, Зіна. І прывёз сюды, у абласную бальніцу. Я ўжо заявіў у міліцыю, і ў пракуратуру.

– Навошта?

– Каб злавілі гэтага падонка.

Яна адвярнулася да сцяны.

Сэрца гулка забілася ў грудзях, калі да яе памяці прыйшоў начны эпізод.

Галава яе перавязана, пякло ў шчаку, пакладзены на раны пластыр.

– На каго я цяпер падобна, Ларыска?

– Няважна, на каго, Зіна, галоўнае што ты жывая, і, па-ранейшаму, прыгожая.

– Дай люстэрка, Лора.

– Навошта табе яно? На дыскатэку збіраешся?

– Значыць, дрэнь мае справы, – вынесла сама сабе прысуд дзяўчына.

Ларысу паклікалі, і яна засталіся ўдваіх з Леанідам.

– Дзякую табе, Лёня!

– За што?

– Што вярнуўся, што не пакінуў мяне...

– Усё абышлося, не перажывай.

Зінаіда ўспомніла, якімі вачыма глядзела Ларыса на Лёню, і таму ніяк не магла даўмецца, чаму ён вярнуўся да яе, сказаўшы пра тое астатнім? Што ж падумала пра тое яе лепшая сяброўка? І яго развітальнае пытанне ўспомніла: “Вам ніхто не казаў, што вы прыгожая?..” Для чаго сказаў? Проста так, без аніякага значэння?

І ўспомніла пра галоўнае – ёй жа сёння вечарам на змену заступаць. А яна не прыйдзе. Трэба папярэдзіць.

Апякла думка: “А як жа аднясуцца на рабоце да ўсяго, што здарылася з ёю? Што падумаюць?..”

Стала сорамна і няёмка за сябе, за безразважлівасць і бяздумнасць... Чаму б не паслухацца Ігара, які прапаноўваў сустрэць на прыпынку? Ды што сустрэць – маглі б разам і пабыць на дні нараджэння. Усё было б да месца... А цяпер столькі праблемаў, што аж галава кругам ідзе... Хаця яна баліць і без думак, – добра, мусіць, прыклаўся начны гвалтаўнік ці маньяк...

Прыйшоў да яе доктар, назваўся Аляксандрам Львовічам, прывітаўся.

– Як адчуваеце сябе, Зінаіда?

– Ужо лепш...

– Галавакружэнне прайшло?

– Здаецца, прайшло. У мяне сатрасенне, доктар?

– Так, і вы перанеслі моцны стрэс.

Доктару гадоў пяцьдзесят. Праніклівы і ўважлівы позірк, кароткія валасы, голас павольны і разважлівы. Ён памераў пульс, потым ціск. Паглядзеў пільна ў вочы, затрымаў позірк.

– Аляксандр Львовіч, мне ж трэба папярэдзіць сваіх на працы. Я ж сястра рэанімацыйнага аддзялення хімзаводаўскай бальніцы...

Ён усміхнуўся, паклаў даланю на яе руку:

– За гэта не хвалюйцеся. Я пазваніў загадчыцы вашага аддзялення, папярэдзіў.

З трывогай у голасе пільна паглядзела на доктара:

– І што вы ёй сказалі?

– Так і сказаў, што на вас вечарам напаў невядомы злачынца, моцна збіў, і што вы некалькі сутак будзеце знаходзіцца пад нашым наглядам...

– А адкуль вам вядома ўсё пра мяне? Я ж нічога не расказвала...

– Вашы сябры і паведамілі... Ларыса і ваш сябар Леанід.

“Вось яно што, – зразумела Зінаіда, – з іх слоў усё...”

– Званілі з пракуратуры, пыталіся, калі можна будзе з вамі пагаварыць... Сказаў, што заўтра-паслязаўтра... Пракурор сказаў, што гэта пятае ўжо здарэнне, і што яны ніяк не могуць напасці на след...

“Дажылася, – з горыччу падумала Зінаіда, – мной ужо і

пракуратура цікавіцца...”

– Ляжыце, – сціснуў доктар руку, – адпачывайце, і ні пра што кепскае не думайце... Вам трэба цяпер пра харошае і светлае думаць. Гэта вашы цяпер самыя галоўныя лекі...

Калі доктар выйшаў, спытала ў Леаніда:

– Ты ўвесь час тут быў, пабач?

– І я, і потым пад‘ехала Ларыса. Вельмі перажывае, што так атрымалася. Але правільна сказаў Аляксандр Львовіч, што думаць табе трэба толькі пра добрае. Усё засталося ў мінулым. Я рады, што ты прыехала да Ларысы, рады, што пазнаёміўся з табою... За гэтую ноч я шмат перадумаў, па-іншаму пачаў асэнсоўваць сваё жыццё... Ты ляжы, Зіна, ляжы, нічога не гавары... Я буду гаварыць глупствы, а ты ім не надавай значэння. Мне нехта падказаў, тады, у аўтобусе, каб вярнуўся. Я пачуў крык аб дапамозе... Я яскрава пачуў твой голас... Выскачыў на першым прыпынку, злавіў першую легкавушку, папрасіў тэрмінова ехаць да цябе... Я прыехаў, а на прыпынку нікога не было. Мне падалося, што я пачуў у цемры нечый вокліч, кліч аб дапамозе... Кляну сябе, што не кінуўся туды, у цемру, каб хаця праверыць, пераканацца, што клікалі некага... А потым адтуль паказалася... Я не мог паверыць, што гэта была ты, і таму стаяў, як ёлупень, не могучы сысці з месца... А потым падхапіў цябе на рукі...

Зінаіда ўздыхнула, як і прасіў Леанід, не вымавіла ніводнага слова. Глядзела на яго і не ведала, як аднесціся да яго слоў, аднак жа верыла яму.

– А цяпер я паеду, – паклаў Леанід руку на яе, сціснуў, – прыду заўтра. Можа што прынесці?

Яна няўцямна paціснула плячыма.

– Папраўляйся, і ні пра што не думай. Усміхніся, ну?

Усмешка атрымалася пакутлівая і кіслая.

А ён застаўся задаволены.

Сказаўшы ўсім хворым палаты “папраўляйцеся!”, азірнуўся, позіркам яшчэ раз падбадзёрыў дзяўчыну.

6.

Раніца ў аддзяленні пачалася з аўрала.

Галоўны ўрач выклікаў усіх загадчыкаў аддзяленняў і запатрабаваў справаздачы за тыдзень.

Юрый Пятровіч Кішкін, галоўрач са стажам, абласны дэпутат, партыйны абкамавец, хвалюючыся, пытаўся ў тых, хто прыйшоў на “лятучку”:

–Хворыя хворымі, але ж вы не павінны забывацца і пра тое, што нечакана можа прыбыць камісія з народнага кантролю, і будзе дакопвацца да розных дробязяў. Усё павінна супадаць, як дэбет з крэдэтам. Ніводная дзяржаўная капейка не павінна прапасці марна... Вось вы, Зінаіда Паўлаўна, што можаце сказаць пра тое, што я ад вас патрабаваў пра забеспячэнне хворых лякарствамі...

– Я вам гава...

– Ды чуў я пра гэта. І тое не апраўданне. Вы супакоіліся, змірыліся, а тут трэба мысліць маштабна, мы ж усе давалі клятву Гіпакрата. А неўралагічнае аддзяленне... Хто камандуе ў вашым аддзяленні, Абрам Ісакавіч, чаму вы пусцілі прафілактычную работу на самацёк?..

– У дакладной запісцы, Юрый Пятровіч, я ўсё падрабязна далажыў, – не ўстаючы з месца, адказаў лысы, гадоў пад шэсцьдзесят, невысокага росту, загадчык аддзялення.

– То на паперы, а яна ўсё сцерпіць, – размахваў рукамі галоўны ўрач, як мух ганяў па кабінеце, – вы мне

рэальна далажыце... Прыпіскі мне не трэба...

Абрам Ісакавіч толькі паціснуў плячыма, не ведаў, што хоча ад яго дабіцца галоўны ўрач.

– Партыя і ўрад дабіваюцца ад нас, каб мы як мага больш клапаціліся аб простым чалавеку, – працягваў кіраўнік установы, і яго голас рабіўся ўсё больш званчэйшым і строгім. – І на апошнім з‘ездзе партыі была звернута асаблівая ўвага медыцынскаму абслугоўванню насельніцтва...

Не лятучка, – спектакль. Усе нешта гавораць, і ніхто не верыць у тое, што сам гаворыць і сцвярджае... Тое ўсё напамінала гульню ў “сапсаваны тэлефон”. Галоўурач мала клапаціўся пра эфектыўнасць лячэння, ён дабіваўся эфектыўнасці ружовых лічбаў... Лічбы – усё, лічбы – ратаванне, лічбы – пагібель кар‘еры альбо яе ўзнясенне... Таму і ніхто яму не выказваў праблемы, тым больш прапаноў аб паляпшэнні работы, аб змяненні, ломцы старых стэрэатыпаў, бо кожны ведаў, што нічога “галоўны” чуць не будзе, і мяняць не будзе...

Зінаіда сядзела каля акна, сядзела і амаль не слухала, пра што гаварылі, пра што гаварыў Юрый Пятровіч. А прымаць усё да сэрца – сабе горш рабіць.

На падваконнік, з вуліцы, усеўся голуб. Пачаў вуркатаць, шоргаючы кіпцямі па блясе. Хоць і было холадна, але голуб грэўся ў зацішку пад промнямі сонца.

– Таварышы, у нас вельмі нізкі працэнт эканоміі лякарстваў, – працягваў ушчуваць медперсанал галоўны ўрач, – вялікія перавыдаткі ў практалогіі...

– Нам трэба новыя антыбіётыкі, – прамовіла суседка злева – загадчыца таго ж практалагічнага аддзялення, Алена Патупчына, смелая і рашучая жанчына, за словам у кішэню не палезе. – Стрэптаміцын і пеніцылін ужо і на мух не дзейнічае...

Пракацілася смяшынка па радах і зглухла.

– Новыя – дарагія, а нам ніхто грошай на іх не дае...

– А вітаміны для хворых, хаця б аскарбінкі ці вітаміны Бэ...

– Вучыцеся вунь у загадчыцы аддзялення кардыялогіі. Не здаюць бясплатна кроў? Дык Галіна Селівестраўна звоніць дырэктару завода, і ён прысылае рабочых для здачы крыві... Бярыце прыклад. Сто чалавек прыйшло. Таму і на вышыні аддзяленне, першае месца ў спаборніцтве па бальніцы...

Ні для кога не было сакрэтам, што загадчыца з’яўлялася пляменніцай жончынай сястры. Таму ніхто і не пярэчыў, не абвяргаў яго слоў...

Голуб на падваконніку напыжыўся, натапырыў пер‘е, – хаваўся ад холаду.

“Вясну чакае, – падумала Зінаіда, не слухала ўжо зусім галоўнага, бо яго накачка-ушчуванне, якія чамусьці называюць “пяціхвілінуткамі”, зацягваліся на гадзіны, і ўсё пра адно і тое ж... Быццам не лячэнне галоўнае для бальніцы, а тое, як ахапіць стопрацэнтна план па ложкаднях... А тое азначала, што хворых змяшчалі на калідоры. А як яны адчувалі сябе на скразняках, якое то было лячэнне, – нікога не хвалявала...

... Адразу ж пасля абеду прыехала Алена Дзімітрыеўна. Недаўменна глянула на яе, жахнулася:

– Ды што ж гэта з табой, ласкавая мая? Зіна, што адбылося?

Дзяўчына падцяла апухлую губу, вось-вось расплачацца, адказала:

– З цемры выскачыў... Ударыў па галаве, адцягнуў ад прыпынку, паздымаў усё з мяне і знік...

– І – больш нічога? – з унутранай трывогай папыталася старшая медсястра, намякаючы на нешта...

– Больш нічога, – пацвердзіла Сіліч, – нічога...

Алена ўздыхнула, усміхнуўшыся:

– Ну і слава Богу, што хоць гэтым абышлося... А абноўкі набудзеш, абы ты была... А мо да нас пераедзеш, лепш дагледзім у сябе?

Нейкі час паразважала, адказала:

– Ды не, Алена Дзімітрыеўна... Што ўжо, і тут даляжу.

– Табе ўсе прывітанні перадаюць. Жадаюць хутчэйшай папраўкі.

– Дзякую...

Хацелася спытаць, чаму Ігар з ёю не прыехаў, ды не адважылася, перадумала, – хто ёй Ігар? Калега, дзяжурны доктар... Ды не хацелася і яго ўблытваць у гэтую гісторыю... Невядома яшчэ, як і сама выблытаецца, бо яе словы – гэта адно, а як тое будуць абмяркоўваць астатнія?.. Людскія абгаворванні страшней за смерць...

– Ну, тады што, паеду я?

Толькі цяпер Алена дастала з сумкі ліманад, малако, некалькі яблыкаў.

– Усё будзе добра, Зінуля, гэта не самае страшнае ў жыцці. Мо тут лекі якія трэба, дык я прывязу?

– Ды не, доктар сказаў, што ўсё ёсць.

– Ну, то і добра. Тады ляжы. Пазней, як станеш на ногі, праведаем. Папраўляйся.

Зінаіда падзякавала. Ляжала моўчкі. Не хацелася ні з кім гаварыць. Учора наваколле мела колеры і адценні, у голасе людзей чулася пяшчота і спагада, сёння – усё наадварот. Усё змяшалася ў суцэльную шэрань, і людскія галасы сталі аднолькавымі, зліліся ў адзін рыпучы суцэльны гук. Яна як бы перасялілася з аднаго

асяроддзя ў другое, перайшла жыць з адной планеты на другую, – учора жыла ў адным часе, а цяпер у зусім іншым, незразумелым і глухім...

Нехта абазваўся да яе з суседняга ложка, пра нешта спытаў, але яна не адказала – як і не чула...

Жанчына, чуваць было, глыбока ўздыхнула...

Яшчэ праз дзень прыходзілі з пракуратуры, дапытваліся пра той вечар. Малады следчы нічога не пісаў, толькі распытваў. Пра вылазку ў лес з Ігарам не гаварыла. Каб і з яго не бралі ніякіх паказанняў... Леаніда папрасілі, каб сам завітаў да іх. Ён згадзіўся. Але пра іх запрашэнне ёй не сказаў.

І з Ларысай гаварыў следчы. Пытаў, што пілі і колькі выпіла Зінаіда. І аналізы крыві пацвердзілі амаль поўную адсутнасць алкаголю ў крыві.

Не прыехаў Ігар і пра тры дні, і праз тыдзень.

І старшая месястра, забыўшыся пра абяцанне, не праведала яе.

“У яе клопатаў больш за ўсіх, ды і да сям‘і спяшацца трэба, таму і не да мяне, – не прыдавала таму значэння, апраўдвала яна Алену, – у кожнага сваё...”

Доктар штодня наведваўся, пра галавакружэнне дапытваўся... Радаваўся, што папраўлялася яго пацыентка. Толькі вось з тварам... Прыкладвалі нейкія пякучыя мазі, але яна трывала ўсё, цярпела боль.

– Нічога, нічога, пацярпі, – супакойвала працэдурная медсястра, – пакуль замуж, загоіцца...

А праз два тыдні, калі перайшло на трэці, праведаў яе айцец Уладзімер.

– Вы? – шчыра падзівілася яна. – Адкуль вы даведаліся. што я тут?

Ён усміхнуўся:

– Няма нічога тайнага, каб не стала вядомым. Бог усё бачыць. Ведаю, што вам прыйшлося прайсці праз цяжкія выпрабаванні, шмат перажыць, але Бог заўсёды прыходзіць на дапамогу кожнаму з нас... Вам і цяпер цяжка, і вы маеце патрэбу ў духоўнай падтрымцы...

Святар быў у звычайным адзенні, толькі зняў верхнюю вопратку і паверх пінжака накінуў белы халат.

– Айцец Уладзімер, мне ўжо нашмат лепш, і мы можам выйсці з палаты, – прапанавала Зінаіда, – у нас ёсць пакойчык, дзе мы можам пасядзець...

– Добра, я згодзен.

На іх не звярталі ўвагі – да ўсіх прыходзілі наведвальнікі.

У холе нікога не было. Яны селі на канапу. Нейкі час маўчалі.

– Праведваюць вас тут, Зінаіда?

– Праведваюць. Вось старшая медсястра прыходзіла...

Адчула, што ад святара сыходзіла цяпло, якое адчула і тады, як першы раз падышла да яго, каб ставіць кропельніцу.

“Калі ад яго такое цяпло, то якая сіла і моц сыходзіць ад Бога?” – чамусьці падумала яна, і ад гэтай думкі закалола ў скроні.

– Як вашае здароўе, айцец Уладзімер?

– Дзякую, Зіна. З Божай і з вашай дапамогай адчуваю сябе добра.

Наступіла маўчанне, але маўчанне не гнятлівае, калі хочацца хутчэй развітацца з субяседнікам, тут было ўсё наадварот, грэла прадчуванне таго, што размаўляць з нечаканым госцем было прыемна, ды і не толькі гаварыць, а нават і маўчаць.

– Вас спасцігла спакушэнне, – ціхім голасам прамовіў айцец Уладзімер, – і да гэтага трэба аднесціся спакойна і разважліва. Кожнага з нас падсцерагаюць спакушэнні. Як даўно, Зіна, вы былі ў царкве? Ці зусім не наведвалі?

– Была, айцец Уладзімер, ды даўно. Але прыйсці ў царкву – гэта ж не азначае адразу стаць веруючай. Нашае грамадства – атэістычнае, а мы ўсе, хто вучыцца, камсамольцы, а камсамольцы і камуністы – усе атэісты. І нам не дазваляюць хадзіць у храм...

– Мне, Зінаіда, не дазваляюць прыходзіць да прыхажан, да вернікаў... Але я не мог не прысці да вас... Скажыце, ці ёсць у вас Святое Пісанне, Біблія? Звярталіся вы калі да радкоў, якія памагаюць чалавеку ісці да Бога?

– Некалі была ў маёй бабулькі Юстыны, а потым недзе знікла... Школьніцай чытала, але нічога ў ёй разабраць не змагла. А, можа, выкінуў куды старэйшы брат, які стаў партыйным работнікам, не ведаю...

– Ці хацелі б вы мець Біблію?

– А дзе яе прыдбаць? – паглядзела дзяўчына з цікавасцю на святара.

Айцец Уладзімер дастаў з кішэні маленькую кніжачку, падаў ёй:

– Гэта Новы запавет Госпада нашага Іісуса. Потым я вам дам і Стары Запавет. Будзе шмат чаго незразумелага, але гэта натуральна. Калі вы будзеце запісваць свае пытанні ў асобны сшытак, то потым мы разбярэм іх разам. І шмат чаго стане зразумелым. І, апярэджваючы вашае натуральнае пытанне, чаму звярнуўся да вас, то адкажу так, як і сказаў да гэтага – я пачуў ваш кліч. Калі вам не да спадобы, калі вы палічыце, што вам гэта не трэба, вы можаце адмовіцца ў любы час, сказаць, каб я не прыходзіў да вас... Мяне ніхто не ўпаўнаважваў, тым больш, нават і забаронена, але я прыйшоў. Царква чакае вас, споведзь чакае вас і святое прычасце... Вы павінны рыхтавацца да гэтага.

– Я ніколі не адпрэчу вас, як і не адпрэчу гэты Боскі дарунак. Я ўдзячна Богу, што Ён паслаў вас да мяне. А як вас знайсці, айцец Уладзімер?

– Вельмі проста – у храме. Калі наспее час і вы захочаце сустрэцца, пераступіце парог царквы... Сілай ніхто не прымушае ісці да Бога, да Яго прыходзяць толькі тады, калі загадае сэрца...

– Дзякую, айцец Уладзімер! Я прыду. Я ўбачуся з вамі, калі падрыхтуюся фізічна і духоўна.

– Так, так, як казаў апостал Павал у пасланні да рымлянаў: “Будзьце ў згодзе з усімі людзьмі. Не помсціцеся за сябе, любасныя, а дайце месца гневу Божаму. Бо напісана: “Мне помста. Я адплачу”, – кажа Гасподзь... Не будзь пераможаны злом, а перамагай зло дабром...

На душы ў Зіны стала суцешна і спакойна, быццам яе ахутаў мройны туман лагоды ў вялікую спёку, быццам напілася жывой вады з крыніцы ў Адолькавым лузе, куды хадзіла не раз, калі ёй было цяжка. І размова праляцела нейк хутка і непрыкметна, як адно імгненне...

– Я жадаю вам моцы і цярпення, і хай вас ахіне ласка і пяшчота Госпада.

– Дзякую. Хай памагае вам Бог у святым служэнні.

– Да сустрэчы.

– Да пабачэння...

Калі ж прыйшла ў палату, калі села на ложак, не рашаючыся адгарнуць кнігу ў сіняй вокладцы, да яе падышла Ларыса, якая дзяжурыла ў гэты дзень, пацікавілася:

– Хто гэта прыходзіў да цябе, Зіна? Ніколі не бачыла яго.

– Адзін харошы знаёмы, – сказала яна праўду, але не

гаварыла канкрэтна, хто.

– Прыгожы. Незвычайны выгляд, з бародкай, як усё роўна поп які...

Нічога не сказала Зіна, хаця яе словы трошкі разанулі слых, не паправіла, – рашыла ў сабе трымаць гэтую тайну. Нехта падказваў так тое рабіць.

Наступіла ціхая гадзіна. Хворыя з палаты, а іх было і яшчэ трое, палягалі на свае ложкі, засаплі насамі, а нехта і захроп – бабулька Марта, мусіць, што ляжала каля акна. З вялікім хваляваннем адгарнула першую старонку, учыталася ў першыя радкі:

“Кніга роду Ісуса Хрыста, сына Давідавага, сына Абрагамава... Абрагам спарадзіў Ісака, Ісак спарадзіў Якава, Якаў спарадзіў Юду і братоў ягоных...”

Прачыла “Паводле Мацвея Святое дабравесце”. Захацелася пачытаць іншае. Адгарнулася старонка “Саборнае пасланне святога апостала Юды” з 17-га верша:

“Але вы, любасныя, памятайце прадказанне апосталамі Госпада нашага Ісуса Хрыста; яны казалі вам, што апошнім часам з‘явяцца агуднікі, але без духу.Але вы, любасныя, грунтуючыся на найвышэйшай веры нашай, молячыся, Духам Святым, захоўвайце сябе ў любові Божай, чакаючы мілаты ад Госпада нашага Ісуса Хрыста, на вечнае жыццё;

і да адных будзьце літасцівыя, з разважлівасцю; а да другіх страхам ратуйце, вырываючы з агню, выкрывайце са страхам, пагарджаючы нават вопраткаю, якая апаганена целам.А Таму, Хто можа захаваць вас ад падзення і паставіць перад славаю сваёй беспахібнымі ў радасці, адзінаму, самаму мудраму Богу, Збаўцу нашаму праз Ісуса Хрыста Госпада нашага, слава: веліч, сіла і ўлада перад усімі вякамі, сёння і ўсявечна, Амін!”

Такога яшчэ з ёю не было: радкі з Божай кнігі ўліваліся ў яе, як крынічная вада ... І не толькі ўліваліся, а

напаўнялі ўсю яе істоту жывой і таямнічай сілай...

“Ты далучылася да гэтай святой крыніцы, і ўжо заўсёды будзеш піць з яе, наталяючы і наталяючы смагу, – гаварыў ёй Нехта, калі яна злучыла ацяжараныя вейкі, і голас ліўся аднекуль з акна – разам з сонечнымі праменнямі, – і смага твая будзе ненатольная, як жыццё, як паветра, як жаданне дарогі, каб чалавек крочыў і крочыў, няспынна, па ёй далей...”

“Я не збочу, Божа, са сваёй дарогі... Што б мяне ні напаткала наперадзе...”

І яе ахутаў сон – моцны, здаровы, светлы і радасны.

Можа, такі першы за ўсе дні ў бальніцы. А мо і за ўсё жыццё...

7.

– Усё, таварышы, – скончыў галоўны ўрач сваё дэкларатыўнае выступленне, – цяпер – за работу! Пяцімінутка скончылася.

Усе ведалі – цяпер да яго нельга падступацца ні з якімі пытаннямі і прапановамі, ніякімі ўдакладненнямі, бо пашле ён туды, дзе Макар цялят не пасвіў, і абмацюгае яшчэ, не трымаючыся ніякага этыкету...

Галоўны “выклаўся”, аддаўшы ўсю сваю сілу і імпэт, выканаўшы кіраўнічы доўг і сверб перад калектывам... Аж пот на ілбе выступіў, у вачах напружанасць і сур‘ёзнасць. Калі ўсе выйдуць, ён абавязкова глыне некалькі таблетак альбо прыме чарачку каньяку. Кіраваць дактарамі, гэта не клізму хвораму паставіць...

Зінаіда Паўлаўна з душнага кабінета выйшла амаль апошняй, а, выйшаўшы, на прасторны калідор, глыбака ўдыхнула паветра.

Дзве гадзіны ўпустую, дзве гадзіны балабольства.

Дзеянняў і зрухаў – ніякіх, адныя словы, словы, словы…

А як зайшла ў кабінет, то і хвілінкі не ўдалося адпачыць пасля “пяціхвілінкі” – адразу прыбегла старшая медсястра, роспачна спытала:

– Зінаіда Паўлаўна, чым, скажыце, працаваць?

І – пачалося…

І два, і тры тыдні, і на чацвёрты пераваліла, як Зінаіда знаходзілася ў бальніцы.

Аляксандр Львовіч праверыў яе твар, дакрануўся пальцамі:

– Усё, Зіна, будзе добра… Добры замежны крэм зрабіў сваю справу. Ледзь заўважны пакуль застаўся след, палоска, але і ён знікне ў бліжэйшы час.

– Дзякую вам, Аляксандр Львовіч…

– Такі твар нельга пакінуць без увагі, такі твар – багацце рэспублікі. Вас ніколі не запрашалі здымацца ў кіно?

Доктар жартаваў, ён радаваўся, што знайшоў правільнае лячэнне. Доктар меў добрую і чулую душу, і вельмі ж хацеў, каб на яе абліччы не засталося нават і кропачкі, якая псавала б яе артыстычны твар…

– Ды яксьці не атрымалася… Ці то я непаглядная, ці яны сляпыя…

– А шкада. Вельмі шкада. Сляпыя, няйначай, кіношнікі. Ну, што, праз два-тры дні я адпускаю вас дадому. Толькі яшчэ трэба раз зрабіць паўторна аналізы, каб пераканацца, што нічога вам больш не пагражае…

– Дзякую за клопаты, доктар!

Аляксандр Львовіч уважліва паглядзеў ёй у вочы:

– І яшчэ, Зінаіда, вось што. Я ведаю, што вы выдатная медсястра. І Ларыса пра вас расказвала тое ж. Ці не хацелі б вы у нас працаваць? У абласной бальніцы. Я

адразу не чакаю ад вас адказ. Вы падумайце, паразважайце, узважце ўсё...

– Прапанова нечаканая, не ведаю, як і аднесціся да яе...

– А як хочаце, так і адносцеся. Пазней вы можаце атрымаць рэкамендацыі і накіраванне для паступлення ў медыцынскі інстытут – на лячэбнае аддзяленне.

– Нават так?

– Нават так... – заўсміхаўся доктар, зразумеўшы, што абрадваў яе сваёй прапановай і перспектывай.

– Я буду думаць. Але напачатку я павінна пабыць у родным калектыве...

Доктар кіўнуў галавой, згаджаючыся з ёю.

Зінаіда ніколі не прымала неабдуманых рашэнняў, таму і тут аднеслася спакойна да прапановы, хаця ж і адчула, што недзе на донцы душы яна будзіць салодкія мроі...

Але ўсё ж адмахнулася ад гэтых думак і мараў, бо іншае непакоіла яе – трэ вяртацца на працу. І таму тачыла, грызла думка: “А як жа аднясецца да мяне калектыў рэанімацыі? Я, як і раней, буду лепшай, як казала загадчыца аддзялення, медсястрой, ці стану той, якая з, падазронай ужо, плямінкай? Праўда ж ніколі не бывае праўдай, бо яна нецікавая, а вось калі да яе далучыць тое, чаго не было, то тады – ого-го!..”

Зінаіда падышла да акна, за якім мароз панавешваў на галіны дрэваў снежныя карункі, і прыгажосць заінелай раніцы перасялілася ў яе сэрца, – і тады ж яна махнула рукой на свае перасцярогі, весела праказала сабе:

– Чаму быць, таго не абмінеш!

Такой жа бясклапотнай і вясёлай, гордай і незалежнай з‘явілася яна праз колькі дзён у аддзяленні рэанімацыі. Зайшла найперш да старшай медсястры, павіталася, нямала здзівіўшы яе сваім выглядам...

– Добры дзень, Алена Дзімітрыеўна! – амаль па-вайсковаму далажыла непасрэдна сваёй начальніцы дзяўчына, – прыбыла для выканання сваіх прафесійных абавязкаў!..

– Ну, ты і даеш, галуба, яшчэ прыгажэйшай стала! – здзіўлялася, не перастаючы, старшая медсястра, не зводзячы вачэй з маладога гожага твару. – Венера ты мая ненаглядная...

Абняла яе, прытуліла да сябе, пацалавала.

– Вера Пятроўна на месцы?

– Ды ў сябе, дзе ж ёй быць?

І загадчыца здзівілася, адзначыўшы, што не перамянілася за гэты час медсястра, – такая ж энергічная і спакойная, у позірку іскрынкі актыўнасці і ўважлівасці, але ж у нечым і іншай стала – а ў чым, пакуль не разумела Вера Пятроўна, ды і не старалася яна дакапацца цяпер да сутнасці.

– Не знайшлі таго, хто абрабаваў цябе? – пацікавілася жанчына, зняўшы з вачэй акуляры, перад сабой на стол паклала.

– Шукаюць.

– Мне званіў загадчык аддзялення, дзе ты ляжала. Сказаў, што нічога страшнага, што сатрасенне, ды нервовы шок перанесла...

– Так, так, Вера Пятроўна, – заўсміхалася медсястра, як даказвала, што калі тое і адбылося, дык і не з ёю зусім... – З тварам былі праблемы, а так усё добра...

– Ну і слава Богу, – уздыхнула загадчыца аддзялення, – абы ўсё добра... Калі прыступаць думаеш?

– А хоць і заўтра...

– Добра. Тады – заўтра ў начную змену.

Вось і ўсё. Зінаіда больш нікуды не заходзіла, нікога не праведвала. Медсёстры, яе сяброўкі, хацелі пра нешта спытаць яе, але яна далікатна адмахнулася: “Потым, дзяўчаткі, потым, часу ў мяне ў абрэз... Выбачайце.”

І выпырхнула на вуліцу, як усё роўна з-пад гнёту нябачнага вырвалася, уздыхнула вольна на поўныя грудзі колкага паветра, з усяе сілы стрымлівала тое здрадніцкае пачуццё, што імкнулася вырвацца на волю. Яна здушыла яго, утапіла ў сабе, а ўголас праказала:

– Жыць трэба, жыць! Божа, дай мне сілы выстаяць і перамагчы!

І, задаволеная самаперамогай, заспяшалася да прыпынку.

Частка трэцяя

“Ляснічы”

1.

І ўлілася Зінаіда Сіліч зноў у свой калектыў. І крыўда, якую яна напачатку насіла ў сэрцы, што не праведалі яе ў бальніцы, выветрылася, бо прачытала там жа, у кнізе: “Не судзіце, і вы не будзеце асуджаны”.

Сапраўды, клопатаў у кожнага хапала з коптурам, таму, можа, і не праведалі яе. Старшая медсястра прыходзіла – і таго дастаткова.

Пра Ігара дык і зусім абыякава падумала: “Хто ж ён мне, каб я крыўдавала на яго? Раз у кіно схадзілі, ды ў лесе каля кастра пасядзелі?.. Не прыйшоў? Мо і ў яго з’явіліся нейкія прычыны, хто ведае...”

Успомнілася неспакойная сінічка. “Ведала, прадчувала маю бяду? Папярэджвала, ды я не надала таму значэння... Надалей разумнейшай буду...”

Недзе праз месяц, як яна была на начным дзяжурстве, сярод ночы прывезлі юнака з падазрэннем на апендыцыт ці гепатыт... Тэрмінова зрабілі біяхімічны аналіз, і яго, амаль беспрытомнага, паклалі ў ложак. Зінаіда адразу падлючыла да яго кропельніцу.

Зазірнула ў гісторыю хваробы – Сяргей Стром. Падабралі на вуліцы беспрытомнага...У блакітных вачах хлопца праглядваўся боль, адчай. Ён умольна глядзеў на Зінаіду, і ў яе душы прачнулася шкадаванне да яго, хацелася памагчы хлопцу як найлепш перанесці пакуты...

– Што ў мяне, сястра? Чаго так скруціла?

– Доктара спытаеце. Не перажывайце, вам хутка стане лепш, вось пабачыце... І не матляйце рукой, бо з вены можа выскачыць іголка...

– І што тады? – з трывогай спытаў юнак.

– Мне будуць лішнія клопаты, зноў вену буду ў вас шукаць... – заўсміхалася яна, папраўляючы бутэльку з растворам на версе стойкі.

– А-а...

Ноч. Цішыня.

Усе спалі, зmoраныя сном. Зіне спаць нельга. Зінаідзе трэба сачыць і назіраць за хворымі, прыкмячаць нечаканыя моманты і адгуквацца на покліч хворых, нават калі той хворы вымавіў тое і не ўголас.

Пад час наступнага дзяжурства «новенькі” ўжо весялейшымі вачыма глядзеў на яе.

– Я ж вам абяцала, што будзе лепш, – нахілілася над ім, зазіраючы ў вочы – нечым падабаліся яны ёй, – як два азерцы, у якіх хочацца пакупацца... – Давайце руку, зноў увальем у вас паўтара кіло раствору...

Ён злавіў яе руку, запыніў, прашаптаў:

– Зіна, я хачу, каб вы пагаварылі са мной…

– Пагаварыць? Пра што? – здзівілася просьбе.

– А ні пра што… Проста пагаварыць. Калі ў вас, канечне ж, ёсць час і жаданне…

Голас у яго ціхі і ўмольны, як у дзіцёнка, і ў той жа час, безнадзейны…

– Ладна, – згадзілася яна, вызваліўшы сваю руку, – надарыцца хвілінка, то, можа, і падыйду…

– Дзякую, – уздыхнуў ён, і ўсміхнуўся, пачаў глядзець, як з бутэлькі раўнамерна сцякалі ў пластмасавы мяшэчак кроплі – кап-кап, кап-кап, кап-кап…

Хворы, здаецца, драмаў, калі яна села побач з ім – на табурэцік.

– Вы спіце? – ціха спытала медсястра.

– Не, чакаю вас… Вы ж паабяцалі.

– Я нічога не абяцала, я сказала – “можа”…

– Але гэта ўсё роўна.

“Во які самаўпэўнены, – падумала пра сябе медсястра, – мо ўжо і заляцацца ўздумаў… Тады трэба яму адразу адбіць ахвоту…”

– Пра што вы хацелі пагаварыць?

– Не ведаю, мне ўсё роўна. Вы замужам?

– А гэта вам навошта? – насцярожылася дзяўчына.

– Проста так. Думаю, што не… Голас у вас нейкі…

– Які?

– Які выдае, што вы нікога яшчэ не кахалі…

– А вы?

– Я? Кахаў. І – моцна. Яна была прыгажэй за ўсіх на свеце. А я забіў яе. Сваімі рукамі.

– Як – забілі? На смерць?

– Ды не, канечне ж, не… Вялікае глупства зрабіў, непапраўнае глупства. А яна для мяне была як багіня, як прынцэса з чароўнай казкі… І ёй, і сабе паламаў жыццё.

Зінаіда адчула, што ён і паклікаў яе толькі дзеля таго, каб прызнацца ў тым, што зрабіў, паспавядацца, – і тое ён рабіў, як яна зразумела і адчула, упершыню ў жыцці.

– Дык навошта ж вы так зрабілі? Што кіравала вамі?

– Кіраваў не я, тым больш, не Бог. Нейкае насланнё, нейкі злы і пачварны дарадчык. Я думаў, што ўсё гэта пройдзе, забудзецца, але яно кожную ноч непакоіць мяне, прыходзіць у сны… І мне страшна.

– Тады прасіце ў Бога даравання, малітва да Госпада толькі і можа памагчы.

– Вы гаворыце, як поп… А калі Бога няма, тады што? Вы яго бачылі, Бога?

– Ніхто не бачыў Яго. Але я чую заўсёды Яго прысутнасць.

– Байкі ўсё гэта, казкі для дзяцей…

– Уяўляю, як вам цяжка жыць з вашым болем.

Ён уздыхнуў, паглядзеў у столь:

– Што вам да майго болю? Боль нарадзіў новы боль, новыя пакуты… І ў вас сядзіць, ведаю, боль, але вам нехта памагае пераадольваць яго.

– Бог і памагае, і вам дапаможа…

– Мне ўжо ніхто не дапаможа.

– А вы паверце, што будзе інакш, і яно так і адбудзецца.

З ложка, у самым кутку, падала голас жанчына:

– Дочачка, падыдзі да мяне… Папраў мне іголку, не капае зусім чамусьці…

Зінаіда падышла да жанчыны. Пераціснуты шланжык, кроплі зусім не паступалі ў вену…

– Чаму ж вы маўчалі, раней не клікалі?

– Ды перабіваць вашу гутарку не хацела з маладым чалавекам, – прызналася жанчына, – маладым – маладое…

– Пры чым тут “гутарка”? – пакрыўдзілася медсястра, папраўляючы і рэгулюючы падачу глюкозы. – Я з усімі аднолькава размаўляю… І з вамі магу гэтак жа размаўляць…

Зінаіда злавіла сябе на тым, што апраўдваецца перад жанчынай, хаця яна нічога не дазволенага і не зрабіла. Бо размаўляць з хворымі не забаронена, – але ж у нечым хворая мела рацыю – нельга бавіць час у пустых размовах…

– Калі нешта не так, і калі вы адчулі з-за мяне нязручнасць, то даруйце…

– Ды нічога, дочачка… То я так, вырвалася… Дзякуй табе, ты ўсё добра робіш. Як і твае сяброўкі.

Зноў ціха ў палаце.

Святло ў памяшканні слабое, як усё роўна шэрае.

Бегае зялёная сінусоіда на экранчыку манітора, як усё роўна падміргвае медсястры, супакойвае: “Не хвалюйся, усё ціха і спакойна…”

Больш юнак не клікаў яе. Магчыма, адчуваў сваю віну, што адарваў медсястру ад працы, і што яе папікнула жанчына. Зінаіда, праходзячы паўз яго, чула, як ён пасопваў – здаецца, спаў…

Закончыўся раствор у жанчыны, і Жана Міхнова выцягнула іголку, прыклала вату, змочаную ў спірце, сагнула руку... Мужчына, перанёсшы інфаркт, таксама ляжаў з сагнутай рукой, глядзеў у столь.

Усё зрабілі медсёстры, усім і кожнаму аддалі належнае. Цяпер і прысесці можна, а то і прылегчы... Па вопыце ведалі, што да гадзін чатырох усе праваляцца ў глыбокі сон... Светка Кузіна, скурчыўшы ногі пад сябе, пачала драмаць у крэсле...

Недзе праз гадзіну, калі медсёстры разам з хворымі ўбачылі сны, запіпкаў прыбор каля галавы юнака, які гаварыў з Зінай. Яна прахапілася, адразу прыбегла да яго, старалася зразумець, што ж адбылося...

– М-ммм... то не я, не я... – сіліўся нешта гаварыць, галавой круціў, не адрываючыся ад падушкі, хрыпеў, некаму ці то пагражаў, ці то прасіў аб нечым...

Яна злёгку таўханула яго за плячо, пабудзіла:

– Прачніцеся, Сяргей, што з вамі?

Ён ухапіў яе за руку, сціснуў, зноў захрыпеў, потым, растапырыўшы пальцы, пазногцямі, упіўся ў яе руку каля локця, правёў глыбокіх пяць крывавых пісягоў, закалаціўся, прахрыпеў уголас:

– Ёшшкін ко-оот!..

Яе напачатку апаліў неймаверны боль – руку апякло, як усё роўна яе ахапіў агонь, а, па-другое, яна яскрава ўявіла тую ноч і гэты хрыпаты, злосны вокліч – “ёшкін кот”.

Гэта быў той, начны голас гвалтаўніка і рабаўніка, тыя ж пісягі – пяць глыбокіх драпін на руцэ... На тым жа самым месцы... Ён, гэта ён. Бо той голас яна запомніла на ўсё жыццё, і пісягі, рубцы, няхай не на целе, а на сэрцы, будуць саднець і саднець...

“Вока за вока, зуб – за зуб... Здзек – за здзек...” – шаптала яна няўцямна, не ведаючы, што рабіць у такім

выпадку.

Не адпомсціць яна не магла. Але – як?

І яна рашылася на самае страшнае...

Спачатку падумала, што набярэ ў шпрыц страфанцін ці дзігаксін, уколе ў вену звыш нормы – і ні адна экспертыза не дакапаецца, але потым і гэтага лякарства стала шкада на яго – мо каму і сапраўды спатрэбіцца... Набрала ў шпрыц халоднай, з крана, вады... А ўкол можна зрабіць так, каб не выпусціць з іголкі паветра, – тое ж самае, зыход адзін і той жа... А калі гвалтаўнік спытае, што за ўкол, скажа, што доктар прыпісаў... Такім чынам, выйдзе так, што яна зробіць яму паветраную эмбалію...

Яна падышла да яго, стала побач.

Усё яшчэ раздумвала, узважвала, у душы змагаліся два пачуцці – “за” і “супраць”... І ніхто не мог перамагчы.

А нейкі ўмольны голас прашаптаў ёй: “Зіначка, спыніся! Даруй ворагам тваім, і сама памілавана будзеш...”

Яна ўжо ўзялася за яго руку, і ён расплюшчыў вочы. Усміхаючыся, глядзеў на яе. Чакаў ад яе слоў ці дзеянняў.

Не хворы, а Нехта іншы, Нябачны, але Усёмогучы, штурхнуў яе пад руку, – і шпрыц бразнуўся вобзем – разбіўся... І тады яна ўздрыгнула і закалацілася, нейкая маланка асляпіла яе, прымусіла напруціцца, асэнсаваць і ўсвядоміць, дзе яна знаходзіцца і што робіць...

Першае, што прыйшло на розум, гэта падняць з падлогі разбіты шпрыц, падзенне якога пачулі сяброўкі. Яна хуценька выкінула рэшткі яго ў сметніцу. А потым, хістаючыся, пайшла і села на крэсла, абхапіла галаву рукамі, застагнала, быццам яе працяў неймаверны боль... Потым заплакала, уткнулася тварам у спінку крэсла.

– Што з табой, Зінка? – устрывожыліся сяброўкі, а

Святлана абхапіла яе за плечы. – Што здарылася?

– Нічога... Але я рабіць нічога не магу, папрацуйце за мяне...

Ледзьве дачакалася перадачы змены.Хутка здала справаздачу пра растворы, што заставаліся пасля начнога дзяжурства.

Ігару Літошыну, дзяжурнаму ўрачу, не гледзячы яму ў вочы, далажыла пра стан хворых, які і колькі раствору ўвяла. Ён пільна паглядзеў на яе, пра нешта хацеў сказаць ці папытацца, але змоўчаў.

Сама спытала:

– Як жыццё, Ігар?

– Ды так сабе, як і ва ўсіх. А ў цябе?

– Таксама хакей!

Для дзённых медсясцёр, што заступілі на змену, падрыхтавала сшытак, дзе паставіла подпіс пад графой “здала”, а зменшчыца пад – “прыняла”, – і ўздыхнула з палёгкай, што праца скончана, і яна цяпер аддадзена сама сабе...

Накінула палітончык на плечы, і, не чакаючы, калі збяруцца сяброўкі, цокаючы гулка абцасікамі ботаў па падлозе, збегла з другога паверха на першы...

На ганку бальніцы стаяў Леанід.

– Ты? – падзівілася і абрадвалася яна. – Чаго ты тут?

– Добрай раніцы! – павітаўся, узяў за руку, каб памагчы спусціцца па слізкіх прыступках. – За табой жа трэба прыглядваць, калі ты ідзеш на прыпынак. А то хто-небудзь можа цябе ўкрасці...

– Мяне днём не крадуць, а толькі ноччу, – адказала яна, і не ведала, ўдала адказала на яго жарт ці не.

– Як прайшла змена?

– Нічога...

– Нейкая ты наструненая. Ці ўсё ў цябе добра?

– Так, Лёня, добра. Пайшлі на аўтобус. А ты сёння выхадны?

– Амаль што так.

Яны абодва накіраваліся да прыпынку, да якога ісці адзін квартал – праз мікраараён.

2.

Зінаіда са сваімі сяброўкамі заступіла на змену праз дзве ночы.

Прыняла ад зменшчыц рэшту раствору, узяла прызначэнні ўколаў і кропельніц ад ўрача. Падыходзячы да “ёшкінага ката”, старалася стрымліваць у сабе кіпенне злосці і крыўды, каб не нарабіць глупства...

Ёй гэта давалася вельмі цяжка.

А ён і сам паклікаў яе, зачапіў, не ўтрымаўся: быў у добрым настроі.

Аціхла збольшага напружанасць, і можна ўжо спакайней і спаважна працягваць працу.

– Ну, як ты сёння? – падышоўшы да яго, пацікавілася, знарок націснуўшы на “ты”. – Лепш?

– Значна лепей, Зінаіда. Твае кропельніцы вярнулі мяне да жыцця.

– Вярнулі, кажаш? А маглі і забіць...

Ён недаўменна паглядзеў на яе:

– Чаму – забіць? За што?

– Ёсць за што. Ёсць, ёшкін кот. Скажы мне, Сяргей, ці падышлі мае боцікі для той, для каго ты зняў з маіх ног? І ці дублёнка падышла? А шапка? А завушніцы?

– То ты была, Зіна?!? Ты-ыыы?!

– Я, ёшкін кот. І гэтыя твае пісягі пяці пальцаў, цяперашнія, і тыя, што на маім твары пакінулі твае рукі... Я хацела забіць цябе, адпомсціць за здзек, але не забіла. Ты сам сябе забіў... Як забіў Прынцэсу, як аддаў яе на здзек іншым, на гвалт сваім сябрам... Ты сябе і сам забіў. У цябе цяжкая форма сіфіліса... Цябе перавядуць у венералагічнае аддзяленне, і будуць лячыць прымусова... Але ты яшчэ наркаман і алкаголік... Пагэтаму ты корчышся і крычыш ад болю...

– Адкуль пра Прынцэсу ведаеш?

– У вагоне адным выпадкова ехалі, у адным купе. Разгаварыліся. Яна расказала пра сябе... Пра свайго гвалтаўніка. А то, аказваецца, быў ты, ёшкін кот...

Ён адвярнуўся да сцяны, скрыгатаў зубамі.

Яна адышла ад яго, пакінуўшы яму яго ж недаўменне і страх, страх таго, што яму нікуды не падзецца ад пакарання за сваё злачынства... За многія злачынствы.

У тры гадзіны ночы, калі зноў наступіла цішыня, прыўстаў Сяргей з ложка, агледзеўся.

– Ты куды?

– У туалет...

– Табе яшчэ нельга ўставаць...

– Нічога, я амаль здаровы...

– Ну, як знаеш...

Трымаючыся адной рукой за сцяну, а другой за ніз жывата, пасунуўся да прыбіральні...

Не вяртаўся ён і пяць хвілін, і дзесяць, і паўгадзіны

прайшло ўжо...

– Светка, схадзі глянь, мо заснуў на ўнітазе...

Нешта падціскала пад грудзі, падступілася няўцямнае прадчуванне нечага непазбежнага і трывожнага. Усё цела Зінаіды напруцілася, і сціснулася ў нябачную спружыну, і кожная секунда часу адбівалася гучным звонам у яе сэрцы і скронях...

Света як пабегла, гэтак жа хутка і вярнулася. Вочы шырака раскрыты, рукамі дакранулася да рота, слова вымавіць не можа...

– Там... Зінка, там... там яго няма... Ён... на вуліцы ляжыць, у сметніку...

Не ўскочыла з крэсла, не спытала трывожна, што ж здарылася. Яна як усё роўна загадзя ведала, што там магло адбыцца, і што адбылося насамрэч. Нават і галавы не падняла, не зірнула на Светку...

– Ідзі, звані... – нахмурылася Зінаіда, усё зразумеўшы з кароткіх слоў сяброўкі.

– Каму? – не зразумела медсястра.

– Веры Пятроўне... Скажы, што ў нас “чп” – чалавек выкінуўся ў акно, – Стром.

Нейкі час раздумвала, глядзела са здзіўленнем на Зіну, чаго яна так спакойна і абыякава рэагуе на здарэнне, але, атросшы з сябе здранцвенне, заспяшалася ў ардынатарскую – да гарадскога тэлефона.

“Божа, дзякуй Табе, што адвёў ад мяне бяду і што я не сатварыла грэх, – шаптала Зінаіда, – хаця і магла яму забараніць ісці ў туалет, не пусціць туды... Але, як я зразумела, ён ужо сам шукаў сваёй смерці... Даруй, Божа, калі я памыляюся, і калі на мне ляжыць грэх... Ты казаў – любеце ворагаў вашых... У мяне да яго няма любові, адно хіба шкадванне, што так пражыў і распарадзіўся сваім жыццём...”

Прыязджалі следчыя пракуратуры.

– Я тут сядзела, – давала паказанні Света маладому следчаму, мусіць, учарашняму выпускніку юрыдычнага, – а Зіна і Кацярына вунь на той канапе... А той хворы падняўся, і пайшоў у туалет. Адпіхнуў Зіну, калі яна не пускала яго туды...

– Цікава, цікава, што яго магло штурхнуць на гэта, – плямкаў губамі следчы, нешта памячаў у блакноціку.

– Не ведаю, – паціскала плячыма Света, быццам пытанне тычылася толькі яе...

– Так усё было, як расказвала Краснова? – паглядзеў следчы на астатніх траіх медсясцёр.

– Усё так, – адказала за ўсіх Зінаіда.

– Можа, хто хоча дадаць што да вышэйсказанага?

Усе чацвёра моўчкі пакруцілі галовамі.

Падымаючыся з-за стала, сказаў на развітанне:

– Але калі будзе неабходнасць, то мы вас выклічам у пракуратуру.

Ніхто яму не адказаў – ва ўсіх быў прыгнечаны настрой.

– Чаго ж так доўга затрымалася? – сустрэў на ганку Леанід, і, убачыўшы, з якім настроем яна выйшла з дзвярэй, трывожна спытаў: – Што здарылася? Ты сама не свая...

Калі спусціліся па прыступках уніз, калі ішлі па заснежанай дарозе да прыпынку, прамовіла:

– У нас “чп”... З міліцыі ў нас, з пракуратуры...

– Чаго?

Леанід спыніўся, чакаў тлумачэнняў.

– З нашага аддзялення чалавек выкінуўся ў акно. І гэта

я яго, Лёня, забіла...

– Нічога не разумею. Ён сам выкінуўся ў акно, а ты кажаш, што гэта ты яго забіла.

– Я. Словам яго забіла.

– ?

– Бо я пазнала яго, а ён прызнаўся, што гэта ён мяне збіў на прыпынку і абрабаваў.

– Як жа ты яго пазнала, калі ты казала, што яго ў цемры не ўбачыла?

– Па голасе, Лёня. Ён тады пракрычаў “ёшкін кот”, і цяпер, пакутуючы без дозы наркотыкаў, крыкнуў тое ж самае... А яшчэ раскрывяніў маю руку пяццю пазногцямі, як і тады... Для яго маё пазнаванне аказалася шокам. Ён толькі і спытаў: “Дык гэта ты была?”

Ён здзіўлена пахітаў галавой, абняў яе, як ратаваў ад новага нападу, прытуліў да сябе.

– Зіна! Нам неабходна тэрмінова ехаць у пракуратуру! – павярнуў ён яе твар да сябе, глядзеў у вочы, адчуваючы, што начны страх і напружанасць у яе не праходзілі, і, можа быць, і не хутка пройдзе.

– А ці трэба?

Яна толькі ўдакладніла, каб пацвердзіць свае думкі і жаданне дальнейшых дзеянняў.

– Абавязкова трэба! Гэта як боль будзеш насіць у сабе, у сваім сэрцы, як напамінак, як грэх... А ад гэтага неабходна пазбавіцца... Пра ўсё раскажаш пракурору, і, можа, добра, што не паведаміла следчаму... Яны ж шукаюць яго, трацяць намаганні, а ты павінна паставіць кропку як у гэтай гісторыі, так і памагчы ім... І тады гэтае ўсё, – і тая кашмарная ноч, і твой боль, – для цябе скончыцца, скончыцца назаўсёды...

– Можа і так, – згадзілася яна, у душы радуючыся, што знайшла ў ім душэўную падтрымку, што яе ваганні і сумненні ператварыліся ў адзіна правільны крок. – Ты паедзеш са мной?

– А як жа ты без мяне?

Ён цёпла і прыхільна паглядзеў на яе.

3.

... – Божа, даруй мне грахі мае, – словам, дзеяннем ці думкаю зробленыя, – прасіла яна Бога, стоячы сярод вернікаў царквы, прымружыўшы вочы, – шмат граху на мне... Шмат.

Зінаіда стала з людзьмі на споведзь.

Перад ёю стаяў мужчына ў гадах, а перад ім дзяўчына – такога ж узросту, як і яна, Зінаіда. Схіліла пакорліва галаву ў шэрай хусцінцы, думала пра сваё... Мужчына неспакойна таптаўся на месцы, пераступаючы з нагі на нагу...

“У кожнага з іх, як і ў мяне, свая ношка, свой груз, свае грахі, свой крыж, які несці ўсё жыццё... Ніхто не ўзвальваў, кожны ўзваліў сам сабе – як панесці... Божа, аблегчы мой цяжар, аблегчы маю ношку...”

Яна малілася і малілася, звяртаючыся да Вышняга, радуючыся, што ў яе ёсць час паразважаць, прачытаць малітву, і ўспомніць усе свае грахі, якія займела...

Сустрэлася позіркам з айцом Уладзімерам. Як усё роўна прамовіла яму: “Вось і прыйшоў час, калі мне трэба паспавядацца...” У гэты час ад яго адышла жанчына, а замест яе стала дзяўчынка-падлетак.

З вялікім хваляваннем і пачуццём духоўнай адказнасці падышла да яго.

– Я рады, што вы прыйшлі сёння на споведзь...

Той жа даверлівы і ціхі голас, таямнічы і амаль інтымны, які прызначаўся толькі для яе, з адным толькі жаданнем памагчы ёй набыць упэўненасць і радасць жыцця...

– Вялікі грэх на мне, айцец Уладзімер...

– Слухаю, расказвайце пра ваш грэх...

Ніводзін чалавек ва ўсім свеце не быў такі блізкі і ўважлівы да яе, як айцец Уладзімер. Тыя словы, якія падрыхтавала, яна не магла сказаць ніводнаму, нават самаму блізкаму, чалавеку – ні бацьку, ні маці, ні сястры ці брату... Ні Леаніду, ні лепшай сваёй сяброўцы. Яна нічога не магла ўтойваць, тым больш хлусіць, гаварыць няпраўду... І адчувала, як з кожным словам шчырасці і прызнання яе істоту запаўняла нейкае незямное святло і сіла; як быццам вылівала з сябе бруд і лядайкасць, а тое месца запаўнялася чыстай і светлай крынічнасцю; з яе душы спадаў нябачны, але які пастаянна не адпускаў яе, груз, і яна ўжо адрывалася ад зямлі, не кранапася яе, а прыўзнялася над ёю, – адчула, як у яе выраслі крылы, і яна магла ўжо падняцца, узляцець да купала храма...

Яна набрыньвалася лёгкасцю і бязважкасцю, чысцінёй і цнатлівасцю, – і не разумела свайго стану, якіператвараў яе істоту ў нешта новае і светлае, даючы адначасова новую, незнаёмую да гэтага, энергію, душэўную моц, пазбаўляючы ад няўпэўненасці і страху, духоўнай неўладкаванасці...

На вочы самі сабой набеглі слёзы, у яе задрыжэў голас, яна затрымцела ўся, і ёй падалося, што ўсё паплыло перад вачыма, пачало хавацца ў жоўтым тумане, але ў гэты момант святар дакрануўся да яе рукі і моцна сціснуў, праказаў:

– Пазбаўляйцеся ад свайго страху, не бойцеся, нічога кепскага больш не вернецца да вас. Кажыце, Бог чуе вас...

Зноў у нагах з‘явілася ўпэўненасць, і хаця ў яе заплюшчаны вочы, а галава накрыта платам, яна яскрава бачыла перад сабой дарогу, па якой выправілася ісці, на якую яе выправіў Бог…

Не помніла, колькі гаварыла, колькі прайшло часу, здавалася, што спавядалася цэлую вечнасць, – ды і ніхто не абмяжоўваў яе ў часе, не падганяў, не прыспешваў. Выдыхнула з сябе паветра. Уздыхнула на поўныя грудзі, праказала:

– Такія мае грахі, і прашу ў Бога даравання…

Маўчаў святар. Потым паклаў руку на галаву, прамовіў:

– Даруюцца вам грахі вашы, сястра Зінаіда, і не ўспамінайце пра іх, не нажывайце новыя…

З царквы яна выйшла зусім іншым, абноўленым духоўна, чалавекам.

На душы зрабілася лёгка-лёгка, як ніколі. Яна ведала, што такога стану душы яна ніколі не адчувала. І вельмі радавалася гэтаму.

“Бог дасць нам новую сустрэчу, – падумала Зінаіда, – і на мае незразумелыя пытанні я атрымаю грунтоўныя тлумачальныя адказы…”

Яна адчула сябе птушкай, якая сваімі порсткімі крыламі ўзнеслася над зямлёю… Падумала, што наступны раз сюды, у храм, яна прыдзе не адна, а з Леанідам…

Яны сядзяць на беразе ці то возера, ці то рэчкі, ці то мора, ці акіяна. Яны – распранутыя, загараюць пад промнямі месяца. Ён абдымае яе, туліць да сябе.

Глядзяць на поўню і на зоркі.

– Давай напішам з табою песню, – шэпча ён на вуха…

– Я не ўмею складаць вершаў, ніколі не пісала песень, – прызнаецца яна, і верыць, што вялікі грэх – не пісаць

вершаў.

– Умееш... Ты толькі не ведаеш пра тое. Я навучу цябе...

– Хіба ж можна навучыць складаць вершы? – здзіўляецца яна, і радуецца, гледзячы, як месячык праклаў да іх бліскучую дарогу – сцежку да сябе.

– Навучыць – не, а вось абудзіць талент – магчыма.

– Адкуль ты ведаеш, што ў мяне ёсць талент, калі я не склала ніводнага радка?

– Ведаю. Упэўнен.

– Дзіўна...

– Давай праверым?

– Давай...

– Я буду пачынаць, а ты дапісваць, дадаваць. Згода?

– Згода.

– Як асьмеліцца і цябе паклікаць

у той край, дзе цьвітуць лугі...

Яна на нейкі момант задумалася, падбіраючы патрэбныя словы, адшукваючы іх у сваёй памяці, потым, прыйшоўшы да спакойнага стану, дадала:

дзе ў хмельнасьці соладка-дзікай
пачуць шэпт і ўздых дарагі...
– там пазбавімся мы ад тугі...
Там пазбавімся мы ад суму
і цяжару пакутлівых дзён,
недаверу атрутнага тлуму,
што ўсім нам скарачае жыцьцё...
– і дзе заўтрашні дзень не відзён.
І дзе заўтрашні дзень мы сустрэнем,
і дасьвецьцем разбудзім расу,
а пялёсткі квітнеючай пены
запляце табе сонца ў касу...

– я ж каханьне табе прынясу.
Я ж каханьне табе падарую –
сярод неба з табою стаю…
Ты мне сьмеласьць маю даруеш,
як даруеш нясьмеласьць маю…
– я ж табе ці не ўсё аддаю.
Я табе ці не ўсё аж да слова
ў прызнаньні сказаў неўпапад.
Прашаптаў табе чару-замову –
загадаў на квітнеючы сад…
– каб ужо не вярнуцца назад.
Каб ужо не вярнуцца… збылося…
Перайначылі ўсё мы ў жыцьці –
і ня Лета цяпер, і ня Восень, –
у п’янкім мы з табой забыцьці…
– нам з табою той крыж пранясьці.
Нам з табою не разьмінуцца –
вочы ў вочы – стагодзьдзе міне,
і ня здолеем азірнуцца,
хочам таго мы з табою, ці не…
– ці ўдзячны мы будзем Вясьне?

І рассмяяліся абое, задаволеныя нечаканым экспромтам. Радкі адлюстроўвалі іх настрой, іх імкненне да лучнасці, да яднання, да злучэння двух дарог у адну… Як у гэтую месячную сцяжыну.

– Праз месяц мы ладзім канцэрт нашай групы. Ты прыйдзеш паслухаць?

– А як называецца вашая група?

– “Леаніды”. Мы ўсе пяцёра – Леаніды.

– А што вы спяваеце?

– Песні пра каханне. Мы самі пішам тэксты, і самі складаем музыку. Вось і гэтыя радкі, што мы напісалі, уключым у рэпертуар…

Зінаіда не адрывала позірку ад месячнай дарожкі, прамовіла, быццам той канцэрт намячаўся на заўтрашні вечар:

– Добра, я прыду на “Леанідаў”!

4.

Як толькі Зінаіда Паўлаўна сабралася пакінуць кабінет, да яе нечакана завітаў пракурор Адам Мяжэвіч.

Ён убачыў, што жанчына апранулася, і таму вінавата прамовіў:

– Выбачайце, што позна да вас зайшоў... Вы сабраліся, мусіць, дадому?

Яны адно аднаго ведалі даўно, з тае пары, калі ўпершыню сустрэлася з ім у гарадской пракуратуры, калі Леанід як не сілком зацягнуў яе туды. Тады яна расказвала яму пра “ёшкінага ката”. Мяжэвіч прыходзіў не раз у бальніцу, выступаў з лекцыямі перад медыцынскімі работнікамі. Таму яна і не здзівілася, калі ўбачыла яго на парозе.

– Здарылася што? – пацікавілася, дапытліва гледзячы ў вочы.

– Ды не, проста пагаварыць прыйшоў па адным пытанні... Я ж тут, недалёка адсюль, жыву. Вось, едучы дадому, і зайшоў... Але раз вы сабраліся, Зінаіда Паўлаўна, то і па дарозе можам словам перакінуцца...

– То і добра, бо я спазняюся, – прыйшлася ёй прапанова да спадобы. – Леанід мяне чакае, на канцэрт ідзем...

Спускаліся па прыступках з другога паверха, ішлі упобачкі.

– Зінаіда Паўлаўна, у вас ляжала хворая – Ева Кароль. Прозвішча па мужу, а так яна была Прынцова. Яна збегла, уцякла ад лячэння. Наколькі запушчана ў яе хвароба? Ці можа яна вылечыцца?

Замест адказу загадчыца рэанімацыйнага аддзялення

пацікавілася:

– А вы яе раней ведалі, Адам Паўлавіч?

– Ведаў. Яшчэ там, калі працаваў у Карме. Я нават быў у яе тайна закаханы... Там і здарылася з ёю бяда.

– У яе ўсе былі закаханыя. А лячэнне ад яе самой залежыць. А чаму вы пытаецецся пра яе?

– Мы яе прымусова адправілі ў следчую бальніцу. І мне цікавы яе лёс. Шкада жанчыну...

– Шкада. І я яе ведала.

– Я не ўпэўнены, што правільна зрабіў, але інакшага выйсця не было. Той, першы раз, яшчэ ў Карме, яна папрасіла, каб я не прымяняў ніякіх санкцый супраць яе. Дала слова, што сама вылечыцца, і больш не паўторыць памылак... А ў другі раз я ўжо не паверыў ёй...

Зінаіда нічога не адказала – і не адобрыла яго рашэнне, але і не дакарала. Здагадвалася, што пракурора цяпер мучаюць сумненні, грызе дакор і сумленне...

– Жыццё нельга перарабіць, – уздыхнула жанчына. – Бо Бог чалавеку яго выдзяляе толькі адно...

– Згодзен з вамі, – нахіліўся ў паклоне “ляснічы”, – выбачайце, што адарваў вас сваімі пытаннямі, дзякуй за размову...

Пракурор глядзеў ёй услед. Бачыў, як яна падышла да прыпынку, як ускочыла па-маладому на прыступку аўтобуса. Затым зачыніліся дзверы, і аўтобус крануўся з месца.

Дадому ісці не хацелася.

На двары стаяла сярэдзіна восені – толькі-толькі пачалі падаць долу першыя зжоўклыя лісты; было цёпла, як летам.

Адам падняў з зямлі некалькі кляновых, яшчэ зялёных, лісцяў, пакруціў іх у руках, і чамусьці ўспомніў, як іх трымала некалі Прынцэса.

Як даўно, і як нядаўна было тое!

5.

Назаўтра, пад абед, пракурору гарадской пракуратуры Гомеля сакратарка прынесла пошту.

Сярод адпісаных пісем з абласной пракуратуры,ляжаў і нераспячатаны тоўсты канверт, падпісаны коратка і няроўным почыркам: “Пракурору Мяжэвічу – асабіста ў рукі”. Адваротнага адрасу не значыналася.

Крыху паразважаўшы, разарваў канверт, усунуўшы дзюбку алоўка ў шчылінку заклейкі – такая звычка засталася ў яго з юначай пары.

Ліст на некалькіх старонках.

Пракурору гарадской пракуратуры –
“ляснічаму” Адаму Мяжэвічу

Дакладная запіска,

якая можа служыць споведдзю-пакаяннем за ўсё зробленае, – са спадзяваннем на памілаванне і мінімальнае спачуванне, –

ад Прынцэсы, якая пражывала
нядаўна за кратамі казённага дома, а
цяпер знаходзіцца ва ўладзе Бога...

(... я чатыры гады не адсылала гэты ліст, але асмелілася ўсё ж, сёння буду з сёстрамі ў горадзе, зайду на пошту, – мо на гэты раз асмелюся, і ўкіну яго ў паштовую скрынку...)

Мой любы пракурор!

Мой добры і спагадлівы ляснічы!

Даруй, што зноў трывожу цябе, але гэта ўжо сапраўды апошні раз. Не напісаць гэтыя радкі я проста не магла фізічна. Кожны чалавек у гэтым жыцці шукае роднасную душу, каб нават не крыкнуць, а толькі шапнуць пра сябе, хоць на імгненне сустрэцца з чыімсьці позіркам і пераканацца, адчуць, што ты яшчэ чалавек, і што ты яшчэ жывы, і можаш іншым смела глядзець у вочы...

Так і я. З усіх людзей на гэтым зямным шары адзіны чалавек, перад кім я адчуваю сваю віну, які мне блізкі і дарагі, каханы і недасягальны, – гэта ты. Так, так, і, калі ласка, не злуйся і не крывіся ад агіды да мяне, і не выкідай, не дачытанае, у сваю сметніцу, набярыся цярпення і дачытай да канца... Прашу гэта зрабіць, як ніколі і нікога не прасіла ў сваім жыцці...

Так, мой каханы, ты сапраўды ляснічы. І дзядзька мой, Казімір, ляснік, казаў, што галоўнае ў лесе гэта высечка, каб пазбавіцца ад хворых дрэваў, каб яны не заразілі ўвесь лес. Я і ёсць тое хворае дрэва. І твая задача стаяла ў тым, каб пазбавіцца ад яго... Ты як напрарочыў тады мне сваім анекдотам пра “ляснічага”. Харошая, ой якая харошая мне выпала дзялянка! Дзялянка ў маёй душы. З яе я павінна выкарчоўваць усё хворае і гнілое, каб не перакінулася хвароба на іншых.

Ты прадстаўнік закону, і ты ўсё рабіў па тым законе.

Але што гаварыў святы апостал Павал у пасланні да рымлянаў? “Бо мы ведаем, што закон – духоўны, а я – плоцкі, прададзены граху. Бо не разумею, што раблю; таму што не тое раблю, што хачу, а што ненавіджу, тое раблю. А калі раблю тое, чаго не хачу, дык згаджаюся з законам, што ён добры, а таму ўжо не я раблю тое, а грэх, які жыве ўва мне. І ведаю, што не жыве ўва мне, гэта значыцца, у плоці маёй, добрае; бо жадаць добрае я магу, а рабіць яго – не. Добрага, якога хачу, не раблю, а ліхое, якога не хачу, раблю. А калі раблю тое, чаго не

хачу, дык ужо не я раблю тое, а грэх, які жыве ўва мне. Дык вось, я знаходжу закон; што, калі хачу рабіць добрае, ува мне сядзіць благое; бо ва ўнутраным чалавеку маю задавальненне ад закону Божага, а ў чэлесах маіх бачу іншы закон, які ваюе супраць закону розуму майго і робіць мяне палонным закону грахоўнага, які ў чэлесах маіх. Няшчасны я чалавек! хто вызваліць мяне ад гэтага цела смерці?”

Гэта ж пра мяне, мой пракурор, слоўца да слоўца пра мяне!

Гэта ж і пра ўсіх нас, мой каханы ляснічы! Кожнаму з нас Бог выдзяліў сваю дзялянку (і табе таксама, не крыўдуй), на якой працаваць ды працаваць. Яна – для Адама і Евы, для Марыі Магдалены, для нас з табой...

О, каб ты толькі ведаў, колькі ты разоў прыходзіў у мае сны! Асабліва пасля той выпадковай (а мо і невыпадковай, хто ведае) сустрэчы ў скверы, калі я трымала ў руцэ букет з жоўтых лістоў... Я тады думала, што трымаю чырвоны букет ружаў, падораных табою, а то аказалася звычайнае жоўтае лісце развітання – яшчэ не сустрэліся, яшчэ не спазналі адно аднаго, яшчэ не ўздрыгнулі нашыя сэрцы, і мы не захліпнуліся яшчэ ў акіяне нашага кахання, – а нас ужо ахінула крыло развітання... Ні ты, ні, тым больш, я, тады не здагадваліся пра тое...

Ты яшчэ чытаеш мае радкі, мой каханы і самы лепшы чалавек на зямлі? Хачу, каб чытаў, бо калі ты грэбліва адкараскаешся ад маёй споведзі, то я загіну і ў другі ці трэці раз... Не адбірай ад мяне жыццё, не губі маю душу і мае спадзяванні...

Ведаеш, колькі цяпер на гадзінніку? Тры ночы. І цемра за акном, – ні зорак, ні месячыка не відаць праз металічныя квадраты акна. Я такая радая, што наглядчыца турмы дазваляе мне сядзець у гэтым пакойчыку – кожную ноч я прыходжу сюды і пішу, пішу, пішу... Ніколі не пісала, нават і не ведала, што ў мяне жыла смага пісаць, як балаболу выгаварыцца... Яна, смага, прыйшла да мяне тут, калі начамі раскрытымі

вачыма глядзела ў шэрую столь і не магла ніяк заснуць... Нават і вершы нараджаюцца, чаго раней ніколі за сабой такога не заўважала. Ужо цэлы сшытачак іх назбіраўся... Ты, канечне ж, здзіўлены, Адам? І я таксама здзіўляюся з сябе. Смешна, але гэта так.

Як гэта ні парадаксальна гучыць, але я табе вельмі ўдзячна, што ты мяне выправіў сюды. Не, я не здзекваюся, і не ёрнічаю, – так яно ёсць і насамрэч. Калі б я не знаходзілася тут, то была б, мусіць, на тым свеце...

Ты тады паверыў мне. Можа не столькі паверыў, як выканаў маю просьбу. Ты пашкадаваў мяне, і не больш таго. Хаця мог і ўзяць мяне пад сваю жорсткую “апеку”. Я табе ўдзячна за тое, мой каханы!

У дзвятнаццаць мяне забілі духоўна і фізічна, а ў дваццаць тры гады растапталі, – і я загінула зноў.

Скажу табе, мой галоўны ляснічы, што, паміж тымі забойствамі, ты падараваў мне шчасце. Шчаслівыя шэсць гадоў... Тры і тры гады шчасця і светлых спадзяванняў.

Я, даўшы табе слова, спыніла адразу ж сваю “помслівую дзейнасць”. Я паставіла перад сабою адну галоўную задачу – не падвесці цябе і сябе, пазбавіцца ад маёй хваробы. І мне тое ўдалося, мой пракуратар, мой ляснічы, мой компас і азімут у маім жыцці. І дакторка мая пад час выпіскі радасна сказала: “Ты пазбавілася ад сваёй заразы”. Але як пазбавіцца ад граху, як замаліць яго? І тады я пайшла ў царкву. Пайшла і пакаялася ў сваім грэсе. І пачула: “Бог даруе табе твой грэх, ідзі, і больш не грашы!..”

Я адчула сябе народжанай птушкай, якая вырвалася на волю, якая адарвалася ад усяго грахоўнага і ліхога, і ў маёй душы зноў пасялілася радасць і ўзнёсласць, і мне зноў хацелася жыць – лётаць і жыць, кахаць і быць каханай... О, як мне хацелася прыйсці да цябе і падзяліцца сваёй радасцю, сваім адкрыццём і пачуццём

смагі шчасця і наталення тымі духоўнымі дарамі, якімі надзяліў мяне Гасподзь!..

І найперш я пайшла ў храм. Прачытала доўгую малітву Богу, якую склала ў сваёй душы. І Гасподзь пачуў мяне. Ён даў мне другі шанец, каб я, ачышчаная духоўна, крочыла наперад. Але ж я тады паставіла свечку, падаўшы пры гэтым запісачку з адным толькі імем – тваім... ”Во здравие раба Божьего – Адама...” Я маліла Вышняга, каб у цябе было ўсё добра, каб ты сустрэў дзяўчыну прыгажэй, чым я, чысцей, чым я, якая прынесла б табе вялікае шчасце. Ці дайшла мая малітва да Бога, Адам? Я ведаю, што калі моліцца грэшніца за свайго каханага, то Бог здзяйсняе яе жаданні. Ці здзейснілася ў цябе жыццё, мой Адаме? Ці ўдалося ўсё, што ты хацеў?

Я табе жадаю, каб ты не толькі гарадскім, а і абласным стаў пракурорам, – ды што там абласным, жадаю, каб ты стаў пракурорам нашай краіны!!! Тады б тваё чулае сэрца ўратавала б ні адну грэшную душу. Бо ў цябе чулае і спагадлівае сэрца. І таму да такіх, якой я з‘явілася некалі прад табою, не павінна нараджацца вялікага шкадавання...

О, я помню, мой каханы, твае здзіўленыя вочы, калі ты ледзьве пазнаў мяне. Так, сапраўды, я не была падобна на чалавека, і пад маімі нагамі хісталася і гарэла зямля ад душэўнага сораму, – і я маліла Бога, каб у тваёй душы не прачнулася і макавінка шкадавання да мяне...

І Гасподзь пачуў маю малітву, бо ты з нейкі злом, і нават помстай, прыклеіў тую чорную пячатку на паперу...

Тады я і ўздыхнула з палёгкаю, прамовіла шчырае “дзякуй”, – але ты не зразумеў, за што я падзякавала табе... І добра, што не зразумеў, – я і жадала таго...

Але перад гэтым...

Божачка мілы, што было перад гэтым!.

…………………………………………………………………

Я з‘ехала з нашай вобласці. Я ж мела дыплом медсястры.

І мне паверылі людзі. Мо памагла мне святая Еўфрасіння Полацкая, у якой я прасіла заступніцтва і дапамогі. Бо я малілася ў яе храме. У ім і ты быў некалі – толькі не як вернік, а як экскурсант. Якой гордай і незалежнай я хадзіла па Полацку! Я зноў адчувала на сабе позіркі людзей процілеглага полу, глядзела на іх, – і ні адна жылка не ўздрыгнула ў мяне ў душы… Бо я ўжо стала мудрай, я мела ўжо вопыт, я ўжо была адноўленая, і імкнулася толькі да светлага і незямнога…

І тады я загадала сабе: я пакахаю толькі таго, хто будзе падобны на майго ляснічага, на майго адзінага і любага чалавека, – а інакш застануся на ўсё жыццё адна, і не буду шкадаваць пра тое…

Я пакутавала, я перажывала, але ніхто мне не сустрэўся, падобны на цябе.

Я працавала ў шпіталі, у кардыялогіі, і так палюбіла сваю працу, што іншай не ўяўляла. Колькі маладых лейтэнантаў прызнаваліся мне ў каханні! Клікалі замуж, абяцалі незямное шчасце! Мо яно так бы і адбылося, але яны не мелі падабенства з табой. На вялікі жаль… А я жадала толькі цябе. Толькі з табой прадоўжыць нашае каханне. Толькі табой наталіць смагу сваёй душы…

…………………………………………………………………

Распаўсюджвалі білеты на працы. У доме афіцэраў Полацка меўся выступаць невядомы спявак Валеры Абадзінскі. Мне не хацелася ісці, бо я не хінуся да расейскага, мне даспадобы больш нашыя, фальклорныя, – “Лявоны”, якія перад гэтым прыязджалі ў Полацак, “Прымакі”…

Сяброўкі ўсырычылі мне білецік…

Не, такога не можа быць! Бо такое не існуе ў прыродзе!

У прасторнай зале – у файе – я ўбачыла... я ўбачыла цябе! Так, так, цябе! І нешта адразу ж абарвалася ўсярэдзіне, закружылася галава, усё паплыло перад вачыма. Так і хацелася падысці да цябе і спытаць: “Адам! Ты прыехаў да нас, у Полацак, у камандзіроўку?”

Мой збянтэжаны і здзіўлены позірк перахапіў “ты”. Стаяў на адлегласці за некалькі крокаў, і не рашаўся падысці. Мы так і стаялі адно супраць другога, і не маглі зблізіцца... Бо паміж намі хадзілі людзі, а мы ўяўлялі, што то цякла рака – ці то Дзвіна, ці то Сож, а мо і Прыпяць... І ніхто з нас не праклаў кладку праз бурную плынь…

Празвінеў апошні званок, і ўсе няспешна пайшлі ў канцэртную залу, – і ты згубіўся ў людскім патоку... І я палічыла, што згубіла цябе назаўсёды – у другі раз...Я зірнула на свой квіток, каб сесці на прызначанае месца. Во ўсунулі, во ўдружылі мае сяброўкі квіток! Трынаццаты рад, ды яшчэ і трынаццатае месца! Як ведалі, што я па жыцці нешчаслівая, і месца маё – мая доля...

Рад аказаўся доўгі, і маё месца знаходзілася недзе пасярэдзіне. Я чаплялася нагамі за чужыя калені, прасіла даравання, паволі сунулася далей... Але наступныя, апошнія ўжо каленкі, я абысці не магла – яны ўпіраліся ў спінку пярэдняга крэсла... І ён, глядач, каб прапусціць мяне, устаў. Мы сталі твар у твар, і нашыя вочы на імгненне сутыкнуліся, і між намі зіхатнула маланка. Мы не прамовілі ні слова, але за тое імгненне сказалі адзін аднаму самыя важныя і патаемныя ў жыцці словы...

Вочы ў вочы... Нашыя вочы насупраць адно аднаго... І мы ўтапіліся ў азёрах нашых вачэй, і ніхто нам не кінуў круг ратавання... Ніхто. Нават– ты.

Нашыя месцы аказаліся побач. Я сядзела злева ад цябе.Я апусціла вочы, баючыся зірнуць на цябе, хаця мне ў гэты момант хацелася найбольш зрабіць гэта.Я

глядзела не на сцэну, не на цябе, і не на спевака, я глядзела на свае калені, якія дакраналіся да тваіх, – дзівілася – чаму іх апякае невядомы агонь, такі агонь, які не апякаў мяне ніколі...

Калі ж паліўся незямны голас спевака, то ён адразу пранізаў маё сэрца. Тады ж і адчула нябеснае прыцягненне, уявілала, што знаходжуся ў храме Еўфрасінні Полацкай і што Боскае бласлаўленне сыходзіла на мяне, ахутвала ўсю маю істоту...А потым... А потым...

А потым я, здаецца, не памятала, дзе знаходзілася, і што са мною адбывалася...

Эти глаза напротив,

и больше нет разлук...

Я заплакала, я ўжо не належала зале, я ўжо не належала нікому, бо сусед дакрануўся да маёй рукі і, пільна гледзячы на мяне, устрывожана спытаў:

– Што з вамі? Вам кепска?

– Не, – адказала. – Мне вельмі добра. Незвычайна добра...

– Тады чаму ж вы плачаце?

– А хіба нельга плакаць ад шчасця?

Ты-ён ужо не выпускаў маёй рукі са сваёй. І тады мы ўжо разам слухалі незямны, Боскі голас Валерыя Абадзінскага, няшчаснага ў жыцці, але такога дзівоснага і адоранага талентам чалавека...

Вот и свела судьба,
вот и свела судьба
на-аааcс...

Ты трымаў маю руку ў сваёй, сціскаў мае пальцы, а ў мяне ў душы нараджалася асалода і шчасце, шал і супраціўленне, – і я ўжо адчувала сябе побач з табою ў

шлюбным ложку… І ўзлятала зноў у паднябессе, і падала зноў у лугі асалоды… Ці адчуваў ты тое ж самае, мой каханы, ці толькі прывіднае шчасце і смага наталення каханым авалодалі мною? Не адказвай, маўчы, бо разбурыш усё, разаб‘еш… Не трэба. Нельга тое рабіць.

На працягу дзвюх гадзінаў я не сядзела ў зале, я лётала недзе ў нябёсах…

Ён (ці ты?) нахіліўся да мяне, спытаў ціха:

– Даруйце, якое ў вас імя?

– Ева. А вашае?

– Я – Адам.

Калі ты сказаў гэта, мяне пранізаў неймаверны боль, – боль душы і пачуццяў, боль смагі і граху, боль пакут і падзення…

І паверыла я, што гэты быў ты, ну, не ты, дык двайнік твой, дух твой, твая душа хінулася да мяне, і праведвала мяне… Значыць, і ты не забываўся пра мяне, мой каханы, так, – не забываў?

Гэта ўжо не смешна. Гэты ўжо страшна. Гэта наканаванасць, рок, лёс, помста ці падзяка, плата за грэх, ці вяртанне цнатлівасці…

«Божа, што Ты са мной робіш, – малілася я тады, – якія новыя выпрабаванні і спакушэнні кладзеш на маю душу?..»

Я ведала, што жыла ў прывідзе. Што скончыцца песня спевака, мы ўстанем, пакінем залу і знікнем у Сусвеце… І ты знікнеш, вернешся ў Гомель да сваіх пракурорскіх абавязкаў і клопатаў. І мая радасць на гэтым скончыцца, як і ўсё добрае хутка заканчваецца…

Але…

Мы знайшлі адно аднаго. Ты знайшоў мяне, а я цябе. І я

не шкадавала, што такой доўгай была разлука.Я жыла табой, марыла пра цябе, і жадала, каб дзеці нашы былі падобны на цябе.Я баялася толькі аднаго, каб ён, твой двайнік, не аказаўся тваім родным братам ці родзічам. Супакойвала хіба адно – яго прозвішча і блізка не было падобна да твайго. Яго прозвішча – Кароль. Я – Прынцэса, а ён – Кароль... Дзіўнае супадзенне, ці не так?

Ён вярнуў мяне да жыцця. Ты, ці твой Пасланец, вярнуў мне ўсё, што я згубіла. Я была на сёмым небе ад шчасця.

А калі праз год я нарадзіла першынца, то і назвала яго Адамам. І другога сына нарадзіла ў наступным годзе. Яго ж назвала ў гонар твайго бацькі, які нарадзіў цябе... Так што ты багаты чалавек – у цябе двое сыноў.

Так што мы з табой – шчаслівыя людзі. Да гэтай пары...

Ды потым здарылася неверагоднае...

....

Мой партыйны сакратар ездзіў штогод на курорты.

Савецка-бальшавіцкая сістэма пасылала туды свае кадры па адным – альбо мужа, альбо жонку. Як на выпрабаванне бляцтвам пасылала партыя. Але якое то выпрабаванне – то была, як я зразумела, суцэльная радасць. Савецкі лад жыцця меў кірунак не на ўмацаванне сям‘і, а на яе разбурэнне. І колькі сем‘яў рушылася тады! Ды што табе расказваць, ты сам ездзіў, і сам маеш на сабе грэх (ну, прызнайся...), бо не пускалі з жонкай, не пускалі...

І прывёз ён мне з таго санаторыя падаруначак. Не дарагі такі, нябачны, але такі груваcткі, цяжкі, што і не падняць. Ён прывёз мне сіфіліс... Як узнагароду за маё каханне і маё адраджэнне, і за маю веру ў маё новае нараджэнне...

Каб яго не паклікалі медыкі да сябе, – паскардзіліся, прызналіся жанчыны ў тым, што ён іх узнагародзіў

каханнем Венеры, – дык я і не ведала б, да пары, да часу, – і не здагадвалася б нават, і ў сне цяжка-пачварным прысніцца не магло…

Я ўжо, дарагі мой пракурор, не помсціла. Калі была першая прапанова на сустрэчу, я не адмовіла такому ж, як і ён, сакратару парткома завода…

А потым я вярнулася ў Гомель.

А потым папала ў рэанімацыю да Зінаіды Сіліч, адкуль і ўцякла…

Вось тады і прывялі мяне міліцыянты да цябе…

Але ты не задаў мне ніводнага пытання, нават і не пацікавіўся, як я ўсе гэтыя гады пражыла. Ты, мусіць, думаў, што я кожны дзень і кожнаму, першаму-стрэчнаму, аддавалася пад ракітавым кустом? Правільна, а што ты яшчэ мог падумаць пра мяне, мой мілы пракурор?

Ну і заляпіў мне аплявуху…

Ну і малайчына, так ёй, паскудзе, і трэба!

Ды не, не падумай, што я крыўдую на цябе. Я сапраўды табе ўдзячна, што ты праявіў настойлівасць і жорсткасць, інакш бы я… ды ладна, не буду паўтарацца.

І ўсё ж, і ўсё ж я шчаслівая, мой дарагі і каханы ляснічы Адам!

І не толькі тым, што нарадзіла сыноў. А тым, што яны, твае сыны, не толькі па плоці, а і па духу твае. Яны вось-вось будуць тваімі памочнікамі. Яны вучацца абодва на юрыдычным, і неўзабаве, можа, як і ты, стануць пракурорамі! І, як і ты, будуць судзіць такіх, як я, як іх маці…

Гэта нічога, што яны адмовіліся ад мяне, гэта нічога, што яны, камсамольцы, убачылі ўва мне адмоўны персанаж камуністычнага грамадства. Гэта нічога, што мяне пазбавілі мацярынства, – так мне і трэба. Але

жыву я сёння адной думкай: не, не дарма я пражыла сваё жыццё… не дарэмна. Бо я дала (даруй за афіцыйны стыль) здаровых мужчын сваёй радзіме, якія будуць стаяць на варце Закону…

І ў маёй душы жыве спадзяванне, што некалі, калі яны стануць ужо дарослымі людзьмі, калі абудзіцца ў іх падсвядомае пачуццё абавязку перад бацькамі, і народзіцца пачуццё гонару, – то яны прыдуць да мяне…

Малю Бога, каб я на той час яшчэ жыла, і каб не прыйшлі да мяне яны на магілу. Бо тады іх боль будзе значна большы, бо то будзе боль раскаяння і разумення сваіх памылак, “правільных” памылак, – і мне тады будзе на тым свеце не так балюча за іх боль, які я не папярэдзіла, не адвяла ад іх…

Ты можаш папытацца ў мяне, дзеля чаго я ўсё гэта пішу табе, мой каханы? Правільна спытаеш. І будзеш мець рацыю.

А я адкажу – толькі дзеля таго, каб папрасіць цябе выканаць маю маленечкую просьбу. Якую?

Калі-небудзь, не сёння і не заўтра, а праз сотні гадоў, зайдзі, калі ласка, у Петра-Паўлаўскі сабор, туды, дзе я ўпершыню спавядалася перад Богам. І пастаў дзве свечкі. Адну – за памерлую Прынцэсу, за спачын, а другую – за здароўе Адроджанай жанчыны – Евы.

Тая, ранейшая, памерла, а новая нарадзілася.Я вельмі цябе прашу аб гэтым.Я больш ніколі да цябе звяртацца не буду, і просьбаў ніякіх не выкажу.

Замалі мой грэх, мой пракурор!

Замалі, замалі, замалі…

P.S. А сыны мае, як ні дзіўна, на цябе падобны – як дзве кроплі вады. А ім пажадай шчасця, як жадаю ім і я.

Цалую цябе, мой пракурор. Але цалую тымі вуснамі, якія ты бачыў у скверы жоўталісця…

Не ў губы, а ў лоб цалую, у светлы твой розум, і няхай ніколі цябе не пакіне цудадзейнае пачуццё – каханне!

Замалі мой грэх, Адам, замалі, – хаця ў тым граху я, можа, і не вінная.

Замалі...”

....

І – апошняе...

Я поўнасцю вылечылася, пазбавілася той хваробы, якой набралася ад распуснага мужа. Пераканалася – ён не ты, даруй, што параўноўвала цябе з ім, даруй.Я вылечылася нават ад кахання да яго.

Але – не ад цябе. І – не да цябе.І Бог даў мне апошні шанец. Трэці. Апошні. Бо больш я ўжо і сама не прыму. Лепей ужо туды, адкуль ніхто не вяртаецца.

І ўжо ніколі ў мяне не будзе мужа.

....

P.S. Дарагі мой пракурор, ляснічы!

Я знайшла сваё месца. Я сярод братоў і сясцёр, і нашу толькі чорнае адзенне. Я цяпер – манашка, ці – манахіня. Тут буду замольваць свае грахі, тут буду трымаць апошні выдых перад Богам.

І больш я ўжо нікому не перадам гора. Ты ўжо ніколі не ўзбудзіш справу па маім злачынстве, бо яго не будзе, але я ўсё роўна вымушана даць табе паказанні, мой ляснічы, каб і тую, нераспачатую справу, і мяне, ў тым ліку, здаў у архіў, – і выкінуў са сваёй памяці.

Бывай, мой ляснічы!

Лес ачысціцца ад непатрэбных дрэваў, – і тады на чыстай і светлай дзялянцы народзіцца светлая і чыстая, пахкая сунічная паляна, сатканая з сонечных праменняў, якая жыла і жыцьме ў маіх марах, думках і

мроях...

Бывай, мой любы!

Усяго табе добрага, Адам!..

... Грэх замалі мой, добры пракурор!
Не асуджай мяне ты, мой каханы, –
як груз бетонны нашу я твой дакор,
нашу ў сабе і днём, і ноччу – пастаянна.
Жыццё маё Бог не саткаў з уцех,
і шчасця гэтага ў жыцці я не спазнала:
мяне забілі на дзевятнаццатай вярсце,
на дваццаць пятай тое ж напаткала...
Даруй, Адам, і строга не судзі мяне,
і сам ніколі судзімы ты не будзеш...
... Калі ж мяне мой Бог за грэх не пракляне,
тады даруюць мне мой грэх і людзі.

6.

У Храм святых Пятра і Паўла Зінаіда Паўлаўна прыйшла ў дзень услаўлення дванаццаці апосталаў Хрыстовых.

Перад споведдзю ўбачыла айца Уладзімера. Дачакалася, калі ён падыйдзе да яе, нахіліла галаву, папрасіла:

– Дабраславіце, айцец Уладзімер!

Ён дакрануўся рукой да галавы:

– Дабраслаўляю, Зінаіда!

Яна ўбачыла, што ў храм прыйшоў і пракурор Мяжэвіч. Ніколі да гэтага не бачыла яго ў саборы.

Ён паставіў адну свечку да памінальнага стала, а другую на падсвечнік – да свята.

Зінаіда паставіла побач і свае некалькі свечак. Жадала

добрага здароўя і доўгіх год жыцця той хворай, якая збегла з бальніцы... Яшчэ – Ларысе Кандратавай, лепшай сваёй сяброўцы. Крыўды Ларыса на яе не трымала, што з Леанідам разышліся яе шляхі, але ж і ранейшай радасці пры сустрэчы ўжо не выказвала. Праз два гады пасля таго здарэння выйшла замуж за бельгійца, пакінула радзіму. Адтуль прыслала некалькі лістоў, расказвала пра сябе... Шчаслівa ў яе ўсё атрымалася ці не, не зразумела Зінаіда..

Яшчэ паставіла свечку Кацярыне Кур’яновіч. На Украіну пераехала – выйшла замуж за кіеўскага хірурга.

І апошнюю – за Ігара Літошына, доктара. Дзякуючы яму, яна перанесла такую бяду, але ж і сустрэла сваё шчасце. Ігар недзе ў Гародні, працуе галоўным урачом адной з гарадскіх бальніц.

Пракурор памянуў Прынцэсу, якая загінула, папрасіў Бога, каб Ён даў доўгае жыццё той, новай Жанчыне, якая пачала нараджацца ў трэці раз.

Прынцэса падахвоціла пераступіць парог Божага храма слугу закона.

Адам Мяжэвіч зрабіў першы крок да Бога.

А ўсе мы ведаем: зрабіўшы ў жыцці хаця б толькі адзін, першы крок, за ім народзіцца і другі, і трэці... І выб‘ецца чалавек абавязкова на светлую дарогу, на шлях да Вышняга ...

Шляхі Гасподнія несправядальныя...

24 снежня 2003 – 12 студзеня 2004 года
Санаторый “Бярэсце”

Падрыхтаванае на падставе: Анатоль Бароўскі, Том другі. Аповесці і апавяданні, — Гомель: Палесдрук, 2012.